T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA YUNANİSTAN

TÜLAY ATAK CHASAN

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞRETİM ÜYESİ ŞAHİN KILIÇ

EDİRNE
2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tülay ATAK CHASAN tarafından hazırlanan "**Yunan İç Savaşını Hazırlayan Koşullar ve İç Savaş Sonrası Yunanistan**" konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca **19.09.2019** **Perşembe** günü saat **11.00**'de yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *.....Kabul edilmesine..... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**KANAAT**	**İMZA**
Doç. Dr. İbrahim ERDAL	—	Katılmadı / İzinli
Dr. Öğr. Üyesi Ferhan KIRLIDÖKME MOLLAOĞLU	Kabul edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Şahin KILIÇ (Danışman)	Kabul edilmesine	
Doç. Dr. Murat KARATAŞ (Yedek Üye)	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

15 / 10 / 2019

Tülay ATAK CHASAN

T. Atak

Tezin Adı: İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Yunanistan

Hazırlayan: Tülay ATAK CHASAN

ÖZET

Bu çalışma, II. Dünya Savaşı'na giden süreçte Yunanistan'ın politik yaşamına ve II. Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'da yaşanan iç savaşa odaklanmaktadır. Yunan İç Savaş'ı, II. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın işgal altında olduğu süreçte, işgale karşı ortaya çıkan farklı görüşlere sahip direniş örgütleri arasında yükselen bir çatışmadır. Politik temelde, Komünist Parti ile Merkez Sağ Hükümeti arasında yaşanan gerilimlerin bir sonucudur. Yunanistan'da süre gelen siyasi istikrarsızlıkların bir patlaması olarak ve II. Dünya Savaşı'nın tetiklemesiyle 1942'de başlayan İç Savaş, 1949 yılına kadar uzanmıştır.

Yunanistan, "Megali İdea" olarak adlandırılan, tahayyül edilmiş Yunanistan fikriyle, dünyanın önemli politik, ekonomik, sosyal değişimler geçirdiği 20. yüzyıl başlarında dünyada yaşanan gelişmeler içerisinde yerini sıklıkla almaktadır. Nitekim bu dönemde ulaşmak istediği gayede başarısızlıklarla yüzleşen Yunanistan, kendi iç politikasında da süreklilik sağlayamayarak güçlü bir devlet olma arzusundan uzaklaşmıştır. Özellikle, Yunanistan'ın II. Dünya Savaşı'na kadar uzanan istikrarsız politikaları, İtalya, Almanya ve Bulgaristan işgali altındayken iç savaşı tetiklemiştir.

Yunan İç Savaşı, ilk iki aşaması II. Dünya Savaşı süresince gerçekleşen ve toplamda üç ayrı aşamada şekillenen bir savaştır. Bu çalışmada, iç savaşın daha çok II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan gelişmeleri öne çıkmaktadır. En nihayetinde, bu çalışma, Yunanistan'ın, II. Dünya Savaşı'ndan ve bu süreçte başlayan iç savaştan, politik ve sosyo-ekonomik faktörlerden ne ölçüde etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, Yunan iç Savaşı, İşgal.

Name of Thesis: Greece in the Years of the Second World War

Prepared by: Tülay ATAK CHASAN

ABSTRACT

This study focuses on Greece's political life and the civil war in Greece during World War II. Greek Civil War is a rising conflict between resistance organizations with different views against the occupation during the occupation of Greece in World War II. On a political basis, it is the result of tensions between the Communist Party and the Center-Right Government. As the explosion of political instability in Greece and The Civil War, which started in 1942 and triggered by World War II, lasted until 1949.

With the idea of envisioned Greece, which is called “Great Design", Greece frequently takes its place among the developments in the world in the early 20th century when the world underwent significant political, economic and social changes. As a matter of fact, Greece, which faced with the failures that it wanted to achieve in this period, could not provide continuity in its own domestic politics and went away from the desire to become a strong state. In particular, Greece's unstable policies dating back to World War II, triggered the civil war when it was occupied by Italy, Germany, and Bulgaria.

The Greek Civil War is a war that took place during the first two phases of the World War II and was formed in three different phases. In this study, the developments of the civil war during World War II come to the forefront. Once for all, this study demonstrates the extent to which Greece was affected by World War II and the civil war that began during this period, as well as political and socio-economic factors.

Key words: Second World War, The Greek Civil War, Occupation.

ÖN SÖZ

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Şahin KILIÇ'a; bilgi ve tecrübeleri ile beni aydınlatan sevgili hocam Dr. Öğretim Üyesi Ferhan KIRLIDÖKME MOLLAOĞLU'na, destekleri için sevgili hocam Doç. Dr. Murat KARATAŞ'a; öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen ve her zaman yanımda olan eşime ve aileme yürekten teşekkür ederim.

Tülay ATAK CHASAN

EDİRNE, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**
ABSTRACT ..... **II**
ÖN SÖZ ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **IV**
KISALTMALAR ..... **V**
GİRİŞ **1**
I.BÖLÜM: II. DÜNYA SAVAŞI'NA GİDEN SÜREÇ **15**
1.1. Metaksas Diktatörlüğü (4 Ağustos 1936) 17
1.2. İtalya ile Savaş 23
II. BÖLÜM: II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA YUNANİSTAN VE İÇ SAVAŞ **29**
2.1. İşgal Altında Yunanistan 32
2.2. II. Dünya Savaşı Yıllarında Yunanistan'da İç Savaş 40
2.2.1. Direnişin Başlangıcı 41
2.2.2. İç Savaşın Yükselişi 47
2.2.3. II. Dünya Savaşı Yıllarında İç Savaşın Yunan Halkı Üzerindeki Etkisi – Açlık ve Göç 58
2.2.4. Truman Doktrini ve Marshall Planı 62
2.2.5. İç Savaş Sonrası Yunanistan 64
SONUÇ **70**
KAYNAKÇA **72**

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

DSE: Dimokratikos Stratos Elladas, Yunanistan Demokratik Ordusu

EAM: Ethniko Apeleftherotiko Metopo, Ulusal Kurtuluş Cephesi

EDA: Birleşik Demokratik Sol

EDES: Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Sindesmos, Yunan Ulusal Demokratik Birliği

EKKA: Etniki kai Koinoniki Apeleftherosi, Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Hareketi

ELAS: Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos, Yunan Halk Kurtuluş Ordusu

EON: Ethniki Organosi Neoleas, Milli Gençlik Komitesi

EPON: İ Eniaia Panelladiki Organosi Neon, Birleşik Yunanistan Gençlik Örgütü

ERE: Ulusal Radikal Birlik

KKE: Komunistiko Komma tis Ellados, Yunanistan Komünist Partisi

M.Ö.: Milattan Önce

NATO: Kuzey Atlantik Teşkilatı

PEEA: Politiki Epitropi Ethnikis Apelevtheroseos, Ulusal Kurtuluş Siyasi Komitesini

S.: Sayfa

SSCB: Sovyetler Birliği

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu egemenliğinde yaşayan çeşitli etnik ve dini gruplar arasında yer alan Yunan halkı, 19. yüzyıl başlarında, ulusal hareketi yükselterek oldukça uzun süren savaştan sonra, 1832'de Osmanlı topraklarında tam bağımsızlık sağlayan ilk ulus-devlet olmuştur. Yunanistan'daki ulusal bağımsızlık hareketi, beraberinde "Megali İdea" olarak anılan, ülkenin idealist yaklaşımı olan fikri doğurmuştur. Megali idea, Yunanca bir kelimedir. Bu Yunanca kelime, Türkçede "Büyük Ülkü" anlamına gelmektedir. Bu fikir, Fransız devriminin ardından aydınlanma sürecinde öne çıkan kavramlardan biri olan özgürlük fikri ile bağlantılı olarak bağımsız Yunanistan sürecinde gelişmiştir.[1] Osmanlı İmparatorluğu'nun dört asırlık egemenliğini takiben Yunanların bağımsızlık mücadelesinde oluşan "Megali İdea", modern Yunan milliyetçiliğinin kökenindeki "Büyük Ülkü'yü" tartışmaktadır. Fikrin amacı, eskiden Yunan imparatorluğuna ait olan toprakları yeniden kazanmaktı.[2]

Megali İdea, büyük ve ideal bir Yunan devleti kurma[3] amacı taşımaktadır. Megali İdea ideolojisinin ismi, Yunanistan'da Fransız taraftarı bir bölümün lideri olan 1774-1847 yılları arasında yaşamış İoannis Kolettis tarafından konulmuş ve

[1]Yunanistan, Osmanlı Devleti'nden İngiltere ve Rusya'nın diplomatik, siyasi, finansal ve askeri yardımları ile 1830'da ulusal bağımsızlığını ilan ederek, 1832'de uluslararası alanda bağımsızlığı tanınan bir devlet haline geldi. Egemenliğinin başlangıcından itibaren, Yunan dış politikasının temel amacı, resmi olarak Megali İdea'nın (Büyük Ülkü) indirgemeci bir projesi olarak formüle edilen bağımsızlığın verilmesinden yaklaşık 60 yıl sonra ulusal birleşme fikrini gerçekleştirmekti. Yunanlılar tarafından ortaçağ ulusal devleti olarak kabul edilen Bizans İmparatorluğu sınırları içerisinde var olan tarihi ve etnik Yunan bölgelerini talep etmeye dayanan birleşik bir Yunanistan yaratma fikriydi.

[2] Mary A. Jenkins, *To Megali Idea-Dead or Alive? The Domestic Determinants of Greek Foreign Policy,* Naval Postgraduate School Monterey Ca., 1994, s. 1-22.

[3] Megali İdea'nın savunucuları, Yakın Doğu'daki Yunan yerleşiminin tüm alanlarını tek bir ulusal siyasi birlik sınırları içinde birleştirmek istemiştir. Bu bağlamda, Yunan Devletinin bu hedef için kullandığı ideoloji, irredantizm (yayılmacı milliyetçilik) olmuştur. Kısacası, Yunanistan'ın Megali İdea için hedefi, Yunanistan dışında yaşayan Yunan tebaasını, bağımsız olan devletlerine geri çağırmak değil tam aksine onların yaşamış oldukları toprakları da Yunan devletinin içine katmak olmuştur. Pashalis M. Kitromilidis, *Neoellinikos Diafotismos, İ Politikes ke Kinonikes İdees*, Themelıo, Atina, Nisan 1998, s. 5

İoannis Kolettis 1844 yılında Yunan Meclisi'nde yaptığı konuşmasında Megali İdea'yı şu şekilde ifade etmiştir:[4]

> *"Yunanistan Krallığı, Yunanistan değildir. Yunanistan'ın sadece bir parçası, en küçük, en yoksul bir parçasıdır. Yunanlılar, sadece krallık içinde oturanlar değillerdir, aynı zamanda Yanya'da ya da Selanik'te, Serez'de ya da Edirne'de, İstanbul'da ya da Trabzon'da, Girit ya da Sisam Adası'nda, Yunan Tarihine ya da Yunan ırkına bağlı başka yerlerde oturanlar da Yunanlıdır. Helenizm'in iki büyük merkezi vardır: Krallığın başkenti Atina'dır, İstanbul (Kostantinopolis), büyük başkent, bütün Yunanlıların kenti, düşü, umududur."*

Büyük bir Yunan devleti kurmak için fiili olarak en önemli atılım olan, Filiki Eterya (Φιλική Εταιρεία-Dostluk Cemiyeti) isimli örgüt 1814 tarihinde kurulmuştur.[5] Etniki Eterya (Milli Cemiyet) adı ile kurulan fakat ileriki aylarda Filiki Eterya[6] adını alan bu örgüt, Skoufas, Ksantos ve Çakalof tarafından hayata geçirilmiştir.[7]

Yunan faaliyetlerinin düzenlenip, Rumlar arasındaki mücadelede birlik ve beraberliği oluşturmak amacı ile kurulan Filiki Eterya Cemiyeti, 1814 tarihinde kurulurken oluşturulan sorun maddeleri (Ege Denizi Sorunları, Azınlık Sorunları ve Kıbrıs Sorunları maddeleri) ile Megali İdea'nın amaçlarını ortaya çıkarmış, bu bağlamda, Filiki Eterya Cemiyeti ile Bizans'ın yeniden diriltilmesi ve böylece Bizans'ın geçmişte sahip olduğu saygınlığı tekrar kazanması hayal edilmiştir.[8]

Megali düşüncesiyle oluşan Yeni Yunan devletinde, yeni ülkenin Napolyon ve Fransız Devrimi'nin yenilgisini izleyen Avrupa'daki eski rejime bağlı kalmasını sağlamak için bağımsızlık imtiyazı olarak büyük güçler tarafından dayatılan bir dış

---

[4] Oğuz Kalelioğlu, "Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, sayı 41, Mayıs 2008, s. 108

[5] Ferhat Pirinççi, "Yunan Ulusal Kimliğinin Oluşumu Sürecinde İçsel ve Dışsal Parametrelerin Analizi", *Atatürk Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: 46, Sayı: 1, 2006, s. 57

[6] Filiki Eterya Cemiyeti ortaya konulduğu andan itibaren oluşturulmuş program, Megali İdea'nın amaçlarını ortaya çıkartmıştır.

[7] Oğuz Kalelioğlu, "Türk-Yunan İlişkileri…", s. 108

[8] Bu amaç doğrultusunda; önce Yunanistan'ın bağımsızlığı elde edilmiş olacak, ardından da Ege adaları, Batı Anadolu, Karadeniz Bölgesi, Rodos, Girit, İmroz ve Bozcaada, Kıbrıs, Epir, Makedonya, Batı ve Doğu Trakya ele geçirilip İstanbul'un Helen İmparatorluğunun başkenti olması sağlanmış olacaktır. Bu amaçlardan çıkartılan sonuçlara göre Yunanistan'ın amacı, Türk topraklarına doğru sınırlarını genişletmek ve dış ülkelere kendini tanıtmak olduğu söylenebilir.
Oğuz Kalelioğlu, "Türk-Yunan İlişkileri…", s. 108-109

monarşi vardı. Ancak, monarşi Yunanistan'da herkes tarafından kabul edilmemiştir. Bir kesim bu yönetimin varlığını kısıtlamak ya da kaldırmak istemiştir. Yeni bağımsız Yunanistan'ın siyaseti, Fransa'nın, İngiltere'nin ve Rusya'nın politikalarıyla, yabancı güçlerin elini taşıyan siyasi partilerle bağlantılı olmuştur. Tüm bu faktörler Yunanistan'da sosyal ve politik değişim süreçlerini etkilemiştir.[9]

Yunanistan küçük ve geri kalmış bir ülkeydi. Devletin gücü esas olarak şehirler ve kasabalarla sınırlıydı. Buna karşılık, kırsal yerler ve dağlar genellikle devlet otoritesinden izole idi. Burada yaşayan topluluklar ilerleyen süreçte Yunanistan'ın siyasi otoritesinin değişmesi için direnişi örgütleyecek ve Yunan İç Savaşı'nı tetikleyecekti. Ancak Yunan İç Savaşı'nın temelleri uzun bir geçmişle bağlantılı olarak yükseldiğinden Yunan İç Savaşı'nın nasıl başladığının anlaşılması için, 1900'ün başlarından Yunanistan siyasetine ve seyrine kısaca bakmak gerekmektedir.

Yunanistan, 20. Yüzyıl başlarında Megali İdea'dan feyz alarak hareket etmeye devam etmiştir.[10] Bu yüzyılda Yunanistan, Megali İdea fikrinin ve sonuçlarının güçlendirilmesinde, Yunan iç siyaseti ve dış politikasında farklı görüşler arasında bitmek bilmeyen bir mücadele dönemine sahne olmuştur.

20. yüzyıl başlarında yaşanan Gudi Darbesi'yle politik alanda yaşanan değişimler boy göstermiştir. 8 Ağustos 1909 tarihinin akşam saatlerinde Yunanistan'da bulunan askeri birlikler toplanarak, Meclis'ten askeri birliklerin yenilenmesini ve yeniden yapılandırılmasını istemişlerdir. Theotokis'ten sonra hükümetin başına geçmiş olan Dimitrios Rallis, bu istekleri yersiz bularak askeri

[9] Nikos Kokosalakis- Iordanis Psimmenos ,Modern Greece: A Profile of İdentity and Nationalism: *Representations of Europe and the Nation in Current and Prospective Member-States: Media,* Elites and Civil Society, 2003, s. 131-170.

[10] Alice James, "Memories of Anatolia: Generating Greek Refugee Identity", *Balkanologie, Revue d'études pluridisciplinaires*, 2001, Cilt: *5*, Sayı: 1-2, s. 1-9

birlik komutanlarına tutuklama kararı getirdi. 14 Ağustos'u 15'ine bağlayan gece "Askeri Birlik" Gudi bölgesine yürüyüş gerçekleştirdi.[11]

Gudi darbesi 15 Ağustos 1909 yılında, Gudi Bölgesinde[12] 446 subayın ve 2.546 askerin eylemlerini yapmak için bir araya gelmesi ile başlamıştır.[13] Askeri darbe birliğinin lideri, Nikolaos Zorbas[14]'tır.[15] Gerçekleştirilen Gudi Darbesi'nde, Yunanistan'ı tesiri altına alarak, eylemlerin başlangıcından 1 ay sonra yani 14 Eylül 1909 tarihinde neredeyse 100.000 insanın bir araya gelerek "siyasi yenilik" sözleri ile yaptıkları gösterinin amacı; çağdışı olarak görülen siyasi partilerin yerine siyaseti yeniden gözden geçirecek kişi veya kişilerin gelmesi ve ayrıca Yunan prenslerinin askeri yapı üzerine tesirlerinin hafifletilmesidir. Bu dönemde, Gudi Darbesine arka çıktığı görülen Venizelos dikkat çekmiştir.[16] Meydana gelen askeri darbenin, politik çöküş haricinde, temelindeki diğer nedenlere bakacak olursak 1893 iflası ile dış borçlar sorunlarını da görebiliriz.[17]

Yunanistan'ın yaşadığı Gudi Darbesi ile ülke politikasında değişiklikler yaşanmıştır. Venizelos'un doğru bir siyasetçi olabileceğini düşünmeye başlayan Stratiotikos Sindesmos'un, Venizelos'u Yunanistan'a başbakanlığa getirilmesi için çağırma isteği artmıştır. Venizelos, sadece resmi görüşmelerin yapılması için Girit'ten Yunanistan'ın Atina şehrine gelmiştir. Bu görüşmelerin sonucu olarak ilk etapta, Yunanistan'da başbakan değişikliğine gidilmiş, başbakan Kyriakoulis Mavromihalis'in makamına Stefanos Dragoumis[18] gelerek siyasi anlamda yenilikler yapılmıştır. Siyasi anlamda yapılan başbakan değişikliği haricinde hükümet

---

[11] *İ İdisi Tu Kinimatos Tu Stratiotiku Sindesmu Ston Atinayko Tipo,* https://www.mixanitouxronou.gr/i-stratiotiki-ipochreonoun-tous-politikous-na-psifisoun-nomous-ke-allazoun-tin-istoria-tis-choras-to-kinima-sto-goudi-pou-stirixe-o-laos/, (24.04.2019)

[12] Gudi, eskiden kışla olan, Yunanistan'da Atina kentinin doğu tarafında yer alan bir yerleşim bölgesidir.

[13] Esra Özsüzer, "I.Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı…", s. 244-245

[14] Nikollaou Zorba, ağır silahlar albayı olarak bilinmektedir.

[15] Konstandinos Paparrigopulos, *İstoria Tu Elliniku Ethnus*, Pelekanos Yayınevi, Haziran 2013, s. 263

[16] Esra Özsüzer, "I.Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı…", s. 245

[17] Nikollaou Zorba, *Apomnimonevmata H Epanastasi Tu Gudi,* Metron Yayınevi, Atina, Ekim 2005, s. 5

[18] İngiltere'de Hukuk eğitimi almış olan Stefanos Dragoumis, 1864-1875 yılları arasında çeşitli şehirlerde hâkimlik görevini yapmıştır.1886-1893 yılları arasında aralıklı olarak Yunanistan'ın Attika bölgesinde Dışişleri Bakanlığı yapmıştır. 1899-1909 yılları arasında Milletvekilliği görevinde bulunmuştur.

değişikliği için seçim yapılması kararına varılmış ayrıca ordu ile siyasetin bağlantısı olmaması için çalışmalar başlatılmıştır. Venizelos'un uzlaşımcı bir politikacı olarak davranması Yunanistan'da yaşayan birçok kesimin saygısını kazanmıştır. Venizelos bu süreçlerden sonra, 8 Ağustos 1910 yılında yapılan Yunanistan oylamasında milletvekilliği görevine getirilmiştir.[19]

Siyasi değişiklikler ile birlikte "Askeri Birlik" 15 Mart 1910 tarihinde, amaçlarını gerçekleştirerek dağılma kararı almıştır.[20]

Venizelos, Yunanistan politikasındaki amacını *"yeni bir siyasi parti kurmak için değil, yeni siyasi fikirlerin mümessili olma amacıyla geliyorum"* cümlesi ile göstermiştir. Venizelos'un, Krallığı savunacağını anlayan Kral I. Georgios, kendini Venizelos'a yakın hissetmiş ve sonrasında da Büyük Ülkü'nün Venizelos tarafından gerçekleştirilebilir olacağını düşünmüştür. Kral I. Georgios, 1909'da yapılan Gudi Darbesini gerçekleştiren Askeri Birlik ile ters düşmeyen Venizelos'u, 6 Ekim 1910'da Yunanistan'da başbakanlık görevine getirmiştir. Fakat daha önce ülke yönetiminde görev yapmış politikacıların 1909'da gerçekleştirilen Gudi Darbesini onaylamamaları nedeni ile olarak Kral I. Georgios, Venizelos'u yitirmemek için halk seçimlerinin tekrarlanmasına karar kılmıştır. 28 Ekim 1910 yılında tekrarlanan seçimleri, arada ciddi bir fark ile Fileleftheron Partisi yani yeniden Venizelos kazanmıştır. Bu seçimin diğer seçimlerden farklı görülmesinin nedeni, seçim oylamasından başarıyla çıkan 307 milletvekilinin ilk kez sandıktan çıkarılması ve daha önceki oylamaların tekrarı niteliğinde bulunmamasıdır. 1910 seçiminin daha önceki sonuçlardan farklı sonuçlarda olması ülkede Venizelos ile yeni bir siyasi parti döneminin başlaması ve modernleşme anlamına geliyordu.[21]

Bu dönemde Osmanlı'nın gerileme dönemine girmiş olması Megali İdea'nın gerçekleştirilebilirlik ihtimalini arttırıyordu. Megali İdea, Venizelos'un icadı değildi fakat uzun yıllardan beri Yunanistan'ın hayalinde olan bir fikirdi ve eskiden beri gerçekleşmesi isteniyordu. Venizelos, bu ideolojiyi gerçekleştirmek için hemen bir taslak hazırlama girişiminde bulunmuştur. Venizelos'un gözünde Megali İdea'nın bir

[19] Esra Özsüzer, "I.Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı…", s. 243-246
[20] Esra Özsüzer, "I.Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı…", s. 246
[21] Esra Özsüzer, "I.Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı…", s. 247

düş halinden çıkması demek Yunanistan'ın büyümesi demekti, büyümesi demek ise ülkenin ekonomik kalkınmanın güçlenmesi demekti ve Venizelos Büyük Ülkü düşünü gerçekleştirebileceğini düşünüyordu. Bu fikrin oluşması özellikle, halkın ulusal duygularını güçlendirecekti. Venizelos'un sakin ve Yunanistan halkına olan düşünceli yapısı, Yunanistan vatandaşlarının saygısını kazanmış ve 11 Mart 1912'de yapılan seçimlerde tekrar zafer elde etmesini sağlamıştır.[22] Ayrıca 8 Ekim 1912 tarihinde patlak veren I. Balkan Harbi[23]'nde Yunanistan toprağının neredeyse 2 kat büyümesi Yunanistan'ın iki kat daha güçlenmesi anlamına geliyordu ve bu durum tüm Yunanistan'a, Büyük Ülkü'nün gerçekleştirilebilir bir ideoloji olduğunu hatırlatarak Yunan halkının ulusal duygularını ön plana çıkartmasını sağlamıştır. Bu durumlar devam ederken Kral Georgios, 18 Mart 1913'de Selanik'te esrarengiz şekilde katledilmiştir. Bu cinayetin sahibinin Almanlar olduğu söylentileri baş göstermiştir. Kral Georgios'un katledilmesi sonrası yerine Krallık makamına, veliahdı Konstantin gelmiştir.[24]

Bu dönemde, Venizelos'un ve Patrikhane'nin Megali İdea hedefleri ilerlemeye başlamış ve akabinde 30 Mayıs 1913 tarihinde imzalanan Londra Barış Konferansı kararları sonucunda Selanik, Girit ve Güney Makedonya bölgesi Yunanistan'a bırakılmıştır.[25]

1913 tarihinde yapılan Bükreş Antlaşması ile Yunanistan iki kat büyüklüğüne çıkarak 120.000 km2'ye ulaşmıştır. Bu antlaşma ile Epir'in tamamı, Drama, Kavala ile birlikte Güney Makedonya'nın büyük kısmı Yunanistan'a

---

[22] Esra Özsüzer, "I.Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı…", s. 248-249

[23] I. Balkan Harbi, ilk olarak 8 Ekim 1912 tarihinde Karadağ'ın, sonrasında ise 17 Ekim 1912'de Sırbistan ve Bulgaristan'ın, 19 Ekim 1912'de de Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesi ile başlamıştır. Yunanlılar, Ege Denizi'nde hâkimiyet sağlayarak Osmanlı askerlerinin geçmesini önlemişlerdir. Yunanlılar 1912 yılının Kasım ayı başlarında Selanik, Bozcaada, Taşoz, Midilli ve Limni'yi işgal etmişlerdir.
Nihat Gül, *Balkan Harbi ve Takip Eden On Yıllık Süreçte Yunan Dış Politikası Esasları Ekseninde Türk ve Gayrimüslimleri Hedef Alan Baskıcı ve Asimilasyona Matuf Uygulamalar ve Günümüze Yansımaları*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi) Edirne, Ekim 2007, s. 23

[24] İsmigül Çetin, "Osmanlı Kaynaklarına Göre Yunanistan'ın I. Dünya Savaşı'na Girişi, *Karadeniz Araştırmaları X/V 59,* Güz 2018, s. 169-170; Gürhan Yellice, Birinci Dünya Savaşı ve Yunanistan: Çanakkale'den Milli Bölünmeye", *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVI/32, Bahar 2016, s. 207

[25] İhsan Burak Birecikli, "Londra Büyükelçiler Konferansında Arnavutluk'un Sınırları Meselesi 1912-1913", *Zeıtschrift Für Die Welt Der Türken/ Journal Of Turks*, Cilt: 8, Sayı: 3, s. 242

verilmiştir. Venizelos, yapılan bu antlaşma sonrası dönemin İçişleri Bakanı Emanuil Repulis'e *"... Şimdi artık gözlerimizi doğuya çevirme zamanı geldi"* diyerek amacının artık Ege, Anadolu ve Kıbrıs olduğunu söylemiştir.[26]

Megali İdea hedefinin gerçekleştirilmesi maksadıyla Anadolu'da yaşayan Yunanların, kiliseler aracılığıyla örgütlenmeleri sağlanmıştır. Venizelos, Ege Denizi'nin Yunan Denizi olması için çabalamıştır.[27]

Yunanistan, Megali İdea için neredeyse önüne gelen her fırsatı değerlendirmeye çalışmıştır. İtilaf Devletleri I. Dünya Savaşı dolayısı ile Yunanistan'a, kendilerine gereksinim duyduklarını iletmişlerdir. 11 Ocak 1915' de I. Dünya Savaşı devam ederken, Edward Grey, I. Dünya Savaşı'nda, Yunanistan Sırbistan'a yardım ederse bu yardım sayesinde Anadolu'nun belirli yerlerinin Yunanistan'a verilebileceğinin garantisini vermiştir.[28] Megali İdea'nın en büyük sözcüsü olan Venizelos, I. Dünya Savaşı'nı Megali İdea için bir vesile olarak düşünmüş akabinde de Yunanistan'ı da bu savaşa katmak istemiştir.[29] Fakat Venizelos ve Kral Konstantin'in fikir ayrılığı I.Dünya Savaşı döneminde patlak vermiştir. Venizelos, Yunanistan sınırlarının, Osmanlı'dan alınması planlanan topraklarla genişlemesini istemiş ve bu nedenle Anadolu'da savaşa katılmanın gerekliliğini düşünmüştür.[30] Kral Konstantin, I. Dünya Savaşı'nı Almanya'nın kazanacağını düşünerek ağır adımlar atılması ve tez davranılmasının mantığa aykırı olduğunu düşünüyordu. I. Dünya Savaşında İtilaf Devletlerinin galip çıkacağını düşünen Venizelos'un karşısında, Almanya'nın galip çıkmasının daha olası bir durum olduğunu düşünen Kral Konstantin ve Kral Konstantin'in yanında aynı

---

[26] Emruhan Yalçın, "Yunanlıların Bitmeyen İdeali: "MEGALİ İDEA"", *İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt:4 Sayı:7, Aralık 2017, s. 38

[27]Venizelos'un temel amacı, Balkan uluslarını gerçek anlamda Rumlaştırmak, Mora' dan Karpatlar' a dek Balkanları Yunan yurdu yapmak olan Patrik Meletios ise I. Dünya Savaşı zamanında Patrikhane'yi, sanki Yunan karargâhıymış gibi kullanmıştır. Patrikhane bu bağlamda birçok talimat vererek, tüm Balkan topraklarına Rum eğitimciler, Rum tacirler ayrıca Rum rahipler görevlendirilmiş ve Bulgaristan'da eğitim dilinin artık Yunanca olarak verilmesini kararlaştırmıştır. Eğitimin Yunanca olarak kararlaştırılması sadece Bulgaristan için geçerli olmamıştır. Patrikhane, Anadolu'nun türlü şehirlerinde yaşayan Rumların Yunanca öğrenmesini sağlamak için uğraşmıştır. Bu uğraşılar sonucu halkın ulusal hisleri de uyandırılmıştır.
Emruhan Yalçın, "Yunanlıların Bitmeyen İdeali:...", s. 37-38

[28] Emruhan Yalçın, "Yunanlıların Bitmeyen İdeali:…", s. 36

[29] İsmigül Çetin, "Osmanlı Kaynaklarına Göre…", s. 169

[30] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında…*, s. 24

düşüncelere sahip olan İoannis Metaksas ve Alman kökenli Dışişleri Bakanı George Streit vardı.[31]

Bu süreçte İtalyan'lar İtilaf Devletleri'ne katılmış, 19 Nisan 1917'de St. Jean de Maurienne Antlaşması ve Rusya'nın izni koşuluyla İzmir İtalyan'lara bırakılmıştır. Yunanistan savaşa katılımı geciktirse de, Megali İdea'sını gerçekleştirmek amacıyla Ege Bölgesini istediği için harekete geçmiştir.[32] İtilaf Devletleri Venizelos'a destek olmuş ve Venizelos'un güçlenerek yeni hükümet oluşturması, ayrıca İtilaf Devletlerinin Venizelos'u tanıması gibi durumlar karşısında Kral Konstantin bu olanlara dayanamayarak 1917'de Yunanistan'dan ayrılma kararı almıştır.[33]

İtilaf Devletlerinin kazanması ile sonlanan I. Dünya Savaşı'nın ardından gerçekleştirilen antlaşmalar, Anadolu'nun işgaline ortam hazırlamıştır. 30 Ekim 1918 tarihinde, I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı ve İtilaf Devletleri arasında 25 maddesi bulunan ama özellikle 7 ve 24. Maddeleri ile ağır şartlara sahip olan Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. 1918 tarihinde imzalanan bu antlaşma, 1 gün sonra yani 31 Ekim 1918 tarihinde yürürlüğe konulmuştur.[34] İtilaf Devletlerinin Mondros Ateşkes Antlaşması'na 7. ve 24. Maddeleri koymalarının amacı, Osmanlı Devleti'ni işgale açık hale getirmek ve Anadolu'daki işgal yerlerine hukuki bir dayanak oluşturmaktır.[35] İtilaf Devletleri, 1 Kasım 1918 tarihinde Osmanlı ülkesini işgale yeltenmişlerdir.[36] Yunanistan'ın İstanbul'u işgal tarihi ise 13 Kasım 1918'dir.

---

[31] Gürhan Yellice, "Birinci Dünya Savaşı ve Yunanistan: Çanakkale'den Milli Bölünmeye", *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVI/32, Bahar 2016, s. 211-215

[32] Adnan Sofuoğlu," İzmir İşgali Sonrasında Yunanlıların Batı Anadolu'da İşgali Genişletmeleri ve Bölgede Oluşan Milli Direniş", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 29-30, Mayıs-Kasım 2002, s. 133-134

[33] Elçin Macar, İki Dünya Savaşı Arası Türkiye ve Yunanistan, http://www.obarsiv.com/cagdas_turkiye_seminerleri_0607.html, 11.04.2019, s. 1

[34] Nuran Kılavuz, "Mondros'tan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılışına Kadar Milli Mücadele'nin Siyasal Gelişimi", *Ekev Akademi Dergisi,* Sayı: 51, Bahar 2012, s. 62

[35] Nihat Erim, "*Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri",* , Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1953, Cilt 1, s. 520-524

[36] Nuran Kılavuz, "Mondros'tan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin…", s. 62

İstanbul'da yaşayan Rumlar işgalin başlamasına ne kadar sevindilerse Türkler de bu işgalden oldukça huzursuz[37] olmuşlardır.[38]

Venizelos'un amacı daha büyük bir Yunanistan'ı inşa etmek olmuştur. Kral Konstantin'in 1917'de ülkeyi terk etmesi ile engellerinden kurtulmuş olan ve I. Dünya Savaşı'nın büyük bir önem arz ettiğini anlayan Venizelos'un isteğiyle 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan askerleri Anadolu'ya savaşa gitmişler ve bu tarihte İzmir işgal edilmeye başlanmıştır.[39]

I.Dünya Savaşı, Mondros Ateşkes Antlaşması ve Anadolu'ya savaşa giden askerlerin 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'e gitmesi Sevr Barış Antlaşmasına yol açan nedenleri oluşturmuştur.[40] Sevr Antlaşması, Yunan ordularının İzmir ve civarını işgal etmesinden bir yıl sonra Millerans başkanlığında 10 Ağustos 1920 tarihinde[41], saat 17.00'de, Osmanlı İmparatorluğu ile Müttefikler (İngiltere, Fransa, İtalya, Ermenistan, Yunanistan ve diğerleri) arasında imzalanmıştır. 433 maddeye sahip ve Fransa'da bulunan Paris şehrinin çevrelerinde bir kasabanın adı olan Sèvres Antlaşması (Sevr Antlaşması) Yunanistan'da büyük bir coşkuyla karşılanmıştır.[42] Sevr Barış Antlaşmasında, Yunan tarafının temsilcisi Venizelos iken Türk tarafının temsilcileri ise eski maarif nazırı Hamdi Paşa, Tevfik Bey ve Reşat Halis Bey olmuştur.[43]

---

[37] İşgallerle sarsılan İstanbul'da yaşayan Türklerin sosyal ve ekonomik anlamda zorlukları gitgide artıyordu. Türklerin huzursuzluğuna karşılık Mustafa Kemal Atatürk, Yunanlıların İstanbul'a yaşatmış oldukları işgal için "geldikleri gibi giderler" diyerek tepki vermiştir.
İlbeyi Özer, "Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devletinde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam", *OTAM – Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Dergisi,* Sayı:14, Ankara 2003, s. 247,Turan Farajova, İstanbul'un İşgali…, s. 3

[38] Turan Farajova, *İstanbul'un İşgali (18 Kasım 1918-16 Mart 1920),* (İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü), İstanbul, 2015, s. 3

[39] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında II. Dünya Savaşı Yılları,* Birinci Basım, İstos Yayınları, İstanbul Mayıs 2015, s. 28

[40] Çağla Derya Tağmat, "Sevr Barış Antlaşması Sürecinde Eleftherios Venizelos: Görüşmeler",Konferanslar ve İmza, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2016, s. 308

[41] O dönemde Yunanistan'ın kullanmakta olduğu Julius/Julyen takvime göre 28 Temmuz, Gregoryen takvimine göre ise 10 Ağustos tarihine denk gelen gündür.

[42] Outkou Kırlı Ntokme, "Ulus Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği: Büyük Ülkü Megali İdea",*Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 46, Güz 2010,* s. 418; Çağla Derya Tağmat, "Sevr Barış Antlaşması Sürecinde…", s. 325

[43] Apo Tin Sindiki Ton Dervon (1920) Sti Sinthiki Tis Pozanis (1923), *Efimerida Prothotema*, https://www.protothema.gr/stories/article/739850/apo-ti-sunthiki-ton-sevron-1920-sti-sunthiki-tis-lozanis-1923/, 14.03.2019

Osmanlı İmparatorluğu ile Müttefikler arasında Sevr Antlaşması'nın imzalanması resmen iki kıtadan oluşan bir Yunanistan yaratmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Sevr Barış Antlaşması, Yunanistan'ın 1829/1833'te bağımsızlığından bu yana en büyük bölgesel genişlemesiydi. Daha doğrusu, antlaşmaya göre, Küçük Asya'daki Adrianoupoli (Edirne), Doğu Trakya ve Smyrna (İzmir) bölgesi, Osmanlı Devleti'nden Yunanistan'a verilmiştir. Rodos ve On İki Adalar İtalya'ya giderken, aynı antlaşmaya göre kısa ömürlü, bağımsız bir Ermenistan Cumhuriyeti kurulmuş ve Kürt bölgesi de özerklik kazanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu, Arap nüfuslu illerini kaybetmiştir. Boğaziçi ve Çanakkale Boğazı silahsızlanmış ve uluslararası gözetim altına alınmıştır. Osmanlı ordusunun 50.000 askere indirilmesi gerekiyordu. Ancak, Sevr Barış Antlaşması, Türk milliyetçi duygularını yeni bir lider Mustafa Kemal Atatürk etrafında birleştirmiştir. Anlaşma İstanbul'daki Osmanlı Parlamentosu tarafından hiçbir zaman onaylanmamış ve bu nedenle de hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir.

İzmir işgali sürecinde, Yunanistan'da politik alanda yaşananlar Yunanistan'ın başarısına gölge düşürecek süreci hazırlamaya başlamıştır. Megali İdea'yı gerçekleştirmeye çalışan Venizelos, Anadolu'da devam eden savaşın bitmemesinden rahatsız olan ve Kral Konstantin taraftarı olan bir grup Yunan halkından dolayı 1 Kasım 1920 seçimini kazanamamıştır.[44] Bu bağlamda seçimleri kazananlar, Kral Konstantin fikirlerinin izinden gidenler yani "Küçük Fakat Saygın Yunanistan" fikrine sahip olan vatandaşlar olmuş ve 1920 seçiminden mağlup çıkan kişi Venizelos değil üzerine düştüğü Megali İdea ideolojisi olmuştur.[45]

Venizelos, siyaseti ve Yunanistan'ı terk etmiş, siyasetin başına Dimitrios Rallis, Dışişleri Bakanı olarak ise Gunaris gelmiş, Kral Konstantin, ülkeye tekrar dönmüştür. Sözde Venizelos düşüncelerinin karşısında olan Dimitrios Gunaris, Anadolu topraklarında bulunan Yunan ordusunun çekilmesine izin vermemiştir.[46] Fakat Türklerin tahmin edilemeyecek kadar işgale karşı koymaya çalışması hem

[44] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında…* , s. 28
[45] Damla Demirözü, "Megali İdea'dan Ankara Antlaşması'na Eleftherios Venizelos", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı*: 35-36, Mayıs-Kasım 2005, s. 303
[46] Damla Demirözü, "Megali İdea'dan Ankara Antlaşması'na…" , s. 303

Yunan askerlerini hem de savaşan başka ülkeleri çetin geçecek bir savaşa sürüklüyordu.[47]

Türklerin umulmadık şekilde ve kuvvetli savaşması ile İtalya ve Fransa Osmanlı sınırlarından geri çekilmiş, İngiltere ise Yunanistan'ın mağlubiyetine kadar savaşmaya devam etmiştir. Fakat kaybedilen İzmir'in, Türk askeri birlikler tarafından gerçekleştirilen Büyük Taarruz ile 8 Eylül 1922 tarihinde Türkler tarafından tekrar elde edilmesi, ayrıca bu süreçten kısa bir süre sonra yani 11 Ekim 1922 tarihinde 14 maddeden oluşan Türk ve Yunan kuvvetleri arasındaki silahlı çatışmanın sona ermesini sağlayan Mudanya Mütarekesi'nin imzalanması ile Türkler ile Yunanlıların arasındaki savaş sona ermiştir. Bununla birlikte, Megali İdea düşünün sağlanamayacağı anlaşılmıştır.[48]

1922 yılı, Yunanistan açısından tarihi bir dönüm noktası oluşturmuştur; çünkü yirmi yıllık bir süreçte yaşanan olaylar ülkenin bütün sosyo-ekonomik, ideolojik ve politik yaşamında yeni bir yön kazandırmıştır. Batı Anadolu'daki Yunan yenilgisinin şoku, Yunan milliyetçiliğini arayan derin bir belirsizlik ve Yunanistan ile Batı arasındaki ilişkilerin derin bir değerlendirmesi anlamına geliyordu. "Küçük Asya Felaketi"[49], "Büyük Ülkü"nün (Büyük Yunanistan rüyasının) büyük oranda sonunu belirlemiştir.[50]

Küçük Asya düşünün dramatik sonuyla Yunanistan siyasi çatışmalarına devam etmiştir. Savaşın sonlanmasıyla Yunan ordusunun İzmir'den geri çekilmesinin ardından Venizelos yanlısı olan subaylar, devlet yönetiminde söz sahibi olunca Kral Konstantin ülkeyi terk etmiş ve yerini oğlu Kral II. Yorgos'a bırakmıştır.

---

[47] Outkou Kırlı Ntokme, "Ulus Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği: Büyük Ülkü-Megali İdea", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Cilt: 12, Sayı: 46, Güz 2010, s. 418

[48] Outkou Kırlı Ntokme, "Ulus Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği…" , s. 418-419

[49] 1922'ye kadar Yunanlılar, Küçük Asya'da 3000 yıl kesintisiz bir mevcudiyet yaşamışlardır. İlk olarak, M.Ö. 1100 yıllarında Anadolu'nun güneybatı kesimine yerleşmişlerdir. Ve bu süreçten Bizans dönemine kadar Küçük Asya'da pek çok harekette bulunmuşlar ve Osmanlı egemenliği altında ve sonrasında Yunanlılar için Küçük Asya önemini korumaya devam etmiştir.
"Küçük Asya Felaketi", Küçük Asya ve Modern Yunanistan'ın yüzünü değiştiren Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki Yunan yenilgisine işaret etmektedir. Yunan literatüründe Küçük Asya Felaketi, Yunanlı Ordunun 1922'deki Yunan-Türk Savaşı'nda (1919-1922) Yunan Ordusunun yenilgisi için ve daha sonra Yunan'ın Küçük Asya'dan çıkarılması için kullanılmaktadır.

[50] Nikos Kokosalakis- Iordanis Psimmenos ,Modern Greece: A Profile …, s. 142

1923 seçimlerinde ise Venizelos yanlısı olmayan kişiler seçimlerden ilişiğini kesince Venizelos fırkası, devlet yönetiminde tekrar başa gelmiş; fakat 1928 seçimleri yapılana kadar devlet yönetimine Yunanistan General Pangalos önderliğinde bulunan askeri yönetim yardım etmiştir.[51] Bu süreçte, Megali İdea'nın sadece sözde kalmasını istemeyip en büyük savunucusu olarak Megali İdea'yı savunmuş olan Venizelos, aynı zamanda Megali İdea'nın son bulmasına sebep olmuş olan kişidir. Daha büyük ve güçlü bir Yunanistan savunucusu olan Venizelos'un, 30 Ocak 1923'de "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokolü" imzalaması ile Megali İdea (Büyük Ülkü) sona ermiştir.[52] Bu yüzyılda, Yunan hükümetinin resmi çizgisi, genişlemeci fikirlerini "Küçük Asya Felaketi"yle sonlandırsa da, bu fikir hiçbir zaman gerçekten ölmedi.

1930'lara gelindiğinde öne çıkan Metaksas diktatörlüğü, Yunanistan tarihine bakıldığında 20. Yüzyıl siyasetinde dikkat çekmektedir. Kral II. George, Ağustos 1936'da kralın parlamentoyu feshetmesiyle İoannes Metaksas'ı diktatör olarak atamıştır. Metaksas, kral, ordu ve Yunan bürokrasisinin çoğunun tam desteğini alarak, demir bir elle hükmetmiştir. Metaksas, karşıt tüm siyasi partileri baskılayan politikalar belirlemiştir.[53] Metaksas'a yapılan bütün muhalefet, İtalya'nın 28 Ekim 1940'ta Yunanistan'ı işgal etmesiyle hızla ortadan kalkmıştır. Bu süreçte politik çekişmeleri bir süre kenara bırakan ülke mensupları II. Dünya Savaşı'nın küresel etkisinden kaçamamışlardır. İtalya'nın işgal girişiminin başarısız kalmasıyla o dönemde dünyada katı, faşist bir politika uygulayan ve önemli bir siyasal, askeri gücü elinde bulunduran Almanya, aynı tarafta yer alan İtalya'ya yardım için Yunanistan'da boy göstermiştir. İtalya'nın Yunanistan'ı işgal sürecindeki başarısızlığı nedeniyle desteğe gelen Alman güçlerinin ve diğer bağlaşığı olan Bulgaristan'ın 1940-1945 yılları arasında Yunanistan'da gerçekleştirdiği işgal

[51] Outkou Kırlı Ntokme, "Ulus Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği…", s. 419
[52] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında…* , s. 29
[53] Aristotle A. Kallis, "Fascism and religion: the Metaxas regime in Greece and the 'Third Hellenic Civilisation'. Some theoretical observations on 'fascism','political religion'and 'clerical fascism", *Totalitarian Movements and Political Religions*, Cilt: 8, Sayı:2, Haziran 2007, s. 229-246

döneminde, ülkenin bu işgale direnişinde ortaya çıkan örgütler arasındaki görüş ayrılığıyla ülkedeki durum daha da zor durumda kalacağı bir iç savaşa evrilmiştir. [54]

Mihver Devletlerin işgali, işgal güçleriyle çatışan güç odakları arasında çok kutuplu bir mücadele yaratan, toplumsal, anayasal ve politik bölünmelerin geçici bir mirasını bırakmıştır. Bu durum, ülkeyi acı bir iç savaşa sürüklemiştir. İç savaş, son derece kutuplaşmış bir politik ve sosyal sahada ortaya çıkmıştır. Bu kararsız ve çatışmalı dönem, acımasız Alman, İtalyan ve Bulgar işgaliyle yakından bağlantılıydı.[55] Yunanlar[56], iki siyasi kutup arasındaki güvensizlik ve çatışma, sürekli intikam ve misilleme suçları etrafında dönen bir şiddet çemberi içinde kalmıştır. Çatışma, iki taraf arasındaki güç ilişkilerinin dalgalanmasıyla sonuçlanan farklı dönemlere tanık olmuştur.[57]

İç Savaşın bitişi, yaygın olarak zulüm, baskı, yasaklanma ve birçok vatandaşın haksızlığa uğramasıyla sonuçlanmıştır. Yunanistan Komünist Partisi 1974'e kadar yasal olarak var olamamıştır. II. Dünya Savaşı sırasında gelen işgal ayrıca işgal sırasında doğan ve hemen ardından gelen İç Savaş, açlık, köylerin yıkılması ve tahliyesi, göç, her iki görüşün taraflarından on binlerce ölü ve kadınların, çocukların mağduriyetleri dahil olmak üzere büyük bir yıkım bırakmıştır. İç Savaş'ın bitişiyle ardından bıraktığı yıkım, toplumsal, ekonomik ve siyasi travmalar Yunan diktatörlüğünün (1967-1974) düşmesine ve çok partili demokrasiye geçişe kadar Yunan siyasi kültürünü ve yerel siyasi kimliklerini tanımlamıştır. Ülke, iki karşıt kutup vatandaşlar arasında bölünmüş olarak kalmaya devam etmiştir.[58]

İç savaş, Yunan tarihinin en karanlık bölümlerinden birinde olağanüstü derecede travmatik ve çatışmalı bir dönemi temsil etmektedir. I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı arasında Yunanistan'da yaşananlar ve istikrarsız iç politikalardan,

---

[54] Nikos Marantzidis- Giorgos Antoniou, "The axis occupation and civil war: Changing trends in Greek historiography, 1941–2002", *Journal of Peace Research*, Cilt: 41, Sayı: 2, 2004, s. 223-231

[55] Katerina Stefanos-Iosif Kovras, *Buried Silences Of The Greek Civil War. Necropolitics: Mass Graves and Exhumations in the Age of Human Rights,* Edited by F. Ferrándiz and ACGM Robben, Unıversty Of Pennsylvania Press Phıladelphia, 2015, s. 163

[56] Çalışmada, Türk Dil Kurumu'nun Yunanistan'da yaşayan ya da Yunan halkına mensup kimse olarak tanımladığı şekilde "Yunan" terimi kullanılmıştır.

[57] Nikos Marantzidis- Giorgos Antoniou, "The Greek Civil War (1944–1949) and the International Communist System", *Journal of Cold War Studies*, Cilt: 15, Sayı:4, 2013, s. 25-54

[58] Katerina Stefanos-Iosif Kovras, Buried Silences of the …., s. 163

İkinci Dünya Savaşı'nın oluşturduğu koşullara, işgalden iç savaşa, askeri diktatörlüğe kadar, olayların her biri diğerlerinin tarihi ile iç içe ve bağlantılıdır. Bu nedenle, bu çalışmada, II. Dünya Savaşını değerlendirmek, ayrıca Yunan İç Savaşı'nı oluşturan koşulları anlamak için tarihsel süreç detaylı olarak incelenmiştir. Bu tez, II. Dünya Savaşı sırasında Yunan iç ve dış politikalarının daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmak, iç savaş öncesi, iç savaş sırasında ve iç savaş sonrası Yunanistan'daki diplomatik ve silahlı gelişmelerin anlaşılması için bir çerçeve sağlamayı amaçlamaktadır.

İki farklı bölümde incelenen İkinci Dünya Savaşı'nda Yunan İç Savaşı dönemi; II. Dünya Savaşı'nın Yunanistan üzerindeki yıkıma, iç savaşı oluşturan koşullara, iç savaşa ve arkasında bıraktığı izlere odaklanmaktadır. Bu dönem, Yunan tarihinin en önemli bölümlerinden birini oluşturmaktadır.

İlk bölüm, II. Dünya Savaşı'na giden bir süreçte Yunanistan'da öne çıkan siyasi istikrarsızlık sonrası yükselen Metaksas Diktatörlüğü'nü ve II. Dünya Savaşı'nın Yunanistan'daki sesini duyuran İtalya işgalini aktarmaktadır.

İkinci bölüm ise, Yunanistan'da İkinci Dünya Savaşı'nda İtalya, Almanya ve Bulgaristan işgalini, Yunanistan'da işgale karşı ortaya çıkan ve bu savaşın son yıllarında, iki ana silahlı direniş örgütü, sol kanat ve sağ kanat arasında Yunan İç Savaşı'nın başlangıcını işaret eden gelişmeleri anlatmaktadır. En önemlisi, Yunan İç Savaşı sürecindeki gelişmeleri ve Yunan İç Savaşı'nın Yunanistan'daki ekonomik, politik, toplumsal yansımalarını aktarmaktadır.

I.BÖLÜM: II. DÜNYA SAVAŞI'NA GİDEN SÜREÇ

Yunanistan, II. Dünya Savaşı'na kadar ekonomik krizle birlikte, devlet üst yapısına kendini yansıtan aşırı dengesiz ve ciddi bir politik kriz üretmiştir. 1920'lerin başından 1936'da Metaxas rejimine kadar, bir siyasi rejim bir diğerini sürekli olarak takip etmiştir.[59]

Yunanlıların Türkler karşısında 1922'deki İzmir yenilgisiyle, 1922-1923 yılları arasında, Albay Plastiras ve Plastiras önderliğinde örgütlenen Yunan subayları, Yunanistan'ın mevcut politikasına yeni bir yön tayin etme amacıyla, hükümeti darbeyle birlikte kontrol altına alarak ülkeyi yönetmek için geçici bir İhtilal Komitesi kurmuştur. 11 Eylül 1922 Devrimi'yle, "Küçük Asya Felaketi"nde itibarı sarsılan Yunan ordusu ve hükümetine mensup, yenilgiyi getirdiğine inanılan kişilerin yargılanmasını hedef almaktaydı.[60] Darbe sonrası, Yunan siyaseti belirsizlikler ve istikrarsızlıklarla dolu bir döneme sürüklenmiştir. Darbenin hemen ardından Kral Konstantin sessizce ülkeden ayrılmış ve yerine II. Georgios gelmiştir.[61]

Venizelistlerin (Cumhuriyetçilerin) ve Anti-Venizelistler'in (Kraliyetçiler) çarpıştığı devasa toplumsal huzursuzluk, şiddetli kamu gösterileri ve isyanlar sonunda, Cumhuriyetin ilan edilmesi için İhtilal Komitesi'ne baskı yapılmıştır. Ülke cumhuriyete geçip geçmeme konusunda nihai kararı belirleyecek bir referanduma götürülmek istenmiş akabinde ise 16 Aralık 1923'te, çoğulculuk sistemine göre seçimler yapılmıştır. Antivenizelist partilerin uzak durduğu seçimlerde, Liberaller, Demokratik Birlik'ten Alexandros Papanastasiou'nun gelmesiyle büyük bir zafer kazanmıştır. Kral II. Georgios'un ülkeden ayrılması istenmiştir. 11 Ocak 1924'te, Venizelos Yunanistan'a dönmüş; ancak aktif olarak siyasete katılmak istememiştir.

---

[59] Thanos Veremis, "The Significance of the Forces Behind the Organisation of the March 1935 coup.", *Epİtheorisi Kinonikon Erevnon*, Cilt: 29, Sayı: 29, 1977, s. 116

[60] Seçil Akgün, "Yunanistan'da Kurtuluş Savaşını İzleyen Gelişmeler", *DEU Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* Cilt.1, Sayı: 3, 1993, s. 15; Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Lozan Barış Konferansının İlk Aşaması ve Konferansının Kesintiye Uğradığı Dönemde Yunanistan", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Sayı:53 (Lozan Antlaşması Özel Sayısı), 2013, s. 134

[61] Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Yunanistan'da Monarşi Üzerine Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Cilt: 15, Sayı:58, Bahar 2016, s. 112

25 Mart 1924 günü, meclis, rejim konusunda oy kullanmak üzere toplanmıştır. Parlamentonun tamamı hem hanedanlığa hem de monarşiye son vermiştir. Monarşiye karşı % 69,99 oyla İkinci Yunan Cumhuriyeti ilan edilmiştir.[62]

Yeni Cumhuriyet kararsız temellere dayanıyordu. Anti-venizelistler, Venizelist destekli Cumhuriyet rejimini kabul etmemiştir. Ordu, siyasete müdahale etmeye meyilli bir hesap faktörü haline gelmiştir. 25 Haziran 1925 tarihinde, Mihalakopoulos yeni hükümetini kurduktan hemen sonra, General Pangalos bir darbeyle iktidarı ele geçirmiştir. Pangalos, 23 Ağustos 1926 tarihinde Ulusal Demokrat Parti lideri General Kondyles tarafından görevlendirilmiştir. Pangalos'un ayrılması ülkede bir güç boşluğu bırakmıştır. İşlevsel bir hükümete sahip olmak için, Venizelistler ve Antivenizelistlerin işbirliği yapmaları gerektiği ortaya çıkmıştır. 7 Kasım 1926'da yapılan seçimlerle, her iki tarafta orantılı temsil gücü bulmuştur.[63]

1928'de, Venizelos aktif siyasete girme konusundaki yeminini unutarak Liberallerin liderliğini devralarak bir hükümet kurmuş ve seçim çağrısında bulunmuştur. Sonuçlar Venizelos lehine olmuştur. Bu, İkinci Cumhuriyetin dört yıllık görev süresini tamamlayan tek kabinesiydi ve geride bıraktığı çalışmalar önemliydi. Yerel reformların yanı sıra Venizelos, Yunanistan'ın yıpranan uluslararası ilişkilerini yeniden kurmuş, hatta Ankara'yı ziyareti ve 1930'da Dostluk Anlaşması'nın imzalanmasıyla bir Greko-Türk uzlaşması başlatmıştır.[64]

1930'da ekonomik kriz tüm dünyayı sarstığında Yunanistan boğulmuş haldeydi. Ekonomik sorunlar, Amerika Birleşik Devletleri'ne göçün kapatılması ile daha da kötüye gitmiştir. Yüksek işsizlik ve buna bağlı toplumsal huzursuzluk giderek artmıştır. Yunanistan Komünist Partisi hızlı ilerleme kaydetmiştir. Venizelos, tüm çabalarına rağmen 1932'de Yunanistan'ın gidişatını üstlenmeye zorlandı ve 1932'deki Yunan seçimlerinin ardından görevinden düşmüştür.[65]

---

[62] Despoina Pavlidou, *The political affiliations and behavoirs of the Pontos refugees in Greece in the interwar period (1923-1936) following the exchange of populations between Greece and Turkey of 1923*, (İstanbul Bilgi Üniversitesi, Doktora Tezi), 2014, s. 45-46
[63] Despoina Pavlidou, *The political affiliations and behavoirs…,* s. 48
[64] Damla Demirözü, "Megali İdea'dan Ankara Antlaşması'na…", s. 305-306
[65] Despoina Pavlidou, *The political affiliations and behavoirs…*, s. 53-59

1933 yılında Venizelos'un yerine başbakanlık koltuğuna oturan Panagis Tsaldaris olmuştur. Bu süreci değiştirmek için iki başarısız Venizelist askeri darbe, Cumhuriyet'i korumak amacıyla 1933 ve 1935 yıllarında girişimde bulunmuştur. Ekim 1935'te Tsaldaris, iktidarı döneminde monarşinin restorasyonuna ve II. Georgios'un geri dönüşüne yol açan bir halk oylaması düzenlemiştir. 1935'de, Yunanistan halkı rejimin değişimini doğrulamış ve sonrasında da Kral II. Georgios geri dönmüştür.[66]

Tüm bu istikrarsız süreçte korkmuş olan Yunan halkı, kralın "güçlü bir hükümet" oluşturmak için vazgeçilmez olduğu sonucuna varmıştır. 1924-35 yılları, kararsız ekonomik koşulların olduğu şiddetli siyasi çekişmeler, darbeler ile geçmiştir.

1936 seçimleri sırasında Ioannis Metaksas, yaşanan siyasi kaosta başbakan Demertzis'in ölümü üzerine mecliste başbakan seçilmiştir. 1936'da Metaxas, otoriter bir hükümetin politik ve toplumsal sorunların giderilmesi için gerekli olduğuna inanarak, 4 Ağustos 1936 tarihinde Kral'ın desteğiyle parlamentoyu askıya almış ve diktatörlüğünü kurmuştur.[67]

1.1. Metaksas Diktatörlüğü (4 Ağustos 1936)

Yunanistan'da, I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı arası sürenin sonunda, kısa ömürlü birçok hükümetin değişmesiyle karakterize edilen siyasi istikrarsızlık döneminin ardından, Yunanistan ülkenin yönetimini eski General Ioannis Metaksas'a devretmiştir. Metaksas, bir diktatörlük uyguladığı sözde "4 Ağustos Rejimi"nin kurucusu olmuştur. Yönetim sistemi olarak, tamamen faşist olmayan ama faşist yöntemler ve fikirler kullanmıştır. Metaksas'ın kendisi rejimini totaliter[68] olarak tanımlamıştır. Bu otoriter sistem parlamentoyu yok etmiş, siyasi partileri ve

[66] Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Yunanistan'da Monarşi …", s. 112-113
[67] H. Veli Aydın, "Muhalefet Lideri General Ioannis Metaksas ve Yunanistan'da Muhacir Meselesi", *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks,* Cilt: 6, Sayı: 1, s. 127
[68] Demokratik hakların ve özgürlüklerin tümüyle baskı altında tutulduğu, siyasal erkin bir elde toplandığı, baskıya ve zulme dayalı devlet yönetimdir.

anayasaları kaldırmıştır.[69] II. Dünya Savaşı'ndan önce Yunanistan Devlet Başkanı General Ioannis Metaksas rejimi, Yunanistan Kralı II. Georgios ve İngilizler tarafından desteklenen, grevleri yasaklayan, katı sansür uygulayan ve çok sayıda sosyalist, komünist ve sendikacıları hapseden tam teşekküllü bir polis devleti olarak görülmüştür.[70] Yunanistan'da bu durum geçerli olmuş ve Metaksas baskıcı bir lider olarak öne çıkmıştır.

1930'ların başından itibaren, İtalya ve Almanya'da faşizmin başarılı bir şekilde yükselmesi, otoriter diktatörlük yolunun birçok destekçisine güçlü bir teşvik olmuştur. Yunanistan'da bu durum geçerli sayılmış ve Metaksas faşist bir lider olarak öne çıkmıştır.[71]

I. Dünya Savaşı sırasında Metaksas, monarşiyi bütünüyle desteklemiştir. Kral Konstantin ve Elefterios Venizelos, Yunan toplumunda derin bir kırılmaya neden olan siyasi mücadeleye yoğunlaştığında, Metaksas krala olan sadakatini sunmuştur. Eleftherios Venizelos'un Küçük Asya'ya stratejik gerekçelerle bir askeri kuvvet gönderme planlarına şiddetle karşı çıkmıştır.[72]

Metaksas, monarşinin restorasyonunda çok önemli bir rol oynamıştır. Cumhuriyetin ilanıyla ilerleyen süreçte cumhuriyetçi siyasal sisteme dâhil olmuş ve Liberal Parti'ye muhalif bir güç olarak yeni bir parti (Eleftherofrones) kurmuştur. Ancak partisi, savaş karşıtı Yunan siyasetinin öne çıkmasını sağlayacak süreci iyi yönetmeyi başaramamıştır. 1920 itibariyle yaşanan ulusal anlaşmazlıklar, Venizelistler ve anti-Venizelistler arasında sert bir siyasi rekabet yarattığında, Metaksas, alternatif bir figür olarak öne çıkmıştır. Monarşi 1935'te üçüncü kez restore edildikten sonra eski ve hayal kırıklığına uğramış politikacılar Yunan

---

[69] Evangelos Albanidis-Panatgiotis Ioannidis, "The role of sports in the totalitarian regime of Metaxas in Greece (1936-1941) compared to National Socialism in Germany (1933-1945)", *Aloma: Revista de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport,* Cilt: 32, Sayı: 2, s. 16

[70] Seçil Kılıç, *A comparative analysis of the Metaxas regime and Golden Daw*, (Doctoral dissertation, İstanbul Bilgi Üniversitesi), İstanbul 2018, s. 27; D.H.Close, "The Police in The Fourth-of-August Regime", *Journal Of The Hellenıc Dıaspora*, Cilt:13, Sayı: 1-2, s. 91-105

[71] Seçil Kılıç, *A comparative analysis of the Metaxas regime and Golden Daw*, (Doktora Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi), İstanbul 2018, s. 12

[72] Aristotle A. Kallis, "Fascism and Religion: the Metaxas Regime in Greece and the 'Third Hellenic Civilisation'. Some Theoretical Observations on 'Fascism','Political Religion'and 'Clerical Fascism", *Totalitarian Movements and Political Religions*, Cilt: 8, Sayı:2, Haziran 2007, s. 235

siyasetine yeni bir erişim noktası bulmuşlardır.[73] İngiltere'nin gizli güç olarak arkasında durduğu Georgios (II. Georgios), Yunanistan'a tekrar Kral olarak geri dönmüştür. Kral II. Georgios, 1936'da General loannis Metaksas'ın diktatörlüğünü ileri sürerek Yunanistan'da denenmeye çalışılan liberal demokrasiyi ezmiştir. Bunu komünistlere karşı görülmemiş bir sürek avı izlemiş olacaktır.[74]

1936 başlarında seçmenlerin çıkmaza girmesi siyasi istikrarsızlığa neden olmuş ve iki ana partiyi bir koalisyon hükümetine yakınlaştırmıştır. Bunun üzerine Kral ve Metaksas demokratik sistemi devirmek ve diktatörlük kurmak için harekât başlatmıştır.[75] Metaksas, önceki siyasi başarısızlığını, görünüşte bağımsız bir 'Üçüncü Yol' sunarak unutturmuştur. Haziran ve Temmuz aylarında, parlamenter karşıtı, anti liberal ve anti sosyalist görüşlerini paylaşan kralın yakın işbirliği sistemi ile siyasi üstünlüğe doğru son adımı dikkatle planlamıştır.[76]

Metaksas'ın başbakanlık görevine getirilmesi Nisan 1936'da Kral II. Georgios tarafından gerçekleşmiş ve Metaksas'a yetkilerinin onaylanmasını sağlayan kişi de II. Georgios olmuştur. Ayrıca Metaksas'ın askerleri bu dönemde II. Georgios'un emirlerine uymaları dolayısıyla bu döneme Metaksas Diktatörlüğü dönemi yanı sıra II. Georgios'un diktatörlüğü dönemi olarak da bilinmesine neden olmuştur.[77] Metaksas rejiminin hedefi, devletin kendi kendine yeterliliği çerçevesinde çeşitli sınıfların davranışlarını kontrol edecek verimli ve küçük bir kurumsal devlete dönüştürülmesiydi. Metaksas, bir piramit biçiminde toplumun hiyerarşik bölümünü ilan etmiştir. Piramidin tabanında köylüler vardı. Ekonomik durum giderek kötüleşiyordu. 9-10 Mayısta 1936 tarihinde tütün işçilerinin yaptığı eylemlerin akabinde 12 kişi yaşamını yitirmiştir.[78] Siyasi alanda önceden yaşanan karmaşa ve toplumdaki huzursuzluk göz önüne alınarak, diktatörlüğün bahanesi 5

---

[73] Aristotle A. Kallis, "Fascism and Religion: the…", s. 235
[74] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı 1943-1949*, Birinci Baskı, Belge Yayınları, İstanbul Ekim 1985, s. 16-17
[75] Allan Zink, Greece: Political Crisis and Authoritarian Takeover: Conditions of Democracy in Europe, 1919–39, *Palgrave Macmillan, London*, 2000, s. 213-241
[76] Seçil Kılıç, *A Comparative Analysis of the Metaxas Regime and Golden Daw,* (Doktora Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi), İstanbul 2018, s. 3
[77] Pınar Selçuk Özgür, *Anılarda Yunanistan'da İç Savaş, (*Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü-Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 19-21
[78] Pınar Selçuk Özgür, *Anılarda Yunanistan'da…*, s. 19-21

Ağustos 1936'da yapılması planlanan bir genel grev ve daha genel olarak iddia edilen "komünizm tehdidi" olmuştur.[79] Metaksas, ülkenin yaşamış olduğu politik istikrarsızlıkları ve grevi mazeret bildirerek, KKE tarafından Yunanistan'a gözdağı verildiğini açıklaması ile Yunanistan anayasasındaki birkaç maddenin geçerliliğini durdurduğunu açıklamıştır. Kral II. Georgios 4 Ağustos 1936'da, Anayasa ve ülkeyi Metaksas'a devretmiş, Metaksas'da bu fırsatı kullanarak Yunanistan'daki demokratik varlığı yok etmek amacıyla çabucak harekete geçerek aynı gün tarihinde meclisi dağıtmış[80], basına sansür koymuş, siyasi partileri ve grevleri yasaklamış ve bu şekilde diktatörlüğünü ilan etmiştir. Böylece, II. Dünya Savaşı öncesi Yunanistan'da "faşist" olarak tanımlanmaya yakın olan rejim, Ioannis Metaksas tarafından kurulmuştur. Ordu tarafından desteklenen ve kral tarafından tolere edilen Metaksas diktatörlüğü dört yıldan fazla sürmüştür. Metaksas rejimi baskıcıydı ve özellikle de Hitler ve Mussolini ile hareketler açısından ortak özellikler taşıyordu.[81] Metaksas'ın bu yüzden temel ideolojisi, Alman Nazi ve İtalyan faşist ideolojileri olmuştur.

Metaksas, Zorunlu Tahkim Yasası[82]'nı çıkartarak işçi sınıfı ile bir hayli uğraşmıştır. Onları ekonomik anlamda çökertmiş, sahip oldukları paraları ellerinden almış ve maddi zorluklar yaşatmıştır. Ayrıca Zorunlu Tahkim Yasası ile yapılan eylemleri kanundışı olarak bildirmiştir. Metaksas bunları yapmakla kalmamış birçok işçiyi ve siyasi lideri Yunanistan'dan uzaklaştırmıştır. Metaksas diktatörlüğünün Yunanistan'a yaşatmış olduğu bu olaylar ile totaliter bir rejim olduğu apaçık görülmüştür.[83] Metaksas aşırı muhafazakâr bir kişiliğe sahip olmasına rağmen çok kültürlü bir yapıya sahipti ve halkın anlayabilmesi için halk dilini savunmuştur. Halkın yazılanları okuyabilmesi ve sahip olduğu fikirlerin sahibi olduğunu göstermek istediği için halk diline ilk geçerli dilbilgisi kurallarını getirmiştir.

---

[79] Aristotle A. Kallis, "Fascism and religion: the…", s. 235
[80] Meclis ancak 1946'da yeniden toplanabilmiştir.
[81] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında….*, s. 35-36
[82]Tahkim kelimesi Arapça kökenli "hükm" kelimesinden türemiştir; kelime anlamı olarak kuvvetlendirme, sağlamlaştırma anlamına gelmektedir. Hukuki manada ise, iki tarafın anlaşarak, aralarındaki uyuşmazlığın çözümünü özel kişilere bırakmalarını; uyuşmazlığın özel kişiler tarafından incelenip sonuca bağlanmasını ifade etmektedir.
Selman Özdemir, "İdareler Arası Uyuşmazlıklarda Mecburi Tahkim", *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 475, Aralık 2012, s. 174
[83] Pınar Selçuk Özgür, *Anılarda Yunanistan'da…*, Ankara 2013, s. 20

Metaksas ayrıca 'Üçüncü Helen Uygarlığı' savını ortaya atmıştır.[84] Öne sürdüğü fikir III. Yunan Medeniyetidir. I. Medeniyet, eski Yunan (Hellen) medeniyetidir. II. Medeniyet ise Bizans Medeniyetidir. III. Medeniyeti ise Metaksas hükümdarlığı altında kurulmasını hedeflemiştir.[85]

Yunanistan sadece ekonomik anlamda değişikliklere sahne olmamıştır. Eğitim alanında da değişikliklerin yapılması adına, polisler yüksek okullardaki eğitim ve öğretimi yerinde gözlemlemiş ve öğrenim kitaplarının Metaksas siyasetine uygun olarak tekrar hazırlanması sağlamıştır.[86] Metaksas düşüncelerinin devamını sağlamak ve hayatı sona erdikten sonra da düşüncelerinin sürdürülebilirliğinin devam edebilmesi adına 7 Ekim 1936 tarihinde, 334 sayılı kanun ile Milli Gençlik Komitesi'ni (Εθνική Οργάνωση Νεολαίας/ Ethniki Organosi Neoleas/EON) oluşturmuştur. Metaksas, yalnızca bu komitenin varlığının sürmesini istemiş ve bu neden ile Milli Gençlik Komitesi dışında diğer örgütlenmelere izin vermemiştir, hatta var olanları da yasaklamıştır. Yasaklamalarla da yetinmemiş, halka EON azalığına geçme zorunluluğu getirmiştir.[87] EON, Metaksas'ın gücünü kurumsallaştırmaya çalıştığı bir girişimdir. EON, Hitler Gençliği'nin (Hitler Youth) belirsiz bir taklidi dışında hiçbir şey değildi. Ancak popüler destekten yoksundu.[88]

Metaksas, Yunanistan'da 1937 yılında çiftçi borçlarını silmiştir. İşçi haklarının korunması için yeni yasal düzenlemeler getirmiştir. Bu tür yeniliklerin yapılması kağıt üzerinde ileri görünmesine rağmen, Metaksas'ın popülist bir ideolojiye inanmasından dolayı ülkedeki işçiler yapılan düzenlemelere tepki göstermiştir.

Metaksas, Kamu Düzeninden Sorumlu Bakan Konstantin Manyadakis ile Yunan solunu ve komünistleri yok etme çabasına girişmiştir. Bu savaş sırasında Yunan Komünist Partisini kapatmış hem de komünistlerin kuzeyden ülkeye

---

[84] Richard Clogg, Çev. Dilek Şendil, *Modern Yunanistan Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 146

[85] Aristotle A. Kallis, "Fascism and Religion: the…", s. 237

[86] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve Dış Güçlerin Rolü", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 57, Güz 2015, s.103

[87] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında*…, s. 36

[88] Arben P. Llalla, *The Greek Collaborationists, Designers and Leaders of the Genocide in Chameri (1944-1945)*, Luma Publishing, Tetova, 2017

gelmelerini önlemek amacıyla sınır boyunun yasak bölge olacağını ilan etmiştir. Arnavutluk sınırı ve Türk sınırı yakınlarında bu bölgenin giriş ve çıkışları oldukça askeri karakollar tarafından kontrol altına alınmıştır. Bölgede yaşayan halka izin belgeleri namında kağıtlar verilmiştir ve halk dışarı çıkmak için bu belgeleri kullanmıştır.[89] Metaksas, komünistleri kurutmak amacını hayatı boyunca gütmüştür. Bu nedenle, komünistler Metaksas rejiminin bir hedefi halinde olmuşlardır. Birçok insan, komünist olmaları nedeni ile tutuklanmış veya sürgün yemişlerdir.[90] Tutuklananlarında bir kısmı daha önceki düşüncelerinden ve yaptıklarından üzüntü duyduklarını yazan belgeler yazmışlar ve bu belgeleri imzaladıkları takdirde özgürlüklerine kavuşmuşlar ve tutukluluk halleri sona ermiştir. Fakat buna rağmen yine de isimleri kayıt altına alınmıştır. Metaksas'ın bu kadar katı kurallarının olması nedeni ile halk arasında ciddi bölünmeler yeniden patlak vermiştir. Ülkenin başında olan politikacılara itimadı olmayan Metaksas, kendisi ile aynı düşüncelere sahip olan ve komünizmi tehlikeli bulan II. Georgios ile yürüttüğü politikalara yönelik etkili ve tamamlayıcı bağlantılar kurmuş ve Metaksas hâkimiyeti boyunca aralarında sıkıntılı bir süreç geçmemiştir. Fakat Metaksas'ın Hitler'e olan aşırı düşkünlüğü bile Yunan dış siyasetinin değişmesine sebebiyet verememiştir.[91]

Metaksas, yaklaşan savaşın ülkeye zarar vermesini önlemek ve ülkesini korumak adına dış politikada pek çok girişimde bulunmuş, iç politikasında ise baskı rejimi kurmuş ve eskiden beri var olan fikirlerini gün yüzüne çıkartmaya başlamıştır. Mussoli'nin fikirlerinden bazılarına tamamen zıt olan Metaksas, İngiltere'ye Yunanistan'da uygulayacağı iç politikasını desteklenmesini isteyerek anlaşma yolu ile fikirlerini ortaya koymuştur; fakat İngiltere, eskiden beri İngiltere hayranı olan Metaksas'ın iki kere sunduğu anlaşma fikrine hiçte sıcak bakmamıştır. Her zaman temkinli ve kararlı kişiliği ile tanınan Metaksas, İngiltere ile olduğu kadar Almanya ve Fransa ile de çok yakındı. Metaksas'ın, ülkenin iç politikasında kısıtlayıcı bir diktatör olmasından dolayı, Yunanistan'da bu durum politika yetersizliğine neden

[89] Pınar Selçuk Özgür, *Anılarda Yunanistan'da…*, s. 21
[90] Tutuklamalar ve sürgüne göndermeler İç Güvenlik Komisyonları tarafından yapılmıştır.
[91] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında*…, s. 36-38

olmuştur. Bu kısıtlayıcı politikasından rahatsız olan insanlar Metaksas diktatörlüğüne hiddet duymaya başlamıştır.[92]

Ioannis Metaksas yürüttüğü paternalist ve otokrasi ile bütün siyasal kudreti elinde bulunduruyordu ve kendini Yunanistan'ın tek hakimi olarak görüyordu. Metaksas'ın diktatörlüğü, milliyetçi sloganlara, sansürlere, sivil özgürlüklerin kısıtlanmasına, muhalefete ve azınlıklara karşı baskıya ve İtalyan faşizmi modelinden çıkan politik kültüre dayanıyordu. Rejimi, otoriter devlet çerçevesinin ötesine geçmemiştir. Metaksas, güçlü bir milliyetçi programı benimsemiştir. Yaptığı baskıları haklı çıkarmak için liberalizm, komünizm ve parlamenter sistemi milli tehdit olarak öne sürmüştür. Ancak uyguladığı milliyetçilik, diğer devletlerdeki gibi saldırgan olmamıştır.[93]

II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine, diktatör Yunanistan'ın tarafsız olduğunu ilan etmiştir.[94] Metaksas her ne kadar ülkesini savaştan uzak tutmak için korumacı hareketle yaklaşsa da 1939 yılında patlak veren 2. Dünya Savaşı ülkeyi ilk önce teğet geçmiş gibi görünmüş fakat ülke Metaksas'ın bütün çabalarına rağmen savaşın içine girmiştir.[95] "Metaksas, Almanya Yunanistan'ı işgal etmeden önce, 29 Ocak 1941 tarihinde ölmüştür. Yunanistan II. Dünya Savaşı öncesi yaşadığı Metaksas darbesi nedeni ile siyasi temsilcilerini yitirmiş bir ülke haline gelmiştir. Metaksas'ın yerine Aleksandros Korizis başbakan olmuştur.[96]

1.2. İtalya ile Savaş

İtalya, I. Dünya Savaşı'nın sonunda kazanan tarafta yer aldı; ancak dilediği gibi stratejik politikalarını gerçekleştirememesi ve Akdeniz'e ulaşamamasının yarattığı hayal kırıklığının ardından gelen ekonomik ve siyasi istikrarsızlık faşizmin

[92] Pınar Selçuk Özgür, *Anılarda Yunanistan'da…*, s. 22
[93] Othon Evangelos Anastasakis, *Authoritarianism in 20th Century Greece: Ideology and Education Under the Dictatorships of 1936 and 1967*, (London School of Economics and Political Science (United Kingdom, Doktora tezi), 1992,
[94] Allan Zink, Greece: Political Crisis and…, s. 213-241
[95] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…",s.103
[96] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında*…, s. 41

İtalya'da yükselmesinde etken olmuştur. İtalya'da iktidara gelen faşist yönetim, ülke içerisinde baskı kurmaya ve toplumu kontrol etmeye yönelik bir profil oluştururken, dış politikada da saldırgan bir tutum sergilemiştir.[97]

1940'lara gelindiğinde İtalya, dış politikasındaki tavrına neredeyse aynı şekilde kasvetli olarak devam ediyordu. Eylül 1939'da II. Dünya Savaşı'nın gelip çattığı bir zamandı. İtalya, bir süre savaştan uzak dursa da 1940 yazında durum değişti. İngiltere ve Fransa'ya (Müttefik güçler) 1940 yazında savaş ilan eden İtalyan Faşist Benito Mussolini, 20. yüzyılın Roma İmparatorluğu olma arzusuyla savaşa katılmıştır. Fransızların çöküşü, İngiliz politikalarının ve askeri hareketlerinin güvenlik açığı ve Almanya'nın zafer kazanmasıyla Benito Mussolini için bir fırsat penceresi açılmıştır.[98] Mussolini, Yunanistan'ı kolayca işgal edebileceğini düşünmüştür. Mussolini liderliğinde İtalya, Yunanistan'a saldırabilmek için 1940 Ağustos itibariyle bahaneler bulmaya çalışıyordu. Bu süreçte, İtalyan denizaltıları Yunan gemilerine ateş açmış ancak İtalya, sürekli bahaneler üreterek suçu Yunanistan'a yüklemiştir.[99]

Savaşın patlak vermesiyle birlikte Ioannis Metaksas, Yunanistan'ı düşmanlıklardan uzak tutmak için keskin bir tavır almıştır. İtalya'nın da bu savaşta beklentileri, kendi fikirleri vardı. İtalya'nın temel amacı, öncelikle Doğu Akdeniz'i himayesi altına almak olmuştur.[100] İtalyan diktatör, Akdeniz'i fethetmeyi ve İtalya'yı, Cebelitarık'tan Basra Körfezi'ne kadar bir imparatorluk kurarak dünya gücü yapmayı amaçlıyordu. Ayrıca savaşın başarılı bir şekilde ilerlemesi baskıcı rejiminin varlığının sürdürülmesi için hayati öneme de sahipti.[101]

Yunanistan-İtalyan savaşı, Eylül 1939'da başlayan küresel çatışmanın bir parçası olarak patlamıştır. İtalya'nın Doğu Akdeniz'deki varlığını güçlendirmek istediğinden, Mussolini, Süveyş kanalını alma isteği doğrultusunda Mareşal

---

[97] Abdül Çelikçi-Can Kakışım, "İtalyan Faşizmi ve Tarihsel Gelişimi", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 1, Sayı:2, Aralık 2003, s. 83

[98] Simon Gonsalves, "The Italian Army in the Second World War: A Historiographical Analysis", *The Great Lakes Journal of Undergraduate History,* Cilt: 5, Sayı: 1, Eylül 2017, s. 6

[99] Kadir Kasalak-Ramazan Baş, "İtalyan Saldırısında Yunanistan'a Türkiye'nin Yardımları (1940-1941)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 2015, s. 126

[100] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında*…, s. 38

[101] Simon Gonsalves, "The Italian Army…", s. 6

Grazziani'yi bu iş için görevlendirip, Yunanistan'a Korfu-Girit adaları ve Pire ile Epir limanlarının İtalya'ya verilmesi gerektiğini söylemiştir.[102] İtalya, 28 Ekim 1940'da, Alman lider Hitler'in uyarılarını dikkate almadan, Yunan hükümetine, İtalyan birliklerinin Yunanistan'dan serbestçe geçmelerini talep eden bir ültimatom göndermiştir. Yunanistan Başbakanı Atina'daki İtalyan büyükelçisinin sunduğu ve Yunan stratejik konumlarının devredilmesini ve işgalini talep eden bir ültimatomu,[103] Metaksas, Yunanistan'da milli birlik ve direniş havası uyandıran 'Hayır'(Όχι)[104] cevabını vererek reddetmiştir. Zaharyadis de, Metaksas'a bu konuda desteğini sunmuştur. Metaksas'ın kesin ve kendinden emin tutumu Yunan ordusunun moralini oldukça yükseltmiştir.[105] Bu bağlamda, Yunanistan bu emre uymadığını belirtince 28 Ekim 1940'ta saat 05:30 civarlarında İtalya'nın Arnavutluk üzerinden Yunanistan'a saldırması ile savaş başlamış ve bu saldırıdan Almanya'nın haberi olmamıştır.[106] Arnavutluk ayrıca İtalya'nın kuvvetlerini kendi ülkesinde toplayarak İtalya'ya yardım etmiş ve bu yöntemle onların güvenini kazanmıştır.[107] İtalya'nın Arnavutluk'tan saldırısıyla, Yunanistan da mücadelesini Arnavutluk sınırında başlatmıştır. Yunan ordusu büyük yetersiz kaynaklara rağmen İtalyanları durdurmaya gayret ederken Yunan halkı da dağlardaki askerlerine yardım etmeye çalışmıştır.[108] 1940'ta İtalya'nın işgaline karşı Yunanistan halkı arasında direniş için örgütlenmeler de başlamıştır. İlk örgütlenme, 31 Ekim 1940'da Yunanistan Komünist Partisi (Komunistiko Komma tis Ellados/KKE) Genel Sekreteri Nikos Zahariadis öncülüğünde kurulmuştur.[109]

İtalya'nın Ekim 1940 yılında Yunanistan saldırısı gerçekleşince Türk-İngiliz-Fransız antlaşmasına bağlı olarak, bu savaşa Türkiye'nin de girmesi gerekirken, Almanya'nın Türkiye'ye tehditleri, Türkiye'nin savaşa girmesini engellemiştir. Türkiye, Yunanistan'a yapılan saldırının daha da ilerlemesi

---

[102] Fahir Armanoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, 2009, s. 454
[103] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 18-19
[104] Günümüzde 28 Ekim günü, Yunanistan'da milli bayram olarak kutlanır.
[105] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında*…, s. 38-56
[106] Outkou Kırlı Ntokme, *Yunanistan'da Ulusal Kimlik Oluşumu ve Dış Politikaya Etkileri*, (Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 2005, s. 50
[107] Fahir Armanoğlu, *20.Yüzyıl…*, s. 454
[108] Ulvi Keser, *Kızılay belgeleri ışığında, Yunanistan'da ölüm, açlık, işgal, 1939-1949*, Birinci Baskı, Türkiye Kızılay Derneği, Ankara 2010, s. 47
[109] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 104-105

durumunda bu savaşa gireceğini söylediyse de böyle bir duruma gerek duyulmamıştır. Ama Almanya'nın, Balkanları ve Süveyş'i kontrol etme söylemlerini arttırdığını gören İngiltere, Yunanistan'a yardım etmesi için Türkiye'nin de savaşa katılması durumunu tekrar gün yüzüne çıkardıysa da Türkiye bunu kabul etmemiştir.[110]

İtalya'ya yakın bir bölgede 16 Yunan tümeni kuşatılmıştır. Buna rağmen, tam donanımlı 26 İtalyan tümeni Yunanlılar tarafından altı hafta boyunca durdurulmuştur. Sert kış koşullarında ve malzeme yetersizliği ile yapılan savaşlar, savaşçılar için aşırı zorluklarla geçiyordu. Direnen Yunan ordusunu kuşatmadan kurtarmak için İngilizlerin müdahale imkanları bulunmaktaydı. Ancak, İngiliz genelkurmayı Balkanlar'da büyük bir askeri harekâta geçmek istemiyordu. Diğer açıdan İngilizlerin tahmini, Almanya'nın Rusya'ya saldıracağını ve böylece doğu cephesinin kuzeye doğru yöneleceği yönündeydi. Fakat Mussolini giriştiği mücadelede sarpa sarmıştı.[111] Yunan ordusu, güçlü bir desteğe sahip olmamasına rağmen, sert bir karşı saldırı gerçekleştirmiş ve 1940 Aralığı'nda İtalyanları Arnavutluk sınırına geri püskürtmüştür.[112]

Metaksas'ın Ocak 1941'deki ölümünden sonra yardım etmek için İngiliz ve Müttefik kuvvetleri davet edilmiştir. İngilizler, Yunan ordusunu küçük bir seferberlik kuvveti ile güçlendirmiştir. İtalya'nın saldırganlığı püskürtülmüştür.

İtalya her ne kadar başka ülkelerden yardımlar almış da olsa Yunanistan bu savaşı durdurmayı başarmıştır. Yunan ordusu alınan moral ile İtalyan ordusunu Arnavutluk sınırına çekilmesini sağlamış ve Koritsa, Ayii Saranda ve Aryirokastro gibi bölgeleri ele geçirmiştir.[113] Bu sırada ise Rusya'ya karşı askeri operasyon planlayan Almanya, bir an önce Balkanlar üzerinden bu ülkeye geçiş ve çıkış noktalarını tutup kapatmak istemekteydi. Ancak İtalya'nın yenilgisiyle Hitler'in planları suya düşmüştür. Özellikle kamuoyu karşısında yaşanılan itibar kaybı

---

[110] Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye'ye Etkileri İle Balkanlar-Türkiye Otoyol Projesi, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, Mayıs-1999, s. 69
[111] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 19-20
[112] Alexandris A., "Turkish Policy Towards Greece During the Second World War and its Impact on Greek-Turkish Detente", *Balkan Studies*, Cilt: 23, Sayı: 1, 1982, s. 177
[113] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında*…, , s. 40

Hitler'in Yunanistan'a kinini daha da arttırmıştır.[114] 1941 Nisan'ında, aynı tarafta yer aldığı İtalya'nın yenilgisi karşısındaki öfkesiyle, İngilizlerin Yunanistan'ı bir üs olarak kullanma endişesiyle ve bunun yanı sıra verimli topraklara sahip olma isteğini de göz önüne alarak Yunanistan gibi tarıma elverişli bölgeyi ele geçirmek için Adolf Hitler harekete geçmiştir.[115] Almanya'nın 1941 ilkbaharında savaş sırasında, Rusya ile olumlu veya olumsuz net bir sonuca varma konusundaki belirsizliğin verdiği tedirginlikle ve olası bir Rusya atağında bu cephenin güney bölgesini güvende tutmak isteğiyle Yunanistan'a doğru ilerlemiştir.[116]

Tam İtalya'ya karşı başarı elde edilirken Alman kuvvetleri 6 Nisan 1941'de Balkanların içlerinden gizlice ilerleyerek Yunanistan'ı işgal etmeye başlamıştır. 1941 Nisan'ında Yunanistan'a girmiştir. Girit düştüğü zaman, bu durum karşısında Yunanistan Kralı, hükümet ve Yunanistan'da bulunan İngiliz birlikleri ülkeyi terk etmişlerdir. 27 Nisan 1941'de ise Almanlar Atina'ya girdiler ve ardından burada kendi işbirlikçi hükümetlerini kurmuşlardır.[117]

Türk basını, Yunanistan'ın İtalya başarısına ve direnişine yer ayırmış ve övgü ile bahsetmiştir. Türk dışişlerinin Müttefik ve Mihver güçler arasında bir denge politikası izlediği görülmektedir. 1943 yılına gelindiğinde İtalyan işgalinin sonlanmaya yakın olduğu görülmektedir. 8 Eylül 1943'te ise cephe tamamen çöker ve işgal sonlanmış bulunur. [118]

Sonuçta Yunan kuvvetleri, Almanları müdahale etmeye zorlayan İtalyan ordusu için çok zorlayıcı olduklarını kanıtlamıştır. Aslen, Yunanistan'ı istila etmek mutlak surette Almanya'nın savaş planında değildi ve İtalya'nın yenilgisi Avrupa'nın geleceğini etkilemiştir. İtalya-Yunanistan Savaşı, Avrupa halkının karşısına, küçük

---

[114] Panagiotis Gartzonikas, *Amphibious and Special Operations in the Aegean Sea 1943-1945,* (Operational Effectiveness And Strategic Implications, Yüksek Lisans Tezi), Aralık 2003, s. 50

[115] Çağla Derya Tağmat, "Yunanistan'da Büyük Açlık ve Ege'de Yardım Köprüsü: Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları (1941-1942)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Cilt: 12, Sayı: 46,Güz 2010, s. 463

[116] Bülent Bakar, "Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 24, 2008, s. 417

[117] Domınique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı…*, s. 20

[118] Damla Demirözü, *İşgal Direniş İç Savaş Yunan Edebiyatında…*,, s. 38-56; Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994),* Filiz Kitapevi, İstanbul 1995, s. 601; Nikifor Gornenski, *1941-1944 Silahlı Mücadelesi*, Yar Yayınları:85, İstanbul Nisan 1998, s. 27

ve askeri açıdan zayıf bir ülkenin o ana kadar rakipsiz bir kişiyle hesaplaşmasının bir örneği olarak çıkmıştır. Dahası, Doğu'daki Alman saldırı planlarının ertelenmesine yol açarak Müttefiklerin diğer cephelerdeki konumlarını pekiştirmelerini sağlamış ve İkinci Dünya Savaşı'nın gelişmelerine yön vermiştir.

II. BÖLÜM: II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA YUNANİSTAN VE İÇ SAVAŞ

Avrupa'da Birinci Dünya Savaşı (1914-18) tarafından yaratılan dengesizlik, yirmi yıl sonra patlak veren ve daha da yıkıcı olan bir başka uluslararası savaşın ortaya çıkmasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın resmi başlangıcına kadar olan yıllarda, dünyanın çoğu, özellikle Avrupa, kargaşa içindeydi. Dünya tarihi açısından, 1919 ve 1923'te imzalanan barış antlaşmalarında yapılan hatalar ve 1929 ekonomik bunalımı ayrıca I. Dünya Savaşı'nın çözümlenmeyen sorunlarının yeni sorunları doğurması nedeni ile ortaya çıkan politik çatışmalar II. Dünya Savaşı'nın nedenlerini oluşturmuştur.[119] 1919 ve 1923'te imzalanan barış antlaşmalarında yapılan rekabetçi ideolojiler ise, uluslararası gerginliğin alevlerini daha da artırmıştır.

Almanya'da ise ekonomik ve politik açıdan dengesiz bir dönemde 1933'te iktidara Adolf Hitler'in yükselmesiyle Avrupa'da gerilimler iyice arttırmıştır. En nihayetinde, Adolf Hitler liderliğinde Almanya, dünyaya hükmetme isteğiyle harekete geçmiştir. Gücünü daha da artırmak için İtalya ve Japonya ile stratejik anlaşmalar imzalamıştır. Hitler'in 1 Eylül 1939 tarihinde Polonya'yı işgal etmesi, Almanya'ya savaş ilan etmek için İngiltere ve Fransa'yı da harekete geçirmiş ve II. Dünya Savaşı başlamıştır.[120]

1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'ya saldırması ve sonradan ise İngiltere ve Fransa'nın 3 Eylül 1939'da Almanya'ya açtığı savaş ile ilk olarak Avrupa'da başlayan ve hızlıca diğer kıtalara ulaşan II. Dünya Savaşı, küresel etkisi olan bir savaştır.[121] Almanya'ya karşı çıkan Batı Avrupa ülkelerinden yalnızca İngiltere işgalden kaçınmayı başarmıştır. Savaş, Avrupa'yı sarmış, Afrika'ya, Orta Doğu'ya, Uzak Doğu'ya ve Pasifik'e yayılmıştır. 1941'de ABD, Japonya'nın Hawaii'deki Oahu adasında bulunan Pearl Harbor deniz üssüne saldırmasından sonra

---

[119] Bilgehan A. Gökdağ- Osman Karatay, *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1: Tarih, Akçağ Yayınları, Ankara, 2013, s. 637; Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih…,* s. 594

[120] Mücahit Özçelik, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 29, 2010, s. 253-269

[121] Mücahit Özçelik, "İkinci Dünya Savaşı'nda…", s. 253-269

Müttefik kuvvetlerine katılmıştır. [122] Savaşın başlıca tarafları; Mihver kuvvetler (Almanya, İtalya, Japonya) ve Müttefik kuvvetlerdi (İngiltere, Sovyetler Birliği ve ABD).

Savaşın en önemli etkinliklerinden biri Holokost oldu. 6 milyon insan Nazilerin sistematik cinayetine uğramıştır.[123] Hedeflenmiş insanlar; Yahudi halkı, Romanlar, engelli insanlar, Slav halkı ve Polonyalı insanlardı.[124]

Bu büyük savaş, Rus birliklerinin 21 Nisan 1945'te Berlin'e ulaşmasıyla yavaş yavaş son buluyordu. Berlin'in işgalinin ardından Hitler birkaç gün sonra intihar etmiştir. Mussolini bir hafta sonra partizanlar tarafından idam edilmiş ve Almanya resmen 7 Mayıs'ta teslim olmuştur. 8 Mayıs'ta zafer ilan edilmiştir.[125]

Bu arada, Pasifikte savaş bitmemiştir. Binlerce Müttefik Kuvvet hala Uzak Doğu'da Japonlara karşı savaşıyordu. 6 Ağustos 1945'te ABD Başkanı Truman tarafından onayla Hiroşima'ya atom bombası atılmıştır. Üç gün sonra, Nagasaki'ye bir tane daha atom bombası atılmıştır.[126] Japonlar 14 Ağustos 1945'te teslim olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonunda sona ermiştir. ABD ve SSCB, II. Dünya Savaşı'ndan kürsel süper güçler olarak ortaya çıkmıştır.[127]

İkinci Dünya Savaşı, tarihin en yıkıcı çatışmasıydı. Tarihin en yıkıcı savaşının insan yaşamındaki kesin maliyeti bilinmemektedir; ancak II. Dünya Savaşı'nda 65 milyon insan hayatını kaybetmiştir.[128]

---

[122] Burak Çınar, "İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İki Cepheli Savaş Sorunu", *Güvenlik Stratejileri Dergisi,* Cilt: 10, Sayı: 20, 2014, s. 149-197
[123] Henryk Grynberg, "Appropriating the Holocaust", *Commentary,* Cilt: 74, Sayı: 5, 1982, s. 54
[124] Hancock I., "Downplaying the Porrajmos: the Trend to Minimize the Romani Holocaust", *Journal of Genocide Research,* Cilt: 3, Sayı: 1, 2001, s. 78-85
[125] Christian Goeschel, "Suicide at the End of the Third Reich", *Journal of Contemporary History,* Cilt: 41, Sayı: 1, 2006, s. 153-173
[126] Aysel Gizem Başer, "*İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa'nın inşasında ABD'nin rolü* ", (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi), s. 11
[127] Mahmut Akkor, "II. Dünya Savaşı'nın Sonu ve Truman Doktrini'nin Ortaya Çıkışı", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 2, Sayı: 2, 2017, s. 3
[128] Ayten Çelebi, "İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası", *Tarih Kritik Dergisi,* Cilt: 3, Sayı: 2, 2016, s. 103

Yunanistan'da ise II. Dünya Savaşının sesleri 28 Ekim 1940'ta İtalya'nın Yunanistan'a saldırmasıyla gelmeye başlamıştır.[129] Aslında, Yunanistan İtalya savaşıyla kendini II. Dünya savaşının içerisinde resmen bulmuş oldu.

Yunanistan'ın II. Dünya Savaşı sırasındaki askeri tarihi, 28 Ekim 1940'ta, İtalyan Ordusunun Arnavutluk'tan işgal ettiği Yunanistan-İtalyan Savaşı'yla başlamıştır. Yunan Ordusu topraklarındaki işgali geçici olarak durdurabilmiş ve İtalyanları Arnavutluk'a geri itebilmiştir. Ancak, Yunan başarıları Nazi Almanya'sını müdahale etmeye zorlamıştır. Almanlar, 6 Nisan 1941'de Yunanistan'ı işgal etmişlerdir. Yunanistan'ın fethi 1941 Mayıs ayında havadan Girit'in alınmasıyla tamamlanmıştır.[130] İşgal, Almanların ana karadan Ekim 1944'te çekilmesine kadar sürmüştür. Bununla birlikte, Oniki Ada'nın sekizinde (Girit, Melos, Lemnos, Thasos gibi) olduğu gibi, Alman garnizonları Mayıs ve Haziran 1945'e kadar kontrol altında kalmıştır.[131]

İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan, üç Mihver güç tarafından ortak işgal altındaydı: Almanya, İtalya ve Bulgaristan.[132] Bu süreçte Kral ve Yunan Hükümeti Mısır'a kaçmıştır. Ülke düştükten hemen sonra işbirlikçi bir Yunan hükümeti kurulmuştur. İşgal, Yunan sivil nüfusu için korkunç zorluklar doğurmuştur.

Bu savaş dünya üzerine gelmiş geçmiş en büyük savaş özelliğini barındırmış dolayısıyla etkileri çok büyük olmuştur. 1941 yazında Yunan silahlı direnişine yönelik ilk girişimler Mihver güçler tarafından ezilmiş; ancak direniş hareketi 1942'de yeniden başlamıştır. 1943 ve 1944'te ülkenin dağlık iç bölümlerine doğru büyük ölçüde büyümüştür.

II. Dünya Savaşı sırasında özellikle büyük şehirlerde hala perişan durumda olan mübadiller bu yenilgi için kraliyetçileri suçlamıştır. Bununla birlikte, Direniş grupları arasındaki siyasi gerilimler, 1943 yılının sonlarında, 1944 baharına kadar devam eden aralarında bir sivil çatışma yaşanmasına neden olmuştur. Sürgün edilen

---

[129] Nikifor Gornenski, *1941-1944 Silahlı…* , s. 29
[130] Çağla Derya Tağmat, "Yunanistan'da Büyük Açlık ve …, s. 462-463
[131] Panagiotis Gartzonikas, *Amphibious and Special Operations in the Aegean Sea 1943-1945,* (Operational Effectiveness and Strategic Implications, Yüksek Lisans Tezi), Aralık 2003, s. 50
[132] Ulvi Keser, *Kızılay belgeleri ışığında…*, s. 62

Yunan hükümeti, aynı zamanda, İngilizlerin yanında hizmet eden ve onunla savaşan kendi silahlı kuvvetlerini de oluşturmuştur. Savaştan sonra, Yunanistan, Alman işgali ve ülkedeki güç boşluğuyla Soğuk Savaş'ın ilk ihtilaflarından biri olan Yunan İç Savaşı'na yol açan solcular ile sağcılar arasında aşırı kutuplaşmış mücadele nedeniyle siyasi ve ekonomik krize girmiştir.

2.1. İşgal Altında Yunanistan

Hitlerin 1 Eylül 1939'da ani bir şekilde gelişen ayrıca 1 aydan fazla sürmeyen ve Polonya'nın teslim olmasıyla sonlanacak olan saldırısının üzerine İngiltere ve Fransa da 3 Eylül 1939'da Almanya'ya savaş ilanını açıklamıştır. Hitler'in, Polonya'nın teslim olması gibi önemli olan bu fırsatı ele geçirmesiyle İskandinavya, Finlandiya ve Baltık ülkelerini alması uzun sürmemişken diğer taraftan da Fransa kendi ilan ettiği savaşta, Almanya'nın güçlenmesiyle 20 Haziran 1940'da Almanya'ya teslim olmuş ve başarısızlığı gün yüzüne çıkmıştır. Almanya'nın bu üstün başarıları gün geçtikçe artmış ve bundan yararlanmak isteyen ülkeler doğurmuştur. İtalya ve Japonya bu ülkelerin başında gelmiş ve Almanya ile anlaşıp Üçlü anlaşma imzalamayı başaran ülkeler arasına girmiştir.[133] Almanya Fransa'yı işgal etmekle kalmamış, İtalya'nın da Yunanistan işgaline yardım etmiştir.[134]

6 Nisan 1941'de Alman On İkinci Ordu'nun birlikleri Yunanistan ve Yugoslavya'ya Bulgaristan'daki konumlarından saldırmıştır. Kuzey Yunanistan ve Güney Yugoslavya'ya ilerleyen ordunun asıl amacı, Hitler'in Balkanlar'da hegemonya kurma niyeti değildi. İşgal, başka iki amaca hizmet etmiştir. İlk amaç, 1940 Ekim'inden bu yana Yunanistan ile savaşan ve Arnavutluk'ta sert bir Yunan direnişiyle karşılaşan bir Mihver kuvvetlerinin ortağı İtalya'ya yardım etmek olmuştur. İkinci amaç, Hitler'in savaşın bu safhasındaki ana odağını açıkça vurarak

[133] Nadir Yaz, *Ağlayan Batı Trakya*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları No:1, İstanbul, 1986, s. 179
[134] Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye'ye Etkileri İle Balkanlar-Türkiye Otoyol Projesi, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, Mayıs-1999, s. 69

Sovyetler Birliği'nin yaklaşmakta olan işgali için Almanya'nın güney kanadını güvenceye almak olmuştur.[135]

Almanlar 6 Nisan 1941'de Yunanistan'ı istila etmeye başladığında, Yunanistan ve Yugoslavya'nın birlikte ortaya çıkardığı cepheden gelerek Vardar'ı geçip Selanik'e ulaşmıştır. Almanlar yaptıkları bu mücadeleler ile Yunanlıların tüm irtibatlarını kesmeyi başarmıştır.[136] Alman işgal güçleri inanılmaz bir sakinlik ve Yunan kabullenişiyle 24 Nisan 1941'de Atina'ya girmiştir. Ancak, Yunan Hükümeti'nin Yunan topraklarında kalmasına izin verilmemiştir. Kral II. Georgios ve hükümeti önce Girit'e ardından Mısır'a kaçmıştır.[137] Burada sürgünde Müttefikler tarafından tanınan bir hükümet kurmuşlardır. Atina'da ise, Almanlar, Atina'ya girmeden önce General Georgios Tsolakoglou başkanlığındaki bir Yunan işbirlikçi hükümeti kurmuştur. Sürgündeki hükümet ve Kral toplumsal sadakati sağlayamadığı gibi, işbirlikçi hükümet de pek farklı değildi. Ülkede düzenden ve güvenlikten söz edilemezdi. Bu durum siyasal bir boşluk oluşturuyordu.[138]

Direniş içinde olan Yunan halkı direnişini yitirmeye başlamıştır. Almanlar, Ege'deki adaların birçoğuna ve 20 Mayıs'ta Girit'e hava kuvvetleri birlikleri ile saldırı düzenlemiştir. Ada 1 Haziran 1941'de Almanların elindeydi. Yunanistan'da bulunan İngiliz ajanlarının söylemine göre; Almanların Balkan işgali ardından Girit'e bir işgal planı vardı. Churcill bu durumdan dolayı çok endişeliydi. Hava indirme harekâtının daha ilk gününde 22 bin askerleri vardı. Fakat bu harekât sırasında ölenler ve yaralananlar da olması nedeniyle asker sayısı azalmıştır. İngiliz komutanı durumlarının kötüye gittiğini anladığında harekâtın yedinci günü olan 26 Mayıs 1941'de takatlerinin kalmadığını ve çok fazla zayiatlarının olduğunu bildiren bir mesaj yayımlamıştır.[139] Girit'in işgalinden hiç hoşlanmayan Churcill, bunun üzerine çalışmalar yapmakta gecikmeyerek Türkiye'nin, Yunanistan'ın, Yugoslavya'nın ve

---

[135] Burak Çınar, "İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın…", s. 168
[136] Yiannis D. Stefanidis, "Macedonia in the 1940s", *Modern and Contemporary Macedonia,* Cilt: 2, 1992, s. 66
[137] Ulvi Keser, *Kızılay belgeleri ışığında…*, s. 63
[138] Deniz Ertuğ, *Yunan Komünist Partisi (KKE) ve Makedonya sorunu 1946-49,* (TC. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009, s. 13
[139] Liddell Hart, *II. Dünya Savaşı Tarihi*, 1. Baskı Ocak 1998, Yapı Kredi, s.123-146

Bulgaristan'ın da olduğu bir blok yapılmasını önermiştir. Fakat Türkiye'nin, ABD ve SSCB'nin de katılması gerektiğini belirtmesiyle İngiltere'nin bu blok yaratma isteği onaylanmamıştır.[140]

Güney kanadını güvenceye alan ve İtalyan ortaklarını güçlendiren Almanlar, görevlerini İtalyanlar ve Bulgarlarla paylaşmaya karar vermiştir. Almanya, Yugoslavya'nın Üçlü Pakta girmesinin de ardından hem Yugoslavya hem de Yunanistan'ı işgale yeltenmekte gecikmemiş ve işgale Bulgaristan'ı da katmıştır. Bulgaristan'ın Batı Trakya'dan sorumlu tutmuş olduğu bu çabalar sonucunda, Yunanistan her ne kadar İngiltere'nin desteğini alsa da Haziran 1941'de Yunanistan'ın tümü işgal altına alınmıştır.[141] 1941 yılında Mihver güçler Yunanistan'ı aralarında pay etmiştir. Bulgaristan, Yunanistan'ın kuzeyinde verimli toprakları tarım arazilerini işgal ederken; Atina, Selanik, Girit ve Türkiye ile önemli sınır olan bazı Ege Adaları Almanlar tarafından; ülkenin geri kalanı ise İtalyanlar tarafından ele geçirilmiştir.[142]

İşgal kuvvetleri kukla Yunan hükümetinden ve Yunanistan Merkez Bankası'ndan istedikleri kadar para almıştır. Bu talepler, keyfi olarak sunulmuş ve güç sayesinde elde edilmiştir. İşgal güçleri birkaç yıl boyunca değersiz para basımı yaparak Yunan halkından çok fazla kaynak çıkarmayı başarmışlardır. Yunan halkından zorla aldıkları malların fiyatlarını yapay olarak düşük seviyelerde belirlemişlerdir. Yunan halkını yiyecek, giyecek ve diğer ihtiyaçlardan mahrum bırakmışlardır. Zorla yapılan alımların, kısa bir süre sonra, ne kadar yıkıcı olduğu ortaya çıkmıştır. İşgal kuvvetlerinin elde ettiği malların bir kısmı, Alman nüfusunu beslemek, kendi ihtiyaçlarının karşılamak, askeri anlamda kendi ihtiyaçlarını ve Mihver güçlerin ihtiyaçlarını karşılamak için gönderilmiştir.[143] Yunanistan, işgal sırasında Almanya'ya hizmet etmek için yiyecek ve hammadde açısından acımasız ekonomik sömürüye maruz bırakılmıştır. Mihver güçlerin yağmalaması, işgalin

---

[140] Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye'ye Etkileri İle Balkanlar-Türkiye Otoyol Projesi, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, Mayıs-1999, s. 70

[141] Selin Akgül, "Kechriotis Yunan İç Savaşını Anlatıyor", *Toplumsal Tarih Dergisi*, Sayı: 193, Ocak 2010;Damla Demirözü, a.g.e., s. 38; Nadir Yaz, a.g.e., s. 179

[142] Çağla Derya Tağmat, "Yunanistan'da Büyük Açlık ve …", s. 464

[143] Yannis M. Ioannides, "Economic Consequences Of World War II For Greece", 2004, s. 2-3

ekonomik ve alt yapı bozulmalarının ışığında, Yunanistan 1941-2'de kıtlıkla karşılaşmıştır.[144] Almanlar, Yunanistan'ın tarım kaynaklarını talan etmiş ve işgal giderlerini Yunanistan'a ödeterek sert işgal yönetimi uygulamışlardır. Tarım kaynaklarının talan edilmesi, halkın açlıkla baş etmesine neden olmuştur.[145] İsveç, İsviçre ve Türkiye gibi tarafsız ülkelerden gelen yardımlara rağmen, gıda maddelerinin ezici çoğunluğu hükümet yetkililerinin ve karaborsa tüccarlarının eline geçmiştir. Barış döneminde bile, Yunanistan halkını beslemek için gıda ithalatına bağımlı olmuş; ancak savaş İngiltere gibi normal dış ticaret kaynaklarını kesmiştir. Hem işbirlikçi hükümet hem de işgal güçleri, Yunan sivil nüfusun direnişini teşvik eden 1941-42 kıtlığının önlenememesi nedeniyle daha da zayıflamıştır.[146] İngiltere, Yunanistan'ın Alman işgali sırasında, Alman güçlerini zor durumda bırakmak için abluka uygulaması başlatmıştır. İngiltere'nin deniz yollarında gerçekleştirdiği bu uygulama, Yunan halkının temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği buğday, pirinç ve özellikle şeker gibi yiyecek maddelerinin ülkeye girmesine engel olmuştur.[147] Açlık Yunanistan'da her şehri ve kasabayı sarsmıştır. Binlerce insan yetersiz beslenmeyle karşı karşıya kalmıştır. Şehir ve kasabalarda binlerce insan açlıktan, buna bağlı hastalıktan ölmüştür. Kırsal kesim büyük oranda kendi kendine yetebildiğinden ve izole edildiğinden, kıtlık kentsel alana daha fazla düşmüştür. Köylüler, şehirlere beslenmek için elinde bulunan fazlalıklarını göndermiştir.[148] İşgal döneminde yaşanan açlık ve kıtlık sonucunda, Yunan nüfusunun yüzde 5'i yaşamını yitirmiştir. Açlıktan hayatını kaybeden kişi sayısı 360.000 civarındaydı.[149] Bu dönem dolayısıyla Türkiye'ye yapılan göçlerde artış gözlemlenmiştir.[150]

Kıtlık, işgal güçlerine karşı nefret uyandırmış ve kitlesel direniş yaratmayı teşvik etmiştir. Bu kıtlık dönemi, Yunanistan içindeki güç dengesinde köklü bir

---

[144] Çağla Derya Tağmat, "Yunanistan'da Büyük Açlık ve …", s. 464
[145] Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi….*, s. 151
[146] Emine Yeşim Bedlek, "Küçük Asya'dan Yunanistan'a: Tarih, Bellek ve Göç", *Tarih ve Gelecek Dergisi,* Cilt: 3, Sayı: 2, Temmuz 2017, s. 19; Çağla Derya Tağmat, "Yunanistan'da Büyük Açlık ve …", s. 465-467
[147] Bülent Bakar, "Zor Zamanlarda İyi…", 2008, s. 417
[148] Ceren Utkugün, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan İnsani Yardım Faaliyetleri", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 18, Sayı: 2, Aralık 2016, s. 203-204
[149] Çağla Derya Tağmat, "Yunanistan'da Büyük Açlık ve …", s. 477
[150] Nadir Yaz, *Ağlayan Batı…*, s. 180

değişime de yol açmıştır. Çünkü merkezi otorite, Yunan devletinin temel özelliği idi ve güç şehirden yayılarak köye egemen oluyordu. Kıtlık ve gerilla güçleri nedeniyle roller tersine dönmüş: meşru Yunan siyasi otoritesi köylere, dağlara kaymıştır.

İşgal sürecinde, işgal edilen Avrupa'da en etkili direniş hareketlerinden biri olan "Yunan Direnişi" sahneye çıkmıştır. Silahlı direniş faaliyetinin ilk belirtileri, 1941 sonbaharının başlarında, Bulgaristan'a karşı kızgınlıkla Kuzey Yunanistan'da ortaya çıkmıştır. Almanlar, hızlı bir şekilde yanıt vererek birkaç köyü yakmıştır. Bu misillemelerin vahşiliği, gerçekte 1942'de çok daha büyük bir ölçekte yeniden doğana kadar gerilla hareketinin çöküşüne yol açmıştır.[151] Almanlara karşı ilk direniş eylemleri düzensizdi ve koordine değildi. Direniş, öğrencilerin sembolik eylemleri ile başlamıştır. Yunanistan'ın kentsel işçi sınıfının direnişte büyük rol oynadığını belirtmek önemlidir. 1941 Ekim'inde yapılan İtalyan işgalinin ilk yıldönümünde Atina'da işçi sınıfı gösterileri yapılmış, 1942'nin başlarında büyük grev yapılmıştır.[152]

Alman işgaline karşı, sağ ve sol görüşlü örgütler harekete geçti, başta sol görüşlü KKE olmak üzere, pek çok direniş örgütü ön plana çıkmıştır. Direnişçilerin en büyük faaliyet kaynağı, Komünist destekli gerilla güçleri, Ulusal Kurtuluş Cephesi (Ethniko Apeleftherotiko Metopo /EAM) ve Alman Ordusu'na karşı sabotaj ve gerilla saldırıları operasyonları gerçekleştiren askeri kanadı olan Yunan Halk Kurtuluş Ordusu'ydu (Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos/ELAS). Diğer direniş grupları arasında ise, eski bir ordu subayı liderliğindeki sağ partizan örgütü, Yunan Ulusal Demokratik Birliği (Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Sindesmos/ EDES), tanınmış bir Cumhuriyetçi Albay Napolyon Zervas ve Albay Dimitrios liderliğindeki Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Hareketi (Etniki kai Koinoniki Apeleftherosi /EKKA) vardı. Ayrıca, işçilerin EAM'ı olan Ulusal Kurtuluş İşçi Cephesi (Ergatiko Ethiko Apeleftherotiko Metopo/EAM) kent işçilerini eyleme yöneltirken, Birleşik Yunanistan Gençlik Örgütü (İ Eniaia Panelladiki Organosi Neon/EPON) de Yunanistan gençlerini örgüt kuruluşunda örgütleyerek öne

[151] Tsoutsoumpis Spiros, *Irregular Warfare in Occupied Greece 1941-1944: Masculinity and Morale in the British Special Operations Executive and the Greek Resistance*, (Doctoral dissertation, University of Manchester), 2012, s. 11-12

[152] Woodhouse, C. M.- Clogg, R, *The struggle for Greece, 1941-1949*, Hurst snd Company, London, 2002, s. 24

çıkarmıştır.[153] Kurtulmuş bölgeleri genişletmek amacıyla kitlesel bir ayaklanma olacaktı. Ayrıca, 1943 yılında, II. Dünya Savaşı'nın Almanya'nın aleyhine gelişmesiyle, Almanya'nın Yunanistan'daki varlığı da etkisizleşiyordu.[154] Bu durum karşısında kitle hareketleri giderek artıyordu.

1943'te silahlı mücadele artık küçük grupların değil, gerçek askeri birliklerin çatışmasıydı. Kentlerdeki kitle hareketleri önlenemezdi. Atina'da 25 Haziran 1943'te işgalci güce karşı rehineler için genel bir grev gerçekleşmiştir. 1944'te sadece geniş kırsal alanlar kurtarılmamış, aynı zamanda Alman birlikleri de artık korunan konvoylar eşliğinde şehirlerde kuşatma altında yaşamışlardır. İşçilerin Atina çevresindeki mahalleleri olan "Kırmızı Kuşak" silahlı halkın kalesiydi.[155] Direniş eylemlerinin bir sonucu olarak Yunanistan'da Almanlar kanlı misilleme yapmış ve gerillalara karşı en az dokuz büyük operasyon başlatmıştır.[156] Savaş başka bir yere sürüklediğinde, Almanya kaynaklarını zorlayan SSCB, İngiltere ve ABD'nin birleşik gücüyle karşı karşıya kalmıştır. 1943'te İtalya'nın teslim edilmesinin ardından Naziler, işbirlikçi Yunan hükümetinin İtalyan birliklerinin yerini almak üzere güvenlik taburları kurma çabalarını desteklemiştir. Komünist güçlerin liderliğindeki gerillaların çabaları birçok muhafazakâr subayı Güvenlik Taburlarına katılmaya itmiştir. Taburlar Alman kuvvetleri tarafından komuta edilmiştir.[157] 1943'teki İtalyan teslimiyetinden sonra Alman kuvvetleri İtalyan işgali altındaki bölgeyi ele geçirmiştir. Alman işgal altındaki toprakların bu genişlemesinin ardından, gerilla grupları (çoğunlukla Komünist önderliğindeki ELAS) ile Wehrmacht arasındaki çatışma yoğunlaşmıştır. Örneğin, kuzeybatı Rum kasabası Mousiotitsa, 25 Temmuz

[153] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 104-105
[154] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 107
[155] Pierre Broue, Marxists Internet Archive "How Trotsky and the Trotskyists Confronted the Second World War, ",https://www.marxists.org/history/etol/revhist/backiss/vol3/no4/brouww2.html, (18.03.2019)

[156] Donny Gluckstein, *A People's History of the Second World War: Resistance versus Empire*, Pluto Press, London 2012, s. 44
[157] Donny Gluckstein, *A People's History of...*, s. 51

1943'te kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere 153 kişinin öldüğünü görmüş ve bölgedeki bir başka 15 bölge Almanlar tarafından tahrip edilmiştir.[158]

Bu dönemlerde Yunanistan'da, direniş güçleri arasında sorunlar da yaşanmaya başlanmıştır. Bu durum, Yunanistan'ı aynı zamanda bir iç savaşa sürükleyen ortam yaratmıştır. İlk iç savaş eylemleri Ekim 1943'te EAM/ELAS'ın rakiplerine saldırmasıyla başlamış, hedefleri, EDES'in bağlarını çözmek olmuştur. Henüz yükselen iç savaşta, mücadelenin bu aşamasında, İngilizlerin Plaka Anlaşması olarak bilinen bir ateşkes anlaşmasıyla sular bir süre durulmuştur. Düşmanlıklara son vermek amacıyla tasarlanan anlaşmada, Mihver güçlerine karşı direniş kuvvetlerini birleştirmiştir. Şubat 1944 tarihinde EAM/ELAS, sonunda oluşan anlaşma hükümlerini kabul etmiş ancak silahlı kanatları üzerinde kontrolü bırakmamışlardır.[159]

İkinci Dünya Savaşı'nın genelinde Mihver güçler zayıflamaya başladığında, 12 Ekim 1944'te Sovyetler Birliği'nin Kızıl Ordusu Doğu Avrupa'dan ilerlerken, Almanlar Atina'dan çekilmeye başlamıştır. Altı gün sonra, İngiliz kuvvetleri ve sürgündeki Yunan hükümeti, Komünistlerle güç mücadelesinin neredeyse anında başlayacağı Atina'ya geri dönmüştür. Ekim 1944'e kadar, Almanlar ülkeyi terk edene kadar, Yunan halkı İşgal güçlerinin tarif edilemez zorlukları, yoksunluğu ve zulmünü yaşarken, Ulusal Direniş hareketi ülkenin tarih sayfalarına kendisini eklemiştir.[160] Almanlar, geri çekilirken işbirlikçilerine planlı olarak askeri mühimmatlarını bırakmıştır. Bu süreç bir yer değiştirme olması açısından önemlidir. Alman ordusu Yunanistan'dan çekilirken yerlerine İngiliz güçleri geçti ve böylece ülkenin kontrolü İngiliz denetimine girmiştir.[161] Atina'nın kurtuluşu Selanik'i de harekete geçirmiş,

---

[158] Vasiliki Fouka-Hans-Joachim Voth, "Reprisals Remembered: GermanGreek Conflict and Car Sales During the Euro Crisis. Stanford Center for International Development Working Paper",*CEPR Discussion Paper* , Sayı: 587, 28 Ekim 2013, s. 7

[159] Stephen Viliotis, *From Skeptical Disinterest To Ideological Crusade: The Road To American Participation In The Greek Civil War, 1943-1949*, (University of Central Florida, Yüksek Lisans Tezi), Florida 2013, s. 32-33

[160] Theofanis – Marios Kotzampopoulos, *British-Greek Special Forces In The Aegean 1943-1945: A Case Study of 'Hybrid' War In German-Occupied Maritime Greece,* (Lancester University, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), 2018, s. 66-67; Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 214-218

[161] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 111

insanlar sokaklara çıkmıştır. Almanlar, 16 Ekim günü Selanik'ten de geri çekilmeye başlamıştır.[162]

1944'ün son çeyreğinde, Yunanistan'dan gelen Alman çekilmesinin ufukta olduğu açıktı. Bununla birlikte, bir araya gelip birleşik bir hükümet oluşturmak yerine, hem EAM/ELAS hem de EDES, her iki grubun da birbirine karşı olan güvensizliği, kaçınılmaz düşmanlıklar, Mihver güçlerin çekilmesi üzerine devam etmiştir. Ancak, Churchill'in Yunanistan'da monarşiyi ne pahasına olursa olsun yeniden kurmaya niyeti vardı. Almanlar geri çekilirken arkasında bıraktığı güç boşluğunda EAM'in kontrolü ele alma ihtimaliyle mücadele etmek için İngilizler, Yunanistan'da İngiliz yanlısı, komünist olmayan bir hükümeti sürdürmek için çabalayacaklardı.[163]

1941–1944'te Yunanistan'ın işgali sırasında, Alman silahlı kuvvetleri, sivillerin kitlesel infazları dahil olmak üzere çok sayıda savaş suçu işlemiştir. Direniş eylemlerini baskı altına alma amacıyla, Alman işgalci kuvvetleri, çoğu zaman bütün köylerin yakılmasını ve partizan saldırıları çevresindeki sivil nüfusun öldürülmesini içeren çok sayıda misilleme gerçekleştirmiştir.[164] Nazi işgali Yunanistan'ı mahvetmiş: binlerce kişi ölmüş, ulusal servetin ciddi bir kısmı kaybedilmiş, insanlar evsiz kalmış, şehirler, köyler talan edilmiştir. Tüm bu kayıplara rağmen Yunanistan'da sorun bitmeyecekti. Yunanistan'ı uzun süren bir iç karışıklığa götürecekti. İç savaşın arka planı, Yunanistan'ın 1941'den 1944'e kadar Nazi Almanyası (ve tarafları İtalya ve Bulgaristan) tarafından işgalinde yatıyordu.

---

[162] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 222

[163] Stephen Viliotis, *From Skeptical Disinterest To Ideological Crusade: The Road To American Participation in the Greek Civil War, 1943-1949*, (University of Central Florida, Yüksek Lisans Tezi), Florida 2013, s. 43-44

[164] Vasiliki Fouka-Hans-Joachim Voth, "Reprisals Remembered: GermanGreek Conflict…", s. 3

2.2. II. Dünya Savaşı Yıllarında Yunanistan'da İç Savaş

Yunanistan, II. Dünya Savaşı sırasında Alman-İtalyan-Bulgaristan işgali altında baş gösteren ve Mihver güçlere karşı savaşından daha sıkıntılı olan bir ikinci savaşa, iç savaşa girdi.[165]

İtalya'nın Yunanistan'ı başarısız işgaliyle Almanya, Yunanistan'ı İtalya'yı kurtarmak için işgal etmiştir. Almanya geldiğinde, II. Dünya Savaşı devam ederken çeşitli Yunan direniş güçleri ortaya çıkmış, ancak bazıları özellikle önemli olmuştur: EAM adlı bir komünist destekli direniş örgütü, EAM'ın askeri hareketi ELAS ve EDES adlı liberal, demokratik bir hareket. Bu direniş örgütleri EAM-ELAS ve EDES iki farklı ideolojik çerçeveden işlerken, yine de işgale karşı mücadelede işbirliği yapmıştır.[166]

Yunan sivil çekişme dönemi genel olarak, İkinci Dünya Savaşı sona ermeden çok önce başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında, işgalle mücadele eden EAM ve ELAS, direniş konusundaki rakiplerine karşı zaman zaman mücadele etmişlerse de, bu dönemde fikir ayrılıkları ve farklı beklentiler iki direniş grubunu çatışmaya sürüklemiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise, Yunan milleti, harap olmuş ekonomisi ve istikrarsız hükümeti ile giderek daha güçlü bir Komünist isyanı ile karşı karşıya kalmıştır.

Yunanistan İç Savaşı, 1942'lerde başlayan ve II. Dünya Savaşı sırasındaki Alman-İtalyan işgalinin yarattığı güç boşluğunu hedef alan solcular ve sağcılar arasındaki son derece kutuplaşmış mücadelenin sonucu olmuştur. Yunan İç Savaşı 1943-1949 dönemini kapsamaktadır. Ancak iç savaş 1942'de, direniş hareketleri arasındaki ilişkilerle başladığı düşünülerek 1942 tarihi başlangıç olarak ele alınmıştır. 1942'de, direniş örgütleri arasında ayrılık getiren fikir çatışmaları ve

[165] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 142
[166] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*,

üstünlük mücadelesinde başlayan ve 1949 yılına kadar süren iç savaş, üç farklı aşamada temsil buldu: 1942-1944, 1944-1945, 1946-1949.[167]

Yunan iç savaşı, 1942-1949 yılları arasına vurgu yapmaktadır. İlk iki aşama, 1942-1944 ve 1944-1945 yılları, II. Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan'daki iç çatışmaları anlamak açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle ilk iki aşamaya daha çok, İç Savaş'ın son aşaması 1946-1949 yıllarına ise, II. Dünya Savaşı sırasında yaşananların sonraki sürece nasıl yansıdığını anlamak açısından kısaca değinilmiştir.

2.2.1. Direnişin Başlangıcı

Yunanistan'ın İtalya karşısında göstermiş olduğu açlık ve kıtlığa rağmen gösterilen direnişlerin olduğu dönemde, 1940 yılında İtalyan işgaline karşı halk arasında direnişe yönelik örgütlenmeler baş göstermiştir. Örgütlenme 31 Ekim 1940 tarihinde, Yunanistan Komünist Partisi (Κομμουνιστικό Κόμμα της Ελλάδος-Komunistiko Komma tis Ellados-KKE) Genel Sekreteri Nikos Zahariadis önderliğinde gün yüzüne çıkmıştır. 1941 yılı Yunanistan açısından kritik ve kaderinin belli olacağı bir yıl olmuştur. Başbakan Metaksas hayatını kaybetmiş yerine Aleksandros Korizis gelmiş ardından Almanya Yunanistan'ı işgal planlarını kurcalamaya başlamıştır. Olaylar üzerine intihar eden Korizis'in yerine ise Emanouel Tsouderos gelmiştir. Alman işgali süresince yaşanan sıkıntılar ile beraber KKE başta olmak üzere birçok direniş örgütü ortaya çıkmıştır.[168]

Yunanistan'da politik istikrarsızlık sonrası Metaksas rejimiyle birlikte, Komünizm fikirlerinin artış göstermesiyle ve Yunanistan da devlet kurmak amacıyla birçok farklı görüşlerde gruplar oluşmuştur.[169] Almanların Yunanistan'ı işgal etmesinin ardından, Almanlar Yunanistan'dan çekilinceye kadar Almanlara karşı

[167] Deniz Ertuğ, *Yunan Komünist Partisi (KKE) ve Makedonya sorunu 1946-49*, (TC. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009, s. 14
[168] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 104
[169] Nadir Yaz, *Ağlayan Batı…*, s. 180

gelen Yunan örgütleri arasında sağ ve sol görüşler üzerine anlaşmazlıklar ortaya çıkmaya başlamıştır.[170]

Metaksas'ın 1941 Ocak'ındaki ölümünün ardından, sürgündeki yeni hükümet Kral tarafından kontrol edilmiştir. Bununla birlikte, hükümetin içinde olağanüstü bir kişilikleri yoktu ya da meşruiyeti yoktu. Kral II. Georgios, itibarını yitirmiş Metaksas diktatörlüğünden uzak dururken, anayasal veya toplumsal herhangi bir büyük değişikliği düşünmeye istekli değildi. İlk ve tek önceliğini, savaşı kazanmak olarak görmüştür.[171]

Yunanistan'daki güç boşluğu, farklı sosyal ve politik kökenlerden gelen bir dizi direniş örgütü tarafından doldurulmuştur. Yunanistan'da, tıpkı Arnavutluk, Yugoslavya, İtalya ve Fransa'da olduğu gibi, anti-faşist direnişin en büyük bileşeni Komünistler tarafından kurulmuştur. Üçlü bir Alman, İtalyan ve Bulgar işgali altında işgale karşı gelerek ülkenin kurtuluşu için kurulan ilk direniş grubu olan Ulusal Kurtuluş Cephesi/ Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο/ Ethniko Apeleutherotiko Metopo (EAM) işgalden çok kısa süre sonra kurulmuştur. İlk kurulma özelliği bulunan EAM (Ulusal / Milli Kurtuluş Cephesi) direniş örgütüne, başlangıçta bu cepheye sadece Komünistler, Çiftçi ve Sosyalist partileri katılmıştır. Metaksas'a karşı kılıçlarını kuşanan bu direniş örgütü, grubuna birçok örgütü dâhil etmiştir ve böylelikle etkisini daha geniş bir şekilde kullanmaya başlamıştır. EAM, ulusal kurtuluşu birleştirmek için geniş bir cephe olarak tasarlanmıştır. EAM'a katılmak için herhangi bir özel ideoloji gerekmemiştir. Çünkü kuruluş ortak direniş cephesi olarak kabul edilmiştir. Bu yaklaşım EAM'ın hızla büyümesini sağlamıştır. Ayrıca EAM 1942'nin başlarında diğer direniş gruplarını bir araya getirip sosyalizme inanların dışında eski Venizelos taraftarı emekli üst düzey subaylarında yer aldığı ELAS yönetimine bağlanmıştır. Almanya, halkın aç kalmasını sağlamış ve bu kötü şartlar altında Atina 1942 yılının tamda kış ayında olabilecek durumların en kötüsüyle karşılaşmıştır. Fakat EAM bu kötü durum karşısında gizli bir şekilde bölgeye

[170] Fahir Armanoğlu, 20.yy…., s. 523
[171] Richard Clogg, "The Greek Government-in-Exile 1941–4", *The International History Review,* Cilt:1, Sayı: 3, 1979, s. 376-398

yiyecek yardımında bulunmuş ve halkı direnmeleri için örgütlemeye çalışmıştır.[172] Diğer direniş grubu ise Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Cephesi/ Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος/ Ethnikos Dēmokratikos Ellēnikos Syndesmos (EDES) isimli örgüttü. Her iki direniş grubunun ortak noktaları Kral II. Georgios ve Metaksas rejimine karşı duydukları memnuniyetsizlikti. Ülkenin çeşitli bölgeleri söz konusu direniş örgütlerinin kontrolü altındaydı ve İngiltere'nin mühimmat desteği ile işgalcilere karşı gelmeye çalışıyorlardı.[173] Ruslar ise 1943'ten sonra, 1941 yılının aksine Almanlara karşı zafer kazanmaya başlamış ve akabinde Naziler bu başarıların meydana gelmesi üzerine geri çekildiğini açıklamıştır. Almanların yanında bulunan ve Batı Trakya'dan sorumlu tutulan Bulgarlara ise Ruslar tarafından bir savaş ilan edilmiş ve Bulgarlar bu savaşı kaybetmişlerdir. Almanlar bu durumları yaşayıp gitgide zayıflarken, güçlenen çeteler 1944 yılında İngilizlerden aldıkları yardım ile daha da güçlenmiş ve zengin halkı da Almanların yaptığı gibi hunharca katletmişler ve mallarını alarak varlıklı kesime dönüşmüşlerdir.[174]

2.2.1.1. EAM / ELAS

Yunanistan işgal altındayken mücadele etmek için ve komünizm fikirlerinin artış göstermesiyle Yunanistan'da komünist devlet kurmak amacıyla birçok direniş örgütü oluşmaya başlamıştır. Bu örgütlerden bir tanesi olan EAM (*Hellinikon Apeleftherotikon metopon*, Ulusal Kurtuluş Cephesi): 27 Eylül 1941'de Yunanistan Komünist Partisi'ne (KKE) bağlı, içinde sendikacılar ve önemli politikacıların da olduğu Sosyalist ve Halk Demokrasi Partisi'nin bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Yunan tarihinin en büyük direniş örgütüydü. II. Dünya Savaşı sırasında EAM'a katılanlar farklı sınıflardan, gruplardan ve görüşlerden gelmiştir.[175] EAM,

---

[172] William J. Pomeroy, Türkçesi: A. Sarıali, *Marksizm ve Gerilla Savaşı*, Belge Yayınları:165, Eylül 1992, s.185-186; Selin Akgül, "Kechriotis Yunan…", Ocak 2010

[173] Outkou Kırlı Ntokme, *Yunanistan'da Ulusal Kimlik Oluşumu Ve Dış Politikaya Etkileri*, (Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005, s. 51

[174] Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994*, 19.Baskı, İmge Kitapevi, Ekim 2010, s. 253; Nadir Yaz, *Ağlayan Batı…,* s. 180

[175] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", *s. 104;* Pervin Arslan, *Albaylar cuntası döneminde Türkiye'nin Yunanistan politikasının Türk basınına yansıması (1967-1974),* (Selçuk

Almanların işgali sırasında faaliyet gösteren, bir direniş devleti yaratmaya çalışan siyasi bir organizasyondu. Bu örgüt, kısa sürede kırsal kesimlere ve şehirlere yayılarak, işçiler, köylüler, öğrenciler ve kadınları kapsayan geniş bir ağa sahip olmuştur.[176]

Kurtarılmış bir Yunanistan için yaptıkları program, büyük toplumsal değişimler vaat eden ve kendi kaderini belirleyen umut verici planlar içeriyordu. Monarşinin sahip olduğu inandırıcılığın yetersizliği ışığında, EAM şimdi Yunanistan'da egemen güç olduğunu iddia edebilirdi. EAM, direniş hareketinin siyasi kanadı olsa da, askeri bir güce de sahipti. ELAS (Yunan Halk Kurtuluş Ordusu, Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos): Ulusal Kurtuluş Cephesi (EAM) Şubat 1942'de ELAS'ın işgal güçleriyle mücadeleye öncülük etmesi gerektiğini açıklamıştır.[177]

1941 ve ertesi yıl işgal kuvvetlerine karşı kitlesel direniş hareketleri olan EAM KKE'nin, ELAS ise ordunun yürütme organlarını oluşturmuştur. Bu popüler EAM hareketinin tohumları, Yunanistan'ın kırsal kesimlerinin kasaba ve köylerinde atılmıştır. Yunanistan dağlarında eski bir direniş öyküsü yeniden canlanıyordu. Bu, Yunanistan bölgesinin Yunan kalma savaşının, Klepht'lerin öyküsüydü[178]. İsyanın bir gelenek olduğu bu dağlık bölgede işgale karşı bir ayaklanma başlamıştır.[179]

İsyan'ın harekete geçiren ismi Aris Velouchiotis'di. Temmuz 1942'de, Atina'nın kuzeybatısında bulunan Domnista köyünde Aris, köylülere harekete ve orduya katılımı teşvik edecek bir konuşma yapmıştır.[180]

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Konya 2018, s. 20

[176] Deniz Ertuğ, *Yunan Komünist Partisi (KKE) ve Makedonya sorunu 1946-49,* (TC. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009, s. 12

[177] Pervin Arslan, *Albaylar cuntası döneminde Türkiye'nin …,* s. 20

[178] Klepht'lerin öyküsü olarak ifade edilen; Yunanistan'ın Osmanlı İmparatorluğu egemenliği altındaki süreçten kurtulmak ve bağımsızlığını ilan etmek için Osmanlı karşıtı ve bağımsızlık yanlısı kırsal kesim isyancılarını barındırdığı Klepht dağlarında bağımsızlık sürecinde verilen mücadeleye, Yunan halkının direnişine atıfta bulunmaktadır.

[179] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 12

[180] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 12-14

"Yurtseverler! Ben, Topçu Albayı Aris Velouchiotis. Bugünden İtibaren aziz ülkemizi İşgal eden güçlere karşı isyan bayrağını yükseltiyorum. Burada bulunan bir avuç adamın binlerce kişilik bir ordu olduğunu göreceğiniz günler yakındır. Biz şimdilik sadece bir çekirdeğiz."

Katılım, sadece 15 üyeden başlayarak, beş ay sonrasında 40.000'i bulmuştur. ELAS, dağlık bölgede Nazilere karşı savaş düzenleyerek Aris'in emri altında hızla genişlemeyi başarmıştır.[181] Mart 1943'te operasyonlarını Yunanistan'ın orta bölgesine ve kuzeyindeki Mora'ya (Peloponnesos) genişletmiş ve sonuç olarak bu alanların birçoğunun kontrolü altına girmesi sağlanmıştır. Yunan direniş hareketinde en güçlü askeri güç haline gelmiştir.[182]

ELAS'ın önderlik ettiği direniş hareketi, kadınların durumunu da büyük ölçüde değiştirmiş, kendi taburlarını kuran kadınları harekete geçirmiş, okullar yaratmış ve kurtarılan bölgelere oy hakkı vermiştir.[183] ELAS ayrıca, EAM tarafından köylerde ve kasabalarda kurulan popüler destek ve ağlardan da faydalanmıştır. Mihver kuvvetlere karşı elde ettikleri başarılardan etkilenen çok sayıda Yunan subayını direnişe katılmaya teşvik etmişlerdir.[184]

İşgal ülkelerine karşı başarılı bir gerilla savaşı yürüten ELAS, savaş boyunca ülke içindeki popülaritesini de arttırmıştır. EAM/ELAS, Yunanistan'daki en büyük Nazi karşıtı direniş grupları olmasına rağmen, sadece onlar yoktu. Komünist bir partinin denetiminde bulunan EAM'in, işgalcilere karşı direnişi ve siyasette etkin bir rol alması ve komünist bir yaklaşımı propaganda haline getirmesi, İngiltere ve işgalle birlikte kaçan Yunan kraliyet hükümetini tedirgin etmiştir. EAM'ın etkisini azaltmak amacıyla Temmuz 1941'de de Albay Demetrios Psarros yönetiminde Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Hareketi (EKKA) kurulurken[185], 1941'in sonlarında, işgal sırasında Mısır'a kaçan Kral ve hükümet üyelerinin dışında bazı taraftarları Alman işgalcileriyle işbirliği yaparken, bir kısmı da Almanlara karşı, General

[181] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 14
[182] Arben P. Llalla, *The Greek Collaborationists…*, s. 37-103-104
[183]Tasoula Vervenioti, "The Adventure of Women's Suffrage in Greece": Claire Duchen-Irene Bandhauer,Schoffmann, When The War Was Over. Women, War and Peace İn Europe, 1940-1956, Leicester University Press, London and New York 2000, s. 103-118
[184] Andre Gerolymatos, *Red Acropolis, Black Terror: The Greek Civil War and the Origins of Soviet-American Rivalry,* Basic Books, New York 2004, s. 82-83
[185] Pervin Arslan, *Albaylar cuntası döneminde…,*s. 20; Deniz Ertuğ, *Yunan Komünist Partisi (KKE) ve…*,s.11

Napoleon Zervas liderliğinde Yunan Ulusal Demokratik Birliği'ni (Ethnikon Dimokratikon Eleftherotikon Metopo - EDES) oluşturmuştur.[186] Yunanistan'daki en büyük komünist olmayan direniş grubuydu.

Cumhuriyetçi kimlik bilgilerine rağmen, EDES çoğunlukla Epirus merkezli, çok sınırlı bir desteğe sahipti. EDES daha iyi eğitimli subay ve partizanlara sahip olmasına rağmen, ELAS'tan çok daha yavaş büyümüştür. Bir dizi faktör EDES'in desteğini sınırlamıştır. Birincisi: Lider halkı seferber etmeye istekli olmaması (ki ELAS istekliydi); ikincisi, EDES programının ilan ettiği cumhuriyetçiliğe rağmen, hem İngiliz hem de Yunan monarşisi, onları Komünistlere radikal olmayan bir alternatif olarak değerlendirmiştir.[187] İngiltere'nin EDES'e yardımları, ELAS'a yapılan yardımlarla karşılaştırıldığında oldukça azdır ve bunun olası sebebi İngiltere'nin ELAS'ı daha aktif görmesidir.[188] Burada İngiltere'nin asıl amacının, Yunanistan'ı kendi çıkarları için koruyabilmek adına, işgal güçlerine karşı daha güçlü durabilecek şekilde yükselen örgütün ELAS olması nedeniyle yardım önceliğinin de ELAS olduğu söylenebilir.

İşgal güçlerine karşı savaşan EAM ve ELAS'ın amacı ayrıca, ülkenin tepeden dikte etmediği, işçiler ve köylüler tarafından gelen taleplerin dikkate alındığı sosyo-politik sorunları çözmek için yeni bir sistem kurmak olmuştur. Mart 1943 tarihinde Zervas'ın, Yunan kralına olan sadakatini vermesiyle EDES, itibarsız bir monarşiyi benimseyerek, toplumsal değişime yönelik özlemlerin ELAS tarafından yönlendirilmesini sağlamıştır.[189] ELAS ve EDES Nazilerle savaşmış olsa da, ikisi arasındaki ilişkiler tedirginlik vericiydi. EAM-ELAS ve EDES arasında soğuk rüzgârlar esmeye başlamıştır.

İlerleyen süreçte İngiltere'nin planları yine kendi çıkarları doğrultusunda değişmiştir. 1943 yılında EAM-ELAS ve EDES arasında ve sürgündeki hükümet

---

[186] Ulvi Keser, "İkinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Yunanistan: İç Savaşta Türk ve Rum Partizanlar", *Toplumsal Tarih Dergisi*, Sayı: 154, İstanbul Ekim 2016, s. 14-24; Deniz Ertuğ, *Yunan Komünist Partisi (KKE) ve…*, s. 11

[187] Dominique Eudes, *Kapetanios: Yunanistan'da Partizanlar ve İç Savaş 1943-1949*, Monthly Review Press, New York 2009, s. 50

[188] Ulvi Keser, *Kızılay belgeleri ışığında…*, s. 771

[189] Arben P. Llalla, *The Greek Collaborationists…*

arasında bir arabuluculuk gerçekleştirmeye çalışılmıştır. Direniş güçlerinin Kahire'de sürgündeki hükümetle görüşmelerini sağlamıştır. Burada İngiltere'nin amacı kralın dönüşünü sağlayarak Yunanistan'ı kontrol altında tutmaya çalışmaktı. Nitekim komünist güçlerle işgal sonrası kontrollü bir Yunanistan oluşturamayacaktı. Bu görüşmelerde, milli birlik hükümetinin kurulması ve kralın dönüşü ile ilgili iki konu gündeme getirilmiştir. Yunanlı taraflar, kralın dönüşüyle ilgili referandum istese de İngilizler buna karşı çıkmış ve görüşme sonuçsuz dağılmıştır. Ardından İngiltere, Kral II. Georgios'a bir telgraf göndererek onu destekleyeceğini iletmiştir. 1943 yılında savaş Almanya'nın aleyhine gelişirken, işgalcilere karşı kurulan ELAS ve EDES arasında iktidar kaygıları başlamıştır. İki taraf da kurtuluştan sonra tek güç olmak istemiştir. Örgütlerin işgal sonrası iktidar plânları, aralarının açılmasına neden olmuştur. Ekim 1943'de ELAS, işgalde İngilizlerle işbirliği yapılmasını neden göstererek EDES'e saldırmıştır. 1943–44 kışı boyunca, Yunanistan dağlarında EAM-ELAS ile İngiliz destekli EDES arasında, iktidarın ele geçirilmesi ihtimaline karşı giderek endişe duyulan iç savaş başlamıştır.[190]

2.2.2. İç Savaşın Yükselişi

Yunanistan iç savaşı ülkenin ortak Alman-İtalyan-Bulgar işgali sırasında başlamıştır. İç savaşın ilk işaretleri 1942-1944'te İşgal sırasında meydana gelmiştir. Sürgündeki Yunan hükümeti, Yunan topraklarındaki durumu etkileyemediğinde, baskın olan komünistler tarafından etkin biçimde kontrol edilen sol EAM gibi farklı siyasi ilişkilerde çeşitli direniş grupları ortaya çıkmıştır. 1943 sonbaharından başlayarak, EAM ve diğer direniş grupları arasındaki sürtüşme, altı EAM üyesi altı bakandan oluşan bir ulusal birlik hükümeti kurma anlaşmasına varılıncaya kadar, 1944 baharına kadar süren dağınık çatışmalarla sonuçlanmıştır.[191] En nihayetinde kutuplaşma iç savaşı belirgin bir şekilde yükseltmiştir.

EAM ve ELAS diğer tüm direniş örgütlerine karşı çıkmışlardır. Bu tür güçlerin en önemlisi, eski bir ordu subayı Albay Napolyon Zervas ve EKKA

[190] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 107
[191] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 102-112

liderliğindeki EDES idi. ELAS, monarşiye karşı güçlü bir muhalefetle klasik bir liberal hareketti. EDES başlangıçta cumhuriyetçi bir ideolojiye sahipti, ancak 1943'ten itibaren lideri kraliyetçi bir hale gelmiştir. 1944 yılında, ELAS ile EDES arasındaki gerginlik tam teşekküllü bir iç savaşa dönüşmüştür. Bu, binlerce mağdur insan ve uzun süre devam eden nefretleri yaratmıştır.[192] EAM, tüm direniş örgütlerinin en güçlüsüydü, hem işgalci ülkelere hem işbirlikçi hükümetin paramiliter güçlerine karşı savaşmıştır. EAM, direnişin tekelini kurmaya kararlıydı, çünkü Müttefiklerin kısa süre sonra Güney Avrupa'yı Yunanistan yoluyla işgal edeceğine ve Almanların Yunanistan'ı terk edeceği günlerde baskın bir konumda olmak istediğine inanmıştır. İngilizlerin ve Yunan Kahire Hükümetinin EDES'e verdiği destekle meydana gelen çatışmalar iç savaşı hızlandırmıştır.[193]

İki direniş grubu arasında süren çatışmalarda, ELAS ve EDES'ten herhangi biri galip gelememiştir. Yakın geçmiş şiddetli bir kin birikimi bırakmıştır. Plaka adlı küçük bir köyde tarafların delegeleri ortak bir görüşe varmak üzere toplanmıştır. Orada bulunan hiçbir örgüt kendi görüşlerinden ayrılmak istemese de yeniden örgütlenme şartları üzerine tartışmalar yürütülmüştür. ELAS tüm düzeylerde yakın bir bütünleşme istemiştir. EDES ise Epirus ve orta Yunanistan üzerinde pazarlık etmiştir. Daha silik gruplar birliklerinin yeni ordunun içinde görünmez kalmamasına çalışmışlardır. İngilizler ise çıkarlarına ters düşecek bir sonuçtan kaçınmışlardır. EKKA monarşistlerinin tüm muhalefetine, ELAS delegelerinin katı isteklerine, tüm politik uyuşmazlıklara rağmen direniş adına son defa Ulusal Birlik oluşturma imkânı doğmuştur.[194] 15 Şubat 1944 tarihinde bir ateşkes antlaşması olan Plaka Anlaşması imzalanmıştır.[195]

Plaka Anlaşması bir süre sakinliği korusa da anlaşmanın başarısızlığa uğramasından sonra EAM diğer örgütlerle koalisyon oluşturma isteğinden vazgeçmiştir. Bu süreçte EAM askeri varlığını siyasi güçle pekiştirmenin ve sağlamlaştırmanın yollarını aramaya başlamıştır. İngiltere'nin EAM'a karşı sağcı

[192] Arben P. Llalla, *The Greek collaborationists…*, s. 35-43
[193] Andres G. Papandreou, *Namlunun Ucundaki Demokrasi*, Çev: Semih Koray-Mehmet Emin Yıldırım, Bilgi Yayınevi, Ankara 1988, s. 75-76
[194] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 149-152
[195] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 108

örgütleri ve kral yandaşlarını kışkırtmasına rağmen siyasî amaçlarından vazgeçmeyen EAM, bir anlamda da silahlı mücadelenin başarıya ulaşması için 18 Nisan'da kendi geçici hükümetini kurmuştur. Ülkenin çoğunun kontrolü elinde olan EAM, Atina ve Kahire'deki rakiplerle mücadele etmek ve üçüncü bir Yunan hükümetini uygulamak üzere Ulusal Kurtuluş Siyasi Komitesini (Politiki Epitropi Ethnikis Apelevtheroseos - PEEA) kurarak etkinliğini güçlendirmiştir. Sürgündeki hükümete doğrudan bir meydan okumaydı. Amaçları, işgalcilere karşı mücadeleyi yükseltmek, tam ulusal kurtuluş için, ülkenin bağımsızlığını ve bütünlüğünü pekiştirmek ve yerli faşizmi ve silahlı hain oluşumlarını yok etmektir. PEEA'nın ilk başkanı EKKA'nın askeri lideri Euripides Bakirtzis'ti. Daha sonra Alexandros Svolos yerini almış ve Bakirtzis başkan yardımcısı olmuştur.[196]

Bu süreçte, Yunan ordusu potansiyel olarak isyancı olduğunu bir kez daha göstermiştir. Sürgündeki bir grup Yunan askeri (ASO) isyan etmiştir. Ancak kraliyeti korumaktan farklı hedefleri olduğu görülmüştür. Bu askerlerin çoğunun kafasındaki, kurtuluş mücadelesi, monarşinin, faşizmin ve Yunanistan'daki büyük yabancı güçlerin etkisinin tasfiyesi ile yakından ilişkiliydi. Eski rejime bağlı bir kukla hükümetinin koruyucusu olma niyetinde olamamışlardır. Mart ve Nisan 1944'te meydana gelen isyan, çok ciddi bir konuydu. Bozulmamış olan ASO (1941'de Kahire'de kurulan Anti Faşist Askeri Örgüt), PEEA'ya dayanan bir Ulusal Birlik Hükümeti kurulmasını destekleyen Yunan askerlerinin çoğunluğu tarafından imzalanan bir dilekçeyi toplamıştır. Dilekçe, Sovyet elçiliğine ve sürgündeki Yunan hükümetine sunulmuştur.[197] İngilizlerin Kahire'deki ASO'ya yönelik başlattıkları saldırı karşılık görerek güçlükle bastırılacak bir halk ayaklanmasına yol açmış ve bundan sonra krala bağlı bir Yunan Ordusu oluşturulmasına karar verilmiştir.[198] Mayıs 1944'te, bütün siyasi gruplardan temsilciler Lübnan'daki bir konferansta bir

[196] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 154-155
[197] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 101-157
[198] Ebru Beyazıt, *20. Yüzyıl Yunan Tarihindeki Politik Dönüşümler ve Bunun Theodoros Angelopoulos Sinemasındaki Temsili*, (Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sinema-Tv Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2010, s. 31-32

araya gelmiş ve bir ulusal birlik hükümeti hakkında bir anlaşma istemişlerdir. Pınar Selçuk Özgür[199], Lübnan'daki gelişmeleri şöyle aktarmıştır:

> *"İngilizlerin gücünü destekleyen ve sürgün hükümeti başbakanı olan Papandreou, 17-20 Mayıs 1944 tarihleri arasında Lübnan'da bir konferans düzenlemiştir. Bu konferansa, önemli siyasi partileri ve PEEA, ELAS, EAM, EKKA gibi direniş gruplarını da temsilen 25 delege katılmıştır. Konferansın sonucunda, 20 Mayıs 1944 tarihinde imzalanan Lübnan Antlaşması ile yeni bir koalisyon hükümetinin kurulmasına ve sol partilerin de bakanlıklarda görev almasına karar verilmiştir. Bu bağlamda, partilerin ve direniş örgütlerinin etkisi dışında ulusal bir ordu oluşturulması kabul edilmiştir. Orta Doğu'da Yunanistan adına yaşanan bu önemli gelişme sonucunda EAM için bir siyasal geri çekilmenin başladığını söylemek mümkündür."*

1944'ün sonlarına doğru, Almanların yakında Yunanistan'dan çekileceği açıkça görülmüş, çünkü Sovyetler Birliği'nin silahlı kuvvetleri Romanya'ya ve Yugoslavya'ya ilerlemeye başlamıştır. Sürgündeki hükümet, o sıralarda önde gelen bir Liberal olan George Papandreou liderliğinde, Yunanistan'ın kurtuluşuna hazırlık için İtalya'daki Caserta'ya taşınmıştır. Eylül 1944'teki Caserta Anlaşması uyarınca, Yunanistan'daki tüm direniş kuvvetleri İngiliz komutasında olacaktı. İngiltere birlikleri Ekim ayında Yunanistan'a indi. Almanların tamamen geri çekilmesiyle tartışmalar bir süre azalmıştır.[200]

Ekim'de İngilizler'in Yunanistan'a girmesiyle ülkenin kontrolü İngiliz denetimine girmiştir. Papandreu ve bakanları birkaç gün sonra gelmişlerdir. Kral bu süreçte Kahire'de kalmış, çünkü Kral II. Georgios, İngilizlerin seçimler yapılana kadar ülkeye dönmeme baskısına uymak zorunda kalmıştır.[201] Sürgünden gelen Yunan hükümetinin düzeni geri almak için yeni bir ordu oluşturma gibi devasa bir görevi vardı. İlk başta sadece donanma, küçük bir hava gücü ve tek bir tugay üzerinde kontrol sahibi olmuşlardır. Mısır'daki isyanların ardından, bu güçler ezici bir şekilde muhafazakâr ve kraliyet subaylarıyla donatılmıştır. Yine de ELAS ve destekçileri, savaş öncesi rejimi bastırmaya bağlı olduklarına inandıkları bir orduyu desteklemeyecekti. İngilizler ülkeye gelse de Atina hariç tüm ülke yine de EAM

[199] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…" , s. 109
[200] Donny Gluckstein, *A People's History of...*, s. 47
[201] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 111

kontrolündeydi. Bu noktada ELAS'ın ülkenin kontrolünü ele geçirmesini engelleyen çok az şey vardı. Crown'un Atina'yı kontrol etmesine rağmen, ELAS neredeyse bütün ülkeyi yönetmiş bir güç olarak başkente kolayca girip Yunanistan'daki yeni egemen gücü ilan edebilirdi. Ancak bunu yapmadılar, önceki anlaşmalarına uygun olarak direnişi devralmamıştır.[202]

Aralık 1944'te, her iki grup da Atina'da İngiliz ordusu tarafından desteklenen hükümet yanlısı güçlerle karşı karşıya kalmıştır. Yunanistan'daki bütün direniş örgütlerinin birbirlerini gizli anlaşmalar ve olası iş birliği ile suçlamaları, durumu ve ittifakları çok dengesiz hale getirmiştir.[203]

Papandreu, Yunanistan'ın özellikle kırsal bölgelerinde hala gücü elinde barındıran ELAS'tan çekinmiştir. 1944 yılının son günlerinde Yunanistan'daki sol direniş grupları, imzalanan antlaşmalar ve Almanların çekilmesine rağmen ülkede devam eden, hatta sayılarını giderek artıran İngiliz güçlerine ve buna izin veren hükümete karşı rahatsızlık içerisindeydi ve buna yönelik ayaklanma düşünceleri vardı. Direniş örgütlerinin silahsızlandırılması konusunun gündemde olması, Papandreu hükümeti ile EAM üyeleri arasındaki sürtüşmenin sebebi olmuştur. Papandreu, tüm silahlı kuvvetlerin silahsızlandırılmasını ve hükümet kontrolü altındaki Ulusal Ordunun kurulmasını istemiştir. ELAS'ın gücünden korkan İngilizler ise, ELAS'ın gücünü kesmek amacıyla, 1 Aralık'ta Scobie, ELAS'ın dağılmasını gerektiren bir bildiri yayınlamıştır. ELAS örgütü EAM'ın en önemli direniş kaynağıydı. Bundan dolayı EAM yanlısı bakanlar hükümetten ayrılmıştır.[204] Yunan hükümetini desteklemek için ortak çalışanlar, EAM'i ve ELAS'ı ortadan kaldırmak istemişlerdir. Bu durum İngiliz politikası haline geldi. Kriz, 1 Aralık 1944'te, hükümetin örgütün ortadan kalkması ve silahsızlandırılması için ELAS'a bir ültimatom sunmasıyla sonuçlanmıştır. Bu kasıtlı bir provokasyondu ve iç savaşı daha da tetiklemiştir.

---

[202] Andre Gerolymatos, *Red Acropolis, Black Terror: The…*, s. 96-97
[203] Violetta Hionidou, "Relief and Politics in Occupied Greece, 1941–4", *Journal of Contemporary History*, Cilt: 48, Sayı: 4, 2013, s. 761-783
[204] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 111

ELAS'ın dağıtılmak istenmesi nedeniyle sorun, Almanların yalnızca altı hafta önce tahliye edildiği Atina'da başlamıştır. Sürgündeki kısa bir süre önce restore edilen hükümetten talimatlar alarak hareket eden İngiliz kuvvetleri ve Yunan polisi, ıstırap ve hoşnutsuzlukla dolu bir şehirde düzeni korumak için mücadele etmiştir. Rekabet eden direnişçiler, özellikle komünistler tarafından yapılan siyasi gösteriler yaşamın bir gerçeği haline gelmiştir. 3 Aralık Pazar günü, Atina'nın merkezinde Sintagma Meydanı'ndaki kent merkezine doğru, hükümetin Almanlara direnen silahlı grupların dağılmasını ve onları bir orduyla değiştirmeyi planladığını duyurmasını protesto etmek için yürüyüş gerçekleştirmiştir. Yapılan EAM gösterisinde, göstericilerin dağılması için mücadele eden kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen güçlü makineli silahlarla ölüm saçmasıyla, ELAS ile Yunan hükümeti ve İngilizlerin birlikleri arasında büyük çaplı mücadele başlamıştır. Ertesi gün ise başlayan genel grev muazzam olmuş ve tüm ülkeyi etkisi altına almıştır. Aynı gün Papandreu istifa etmeye çalışmış, ancak son söz Churcill'ın olmuştur.[205]

Mücadele Aralık ayı boyunca sürmüş, ELAS'ın gerçek bir darbe için bir planı olmadığı, ancak savaşçılarının öfkesi ile mücadelenin içine çekildiği açıkça görülmüştür. İngiliz birlikleri ve bir Alman karşıtı direniş hareketi arasındaki savaşın patlak vermesi, savaş devam ederken Churchill'in koalisyon hükümeti için ciddi bir siyasi problem olmuştur. Ayrıca, Atina'daki çatışma İngiliz halkında bir skandal yaratmıştır. II. Dünya Savaşı hala devam ediyordu, İngiliz birlikleri cephede savaşıyordu. Churchill, parlamentoda parti üyeleri tarafından kınanmıştır. Churchill, ELAS ile müzakere etmek ve savaşı sonlandırmak için 25 Aralık 1944'te Yunanistan'a uçmuştur. Ancak, müzakereler hızla dağıldı. ELAS bu fırsatı değerlendirememiş ve hükümet yanlısı güçleri ya da İngilizleri ezememiştir. Ocak ayındaki bir başka İngiliz saldırısı da ELAS'ı Atina şehrinin dışına çıkarmıştır. Komünistler, başkenti harap eden ve on binlerce ölü bırakan savaşı bu aşamanın sonunda kaybetmiştir.[206]

Churchill'in müdahalesinin bir sonucu olarak Papandreu istifa etmiş ve yerini General Nikolaos Plastiras almıştır. 5 Ocak 1945'te ELAS'ın Piraeus'tan, ertesi

[205] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 236-240
[206] Andre Gerolymatos, *Red Acropolis, Black Terror: the…,* s. 98-185

gün ise Atina'dan çekilmiştir. Bu ciddi bir yenilgi olmuş, fakat ELAS varlığını sürdürmüştür.[207] KKE'nin stratejisini gözden geçirme fırsatı bulmuştur. KKE'nin 1945'teki yenilgisi hem askeri hem politikti.

Şubat 1945'te, çeşitli Yunan partileri, bütün Müttefiklerin desteğiyle Varkiza Anlaşması'na gelmiştir. Bu antlaşma, ELAS ve diğer tüm direniş grupları için bir sonlandırmayı ifade ediyordu, tüm siyasi suçlara af, monarşiyle ilgili bir referandum ve en kısa sürede genel bir seçim için fikir birliği sağlanmıştır. Bu anlaşma ile bütün silahlı birliklerin dağılması ve belirli sayıdaki silahın devredilmesi kabul edilmiştir. Kişi hakları garanti altına alınması ve önceki siyasi faaliyetler için genel af vaadi verilmiştir. KKE yasal olarak varlığına devam etmiştir. Varkiza Anlaşması, KKE'nin siyasi yenilgisini askeriyeye de dönüştürmüştür. ELAS'ın varlığı görünürde sona ermiş; ancak KKE silahlı bir direnişte de kalmaya devam etmiştir.[208]

Ocak 1945'te yapılan ateşkesin ardından, Atina yakınlarında 12 Şubat 1945'te İngiliz askerleri ve ELAS' ın önde gelenleri ile yapılan Varkiza Anlaşması ülkenin krallık mı yoksa cumhuriyetle mi yönetileceğini belirlemesi açısından önemlidir.[209] Varkiza Antlaşması'nın imzalandığı tarih ile 31 Mart 1946 yılları arasında "güvenlik aygıtının suç ortaklığı yaptığı paramiliter çeteler ve İngiliz ordusu" tarafından 1289 direnişçi vahşice öldürülmüş, 31.632'sine eziyet edilmiş, 6671'i ciddi yaralanmalarla karşı karşıya kalmış, ortalama 85 bin direnişçi tutuklanarak 8.500'ü de ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır.[210] Yeni hükümet, daha önceden 1948 yılının Mart ayında yapılmasını planladığı Kral Georgios için kamuoyu araştırmasının Yunanistan'da yaşanan terörden dolayı 1 Eylül 1946'da yapılmasını kararlaştırmıştır.[211] Eylül ayında, referandum dar bir şekilde monarşiyi

---

[207] Andrew Thorpe, "'In a Rather Emotional State'? The Labour Party and British Intervention in Greece, 1944–5", *The English Historical Review*, Cilt: 121, Sayı: 493

[208] Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve…", s. 113-114; Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 285-300

[209] Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Araştırma ve Yayıncılık, Çorum 2006,s. 206-220; Kostas Gkritzonas, *Ta Paidia Tou Emfiliou Polemou - Prosopiki Martiria*, Filistor, Athina, 1998, s.26

[210] Fuat Göktürk, *Komşuda İç Savaş Yunanistan'da Yurtsever Direnişin Öyküsü*, Yazılama Yayınevi, Mayıs 2008, s. 18

[211] Tasos Vournas, *İstoria Tis Neoteris kaı Singhronis Elladas O Emfilios*, Ekdosi Pataki, Atina 2009, s. 55

korumaya karar vermiştir. Kral Georgios Atina'ya dönmüştür. Yapılan seçim ardından %68 oy ile kralın kazanması ile savaşın diğer bölümüne geçilmiştir.[212]

Yugoslav ve Arnavutluk sınırlarına yakın dağlık bölgelerden Yunanistan'a sızan ELAS eski silahlı grupları tekrar savaşa başlamıştır. Yugoslavya'daki bir bölgesinden faaliyet gösteren ELAS büyüklerinden Markos Vafiadis'in komutasındaki Yunanistan Demokratik Ordusu (Dimokratikos Stratos Elladas, DSE) olarak Ekim 1946'da örgütlenmişlerdir.[213] Sovyet desteği olmadan kendi çabalarıyla iktidara gelen Yugoslav ve Arnavut Komünist rejimleri KKE savaşçılarına destek vermiştir. Ancak Sovyetler Birliği kararsız kalmıştır. Stalin'in Yunanistan'da İngiliz destekli bir hükümete karşı savaş yürütme stratejisinin bir parçası değildir ve Sovyetler KKE kampanyasına doğrudan çok az destek vermiştir.[214]

1946'nın sonlarına kadar DSE, Yunanistan'ın çeşitli bölgelerinde, özellikle kuzey dağlarında, yaklaşık 10.000 partizan görevlendirmiştir. DSE savaşçıları, sağ kanat çetelerinin yürüttüğü saltanata direnmişlerdir. 1945-1946'da, sağ kanat çeteleri birçok saldırı düzenlemiştir. Sağ kanattaki vatandaşlara göre, bu çeteler ELAS hükümdarlığı döneminde yaşadıkları acı için misilleme yapmışlardır.[215]

Yunan Ordusu bu sırada giderek büyümüş, yaklaşık 90.000 kişiye ulaşmış ve giderek daha profesyonel bir temele sokulmuştur. Orduyu yeniden donatma ve eğitme görevi İngilizler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak 1944'ten beri Yunanistan'da ciddi bir miktar harcama yapan İngiltere, bu yükü kaldıramamıştır. Cumhurbaşkanı Harry S. Truman, ABD'nin hem Yunanistan'ın hem de Türkiye'nin hükümetlerini Komünist baskıya karşı desteklemek için devreye gireceğini açıklamıştır.[216]12 Mart 1947'de, ABD Başkanı Harry S. Truman, Kongre'nin ortak oturumundan önce konuşmuş ve Yunanistan hükümetine destek vereceğini taahhüt etmiştir. ABD, batı yanlısı bir Yunan Hükümetinin yükünü omuzlamaya karar

---

[212] Stoian Kiselinovski, *History of Contemporary Greece,* Risto Stefov Publications, Canadaa: Toronto 2018, s. 50; Pınar Selçuk Özgür, a.g.m., s. 115-116
[213] Arben P. Llalla, *The Greek collaborationists…*, s. 42
[214] Hall, R. C. (Ed.), *War in the Balkans: an encyclopedic history from the fall of the Ottoman Empire to the breakup of Yugoslavia,* ABC-CLIO, 2014, s. 131
[215] Hall, R. C. (Ed.), *War in the Balkans: an encyclopedic…*, s. 131
[216] Athens Info Guide, "History of Athens: Greek Civil War", http://www.athensinfoguide.com/history/t9-95war.htm, (08.02.2019)

vermiştir. Yunanistan, "Truman Doktrini" altında, Atina'da ve diğer bölgelerde yer edinmiş çeşitli heyetlerin kontrolüne girmiştir.[217]

1947'de iç savaş daha da hareketlenmiştir. KKE, çöküşün eşiğinde olduğu görülen bir rejime karşı muzaffer bir saldırı başlatması amacıyla gerilla savaşından düzenli savaşa geçmiştir. DSE, kuzeydeki Epir, Tesalya ve Makedonya'daki şehirlere büyük çaplı saldırılar düzenlemiş ve Yunan ordusunu ağır saldırı altında bırakmıştır. İlerleyen süreçte, DSE, dağlarda ve kuzey sınırlarındaki güvenli bölgelerinde hiçbir muhalefet görmemiştir.[218] Aralık ayında KKE, Başbakan olarak Vafiadis ile Geçici Demokratik Hükümet'in (GDH) oluşumunu ilan etmiştir. GDH kuruluşunda azınlık ve kadın haklarının gözetilmesi dikkat çekici olmuştur.[219] Ancak, Atina hükümeti, KKE'yi yasaklamıştır. Hiçbir yabancı hükümet bu hükümeti tanımamıştır.[220]

1948'de DSE, faaliyetlerini Atina'nın 20 km içerisindeki Mora'ya ve hatta Attika'ya genişleterek gücünün zirvesine ulaşmıştır. Her köyde ve her banliyöde en az 20.000 avcı ve bir sempatizan ve bilgi ağı vardı. Bu gücü eritmek için Amerikan yardımları ve rehberliği altında orta Yunanistan dağlarında bir dizi büyük saldırı başlatılmıştır. Her ne kadar bu saldırılar tüm hedeflerine ulaşmasa da, DSE'ye bazı ciddi yenilgiler getirmiştir.[221]

Ancak KKE ve DSE' ye asıl darbe, politik değil askeri olarak gelmiştir. 1949'nin Haziran ayında, Yugoslavya'nın Sovyetler Birliği'nden ayrılması Stalin ile KKE'nin 1944'ten bu yana en güçlü destekçisi olan Yugoslavya Başbakanı Tito arasındaki ilişkiler kopmuştur.[222] Bu nedenle KKE, Stalin'e bağlılıkları ile en yakın ve en önemli müttefikleri ile ilişkileri arasında seçim yapmak zorunda kalmıştır. Kaçınılmaz olarak, bazı iç çatışmalardan sonra, Zachariadis liderliğindeki büyük çoğunluk Stalin'i seçmiştir. Vafiadis, "Titoculuk" ile suçlanmıştır. Vafiadis, siyasi

[217] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 345-346
[218] Hall, R. C. (Ed.), *War in the Balkans: an encyclopedic…*, s. 131
[219] Fuat Göktürk, *Komşuda İç Savaş…*, s. 21
[220]Spencer C. Tucker, *The Roots and Consequences of Civil Wars and Revolutions: Conflicts that Changed World History*, ABC-CLIO 2014, s. 375
[221] Phantis, "Greek Civil War", https://wiki.phantis.com/index.php/Greek_Civil_War, (08.05.2019)
[222] Andre Gerolymatos, *Red Acropolis, Black Terror: The…*, s. 227

ve askeri görevden alınmış, yerine Zachariadis gelmiştir.[223] İlk zamanlarda Tito, KKE'ye olan yardımını kesmemiştir. Uluslararası harekete olan bağlılığını göstermek istemiştir. Bununla birlikte, konumunu değiştiren iki faktör ortaya çıkmış: birincisi, savaşın geleceği DSE'den yana olmamıştır; ikincisi, Stalin, Yugoslavya'nın dış ticaretine baskı yapıyordu. Bu nedenle, Yunan İç Savaşı dahil olmak üzere birçok konuda pozisyonunu değiştirmek zorunda kalmıştır. Tito, yavaş yavaş yardımlarını ve olanaklarını azaltmaya başlamıştır. Artan huzursuzluk ortamında Tito, 1949 yılının Temmuz ayında DSE gerillalarına yönelik Yugoslavya sınırını kapatmış ve kamplarını Yugoslavya'da dağıtmıştır. Arnavutluk üzerinden de mücadelesini yürütmeye devam edebilecek olsa da asıl büyük gücü kırılmıştı. Bunun üzerine kendi içinde karışan KKE'nin örgütlenme gücü zayıflamış ve desteği azalmıştır.[224] Ulusal Ordu ise, General Alexander Papagos karşısında yetenekli bir komutan bulmuştur. 1949 Ağustos'unda Papagos, kuzey Yunanistan'daki "Meşale Operasyonu" adlı DSE kuvvetlerine karşı büyük bir karşı saldırı başlatmıştır. Plan Ulusal Ordu için büyük bir zafer olmuş ve DSE için ağır kayıplarla sonuçlanmıştır.[225]

Hükümet güçlerinin 1946'dan 1948'e kadarki ilk başarısızlıklarına rağmen, Amerikan yardımları, DSE'nin saflarında çok sayıda asker bulunmaması ve Tito-Stalin bölünmesinin yan etkileri zafere yol açmıştır. DSE'nin, direniş gücü kalmamıştır. 1949 Eylül'üne kadar, savaşçılarının çoğu, sınır üzerinden Arnavutluk'a kaçmıştır. Bu sürecin ardından Arnavut hükümeti, KKE'ye, DSE'nin artık Arnavutluk bölgesinden askeri operasyonlar yapmasına izin vermeyeceğini açıklamıştır. 16 Ekim'de Zachariadis "ateşkes" ilan etmiştir. Bu antlaşma Yunan İç Savaşı'nın sonunu işaret etmiştir.[226] Sonunda, 16 Ekim 1949'da Yunan komünist radyo istasyonu, "Yunanistan'ın tamamen imha edilmesini önlemek için" düşmanlıklara son verdiğini açıklamıştır.[227]

---

[223] Neni Panourgi, *Dangerous citizens: The Greek left and the terror of the state,* Fordham University Press, New York 2009, s. 115
[224] Spencer C. Tucker, *The Roots and Consequences…*, s. 241
[225] Spencer C. Tucker, *The Roots and Consequences...*, s. 208
[226] Changhee Han, "The Greek Civil War", https://www.zum.de/whkmla/sp/0708/hch/hch1.html, (07.03.2019); Tucker, S. C., *The Roots and Consequences…*, 241
[227] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …*, s. 435

İç Savaş, Yunanistan'ı İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ve Alman işgalinin sona ermesinden daha büyük bir sıkıntı içine sokmuştur. Daha büyük bir ekonomik sıkıntı ve politik istikrarsızlık bırakmıştır. İç Savaşı takiben kırk yıl boyunca Yunan halkını fikir olarak bölmüştür. Binlerce kişi yıllarca hapishanede yatmıştır. Binlerce insan sürgüne gönderilmiştir. Avustralya, Almanya, ABD ve diğer ülkelere pek çok göç olmuştur. 1960'ların Yunan siyasetindeki kutuplaşma ve istikrarsızlık, İç Savaş'tan kalan duygu ve ideolojilerin doğrudan sonucu olmuştur.[228]

Yunanistan İç Savaşı, 1942-1949 yılları arasında Yunanistan'da yapılan bir savaştır. Bir tarafta, Yunan toplumunun muhafazakâr kısmı ve Yunan hükümetinin silahlı kuvvetleri, ilk önce İngiltere ve daha sonra ABD tarafından desteklenmiştir. Diğer taraftan, Yunan toplumunun devrimci bir parçası ve liderliği Yunanistan Komünist Partisi tarafından kontrol edilen Alman işgaline karşı en büyük savaş direniş örgütü (ELAS) güçleriydi. Savaşın üç aşaması vardı. Birinci aşamada (1942-1944), sol direniş hareketi, sağ direniş örgütlerine karşı savaştı. İkinci aşamada (1944-1945), Yunanistan'ın çoğunun kontrolünü elinde tutan sol direniş hareketi, Kahire'de İngilizlerin himayesinde oluşturulan sürgünden geri dönen Yunan hükümetiyle karşı karşıya kalmıştır. Üçüncü aşamada (1946-49), anormal şartlar altında seçilen merkezî bir muhafazakâr hükümet, Yunanistan Komünist Partisi tarafından kontrol edilen silahlı kuvvetlere karşı mücadele etmiştir. Yunan iç savaşı, 1949 sonbaharına kadar sürmüş ve II. Dünya Savaşı'yla birlikte büyük bir yıkıma yol açmıştır.

Balkanlarda oluşturulan komünist idareler Yunanistan'ı örgütlenmeye dâhil etmek için çok uğraşmışlar ve bu uğraşılarının sonucunda Yunanistan'da iç karışıklığın ortaya çıkmasında önemli bir unsur oluşturmuştur. İç savaş sürecinde komşu ülkeler ve savaşa müdahil olan diğer güçler, Yunanistan üzerinde kendi güçlerini oluşturabilmek için iki tarafa da baskı yapmaya çalışmıştır.

Otokratik baskılanmayla işaretlenen milliyetçi politikacılar tarafından yönetilen iç savaş sonrası Yunan hükümeti, Metaxas diktatörlüğünden daha iyi

[228] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı …* 435; Ulvi Keser, *Kızılay belgeleri ışığında…*

değildi. Savaş sonrası yaşam, birçok Yunanlının kişisel yaşamını ve ayrıca ülkenin sosyal ve kültürel gelişimini olağanüstü zorlaştırmıştır.

2.2.3. II. Dünya Savaşı Yıllarında İç Savaşın Yunan Halkı Üzerindeki Etkisi – Açlık ve Göç

Yunanistan, özellikle 1942-1945 sürecinde II. Dünya Savaşı ve İç Savaş'ın Yunanistan'da neden olduğu ekonomik sonuçlarla ilgilenmiştir. İç Savaş, genel olarak ülke için kalıcı ve çarpıcı sonuçlar doğurmuştur. II. Dünya Savaşı'nda yaşanan yıkımlar ve 1942-1949 yılları arasındaki Yunan İç Savaşı sırasında ve sonrasında, ekonomik çöküntü, iç karmaşa Yunanistan halkını, binlerce insanı ülkeden ayrılmaya sevk etmiştir.

Yunanistan, 1944'teki işgalden kurtuluştan önce, nüfus açlıktan ya da kitlesel misillemelerle azaldığı için zaten yıkılmıştı, şehir ve köylerde altyapının çoğu tahrip edilmiş, temel mallar ortadan kalkmıştır. Yunanistan, Avrupalı büyük güçler tarafından yağmalanmış; kitlesel acı çekmiş, evsizlik ve açlıkla sınanmıştır. İşgal sürecinde temelleri atılan iç savaşla birlikte ekonomik çöküş hüküm sürmüş ve para birimi değer kaybetmiştir. Bu ıstırap tablosunu tamamlayan açlık ve buna bağlı hastalıklar nüfusu tahrip etmiştir. Bu savaşın tahripleri, ekonomik çöküş ve açlık nedeniyle pek çok ülkeden gelen büyük bir insani yardım çabası ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, Yunan halkının, bir savaş bittikten hemen sonra başka bir silahlı mücadeleye katılmaya istekli olduğuna dair hiçbir işaret yoktu. Ancak işgalin sonlarında iç savaş gün yüzünü göstermiş ve Yunanistan tekrar benzer sorunlarla boğuşmaya devam etmiştir.[229]

Mihver güçlerin işgali sırasında yağmalamalar, Mihver güçlerin halkın mallarına el koyması, karaborsa, para biriminin değer kaybı gibi sorunlarla ancak başlayan ekonomik sorunlar ve toplumsal çöküntü, kıtlıkla birleşerek büyük bir

[229] Nicos Christodoulakis, *The conflict trap in the Greek Civil War 1946-1949: An Economic Approach*, London School of Economics and Political Science (LSE Library), 2014, s. 28

yıkım neden olmuştur. Aşırı yoksullukla sonuçlanan Mihver güçlerin işgalini Yunan İç Savaşı izlemiştir.

1941'den 1943'e kadar yalnızca gıda kıtlığının doğurduğu sonuçların nüfusun en az 300 bin azalmasına neden olduğu bilinmektedir. Bu süreçte ekonomik anlamda en büyük sorun, üretimde meydana gelen büyük düşüş olmuştur. 1945'teki gayri milli yurtiçi hasıla 1939'daki seviyesine göre %64 düşmüştür. Para birikimi seri olarak çökmeye devam etmiş, hiper enflasyon piyasaları mahvetmiş bu durum da takas ve karaborsa uygulamalarına yol açmıştır.[230] 1945'te iç savaşın ikinci döneminin bitip üçüncü döneminin başlangıcına kadar geçen süreçte yetkililer ekonomiyi canlandırmak ve enflasyonu nasıl geliştirebileceklerini bulmaya çalışmışlar ve yeni bir para birikimi çıkarmışlardır. Alt yapının yeniden inşası için çalışmalar yürütülmüştür. Ancak 1946-47 dönemlerinde ekonomi canlanmış olarak görülse de sol ve sağ arasındaki çatışmaların devam etmesi ile bu süreç yeniden zora girmiştir. Sosyal ve üretken yapının yeniden canlandırılması askeri harcamalardan dolayı kesintiye uğramış ve istikrar politikaları bozulmuştur. [231]

II. Dünya Savaşı ve İç Savaş ekonomiyi dış dünyaya neredeyse tamamen kapatmıştır. Tarım ekonomisi iç savaş döneminde büyük çapta yıkıma uğramış[232], ülkenin temel üretim kaynağı olan tarım %70, ticaret filosu ise %73 oranında gücünü kaybetmiştir. Bine yakın köy yok olmuştur. Tüm bu yıkım için alınan savaş tazminatı ülkeyi kalkındırmak için yeterli olmamış ve bu nedenle yabancı ülkelerin ekonomik yardımına ihtiyaç zorunlu hale gelmiştir.[233] Yunanistan bu ekonomik çöküntü içerisindeyken, ABD Başkanı Truman'dan kendisine ekonomik yardım talebinde bulunmuş ve bu talep kabul edilerek "Truman Doktrini" olarak adlandırılan yardım sağlanmıştır.

---

[230] Nicos Christodoulakis, Country Failure and Social Grievances in The Greek Civil War 1946–1949: An Economic Approach, *Defence and Peace Economics*, Cilt: 26, Sayı:4, Mart 2015, s. 388
[231] Nicos Christodoulakis, Country Failure and Social Grievances in…,, s. 387
[232] Socrates D. Petmezas, "Agriculture and Economic growth in Greece", *in XIV International Economic History Congress Helsinki*, 2006, Session 60, s. 16
[233] Nikos Svorovos, *Episkopisi Tis Neoelinikis İstorias*, Themelio Ekdosis, Athina, 1976, s. 110

Yunan iç savaşı döneminde Halk Demokrasileri[234] ve Sovyetler Birliği, Yunan devrimi taraftarları olmalarına rağmen savaş döneminde maddi yardımın yasak olmasından dolayı savaşmakta olan Yunan birliklerine sadece manevi yardımda bulunabilmişlerdir. Sadece ölümcül düzeyde yaralananları tedavi etmişlerdir. Bazı bölgelerden ise az da olsa yiyecek yardımı yapılmıştır. Fakat bu yardımların haricinde Yunanistan birliklerinin kötü şartlarda bile olsa Halk Demokrasilerine sığınması yasaklanmıştır. Bu yasağı ihlal edenler provokatör olarak adlandırılıyordu. Yunanistan birlikleri için şartlar o denli ağırdı ki hamile kadınlara dahi yardım edilmemiştir. Bu nedenle evlenmek dahi yasak hale getirilmiştir. Bu yasak Yunan İç Savaşı'nın sonlarına doğru kaldırılmıştır.[235]

Hem İç Savaş döneminde hem de sonrasında Yunanistan'da meydana gelen hükümet kavgaları ve direnişleri, özellikle Batı Trakyalıların göç etmesine neden olmuştur. İç çatışmaların bir bölümünün Epir, Makedonya haricinde bir de Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde yaşanması ve Türklerin bu olaylar arasında bırakılması dolayısıyla burada yaşayan Türkler bu durumdan etkilenmiştir. Bu tür çatışmaların yaşanmasından kaynaklanan sorunlarla başa çıkmakta zorlanan ve hatta can-mal kaybına uğrayan kimi Türkler çareyi Türkiye'ye göç etmekte bulmuşlardır. Bazıları ise köylerden kaçarak şehirlere sığınmaya çalışmıştır. Bu durum çeteci kişilerin canını sıkmaya yetmiştir. Çeteler şehirlerini terk edip kaçan kişilerin evlerini yağmalama girişimlerinde bulunmuşlardır.

Yunan İç Savaşı sürecinde dikkat çeken konulardan biri de çocukların durumu olmuştur. Yaşanan ekonomik kriz, kıtlık, ülkenin savaş içinde toplumsal çöküntüsünden etkilenen gruplardan biri de çocuklardır. Çocukların durumuyla ilgili ilk alarm, DSE'nin 29 Ocak 1948'deki Konfos sınırındaki bir tifüs salgını hakkında Yugoslav yetkililerden yardım talep eden; "kıtlıktan ve diğer bölgelerden serbest kalan serbest bölgedeki küçük çocuklara bakmalarını isteyen" radyo mesajı olmuştur. KKE tarafından organize bir kampanyada, binlerce çocuk, mülteci olarak tahliye edilmiştir. 3 Mart 1948'de ise, gerilla radyosu, 3 ile 14 yaş arasındaki Yunan

[234] Halk Demokrasileri olarak kastedilen ülkeler; Arnavutluk, Bulgaristan ve Yugoslavya'dır.
Kostas Gkritzonas, *Ta Paidia Tou Emfiliou Polemou-Prosopiki Martiria*, Filistor, Athina 1998, s. 71
[235] Mihri Belli, *İç Savaş Anıları Rigas'ın Dediği,* Dönem Yayıncılık A.Ş., Nisan 1988, s. 12

çocukların Bulgaristan, Yugoslavya, Arnavutluk, Romanya, Macaristan, Polonya ve Çekoslovakya'ya gönderileceğini açıklamıştır. 6 Mart 1948'de, Yunan hükümeti 14.000 çocuğun "haydutların kontrol ettiği bölgelerden" ödenmiş paralı bölgelere taşındığını duyurmuştur.[236]

Yunan iç savaşı sırasında ve Mihver kuvvetlerin işgalinden sonra büyük acılarla boğuşan Yunan halkı, normal yaşamın aksaması nedeniyle zor bir dönem geçirmiştir. Mihver güçlerin işgali sırasında yalnız kalan çocukların sayısı önemli ölçüde artmış: ebeveynleri hapse atılan, savaşta hastalıklar veya direniş sırasında ölen, yaklaşık 340.000 yetim, hayati tehlikeye maruz kalmıştır.[237]

1946-1949 arasındaki Yunan İç Savaşı sırasında ve sonrasında, mağlup olmuş komünist güçlerin üyeleri veya destekçileri Yunanistan'dan siyasi mülteci olarak kaçmıştır. DSE ve KKE'nin 1949'da Taşkent'e tahliyesi binlerce kişinin ülkeden ayrılmasına yol açmıştır. Yunanistan İç Savaş'ının ardından önemli kitlesel göç dalgası yaşamıştır. 1949'da 100.000'den fazla insan Yunanistan'ı terk etmiştir. İç savaş, Yunanistan'da yaygın bir tahribata yol açarak birçok insanın savaş sona erdikten sonra bile ülkeden ayrılmaya devam etmesine neden olmuştur.[238]

Bu yaşanan göçleri meydana getiren şeylerin başında; neredeyse 10 sene kadar süren II. Dünya Savaşı ve Yunanistan'ın kendi içerisinde yaşanan iç savaşın etkilerinden yani kıtlık, yoksulluk, buhrandan kurtulamamış olması vardır.

Yunanistan'da göçlerin sebebi, II. Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı'ndan kaynaklanan yoksulluk, Avrupa ve Balkan bölgesindeki genel jeopolitik değişimler, Komünizm hareketlerinin çöküşü, Orta ve Güneydoğu Avrupa'da işgücü piyasaları ve refah rejimleri ile bağlantılıdır. Çoğunlukla 1950-1974 arasında gerçekleşen bu göç dalgasında bir milyondan fazla Yunanlı göç etmiştir. Çoğu Batı Avrupa'ya,

---

[236] Leonidas Rempelakos-Effie Poulakou, Rebelakou-Dimitrios Ploumpidis, "Health Care For Refugee Children During The Greek Civil War (1946-1949)", *AMHA-Acta Medico-Historica Adriatica,*Cilt: 12, Sayı: 1, 2014, s. 137

[237] Leonidas Rempelakos-Effie Poulakou, Rebelakou-Dimitrios Ploumpidis, "Health Care For Refugee Children …", s. 138

[238] Keith Brown, *The Past İn Question: Modern Macedonia and TThe Uncertainties of Nation,* Princeton University Press, 2003, s. 271; Loring M. Danforth, *The Macedonian Conflict*, Princeton University Press, 1997, s. 54

ABD'ye, Kanada'ya ve Avustralya'ya göç etmiştir. Yunanistan'dan göç, 1970'lerin ortalarında azalmaya başlamıştır. Siyasi mülteciler çoğunlukla 1974'ten sonra ülkesine geri dönmeye başlamışlar ve bu durum 1986'ya kadar devam etmiştir.[239] Göç etmek, iç savaşın etkilerinden kaçmanın en makul çözümü olarak görülmüştür. Göçle birlikte insanların ekonomik ve sosyal refahı için sonuçlar ilk başta ümit verici olarak görülse de Yunanistan'da kırsal alanların terk edilmesi, tarım ve sanayide yaşanan iş kıtlığı büyük bir sorun haline gelmiştir. 1974'ten sonra demokrasinin restorasyonu ile yaşanan toplumsal krizler son bulmuştur. Göç akışı önemli ölçüde azalmıştır.[240]

Mihri Belli[241] Yunan İç Savaşı'nı şu şekilde açıklamıştır:

> *"İç savaşın kesin bir yenilgiyle sonuçlanmasının, Yunan solu için verilen kayıplar yanında en olumsuz sonuçlarından biri on binlerce devrimcinin, Parti ve Do 'nun en iyi kadrolarının on yıllar boyu sürgünde yaşama zorunluluğunda bırakılmasıdır. "Ölen öldü kalan sağlar bizimdir" diyemedik. Savaşta ölen öldü, ama kalan sağlar da Yunanistan toprağında verilen sınıf savaşı açısından çok uzun yıllar "bizim" olmadı."*[242]

2.2.4. Truman Doktrini ve Marshall Planı

Yunanistan, yaşadığı zorlu iç savaş sonrasında ekonomik anlamda çöküntüye girmiş ve bu zorluklarla baş ederken İngiltere'nin kendisine maddi anlamda yardım edemeyeceğini ve hatta askeri anlamda gücünü geri alamayacağını öğrenmiştir. Yunanistan bunun üzerine ABD'den kendisine yardım edilmesi talebinde bulunmuştur.[243]

---

[239] Charalambos Kasimis-Chryssa Kassimi, "Greece: A History Of Migration", *Migration Information Source*, Temmuz 2004, s. 131-160

[240] Maria Siadima, "Immigration In Greece During The 1990'S: An Overview", *Ma In Mediterranean Studies Dissertation Paper King Colege London,* s. 2

[241] Yunan iç savaşının kızışması sırasında Yunanistan'da savaşmakta olan Mihri Belli, 6 Temmuz 1947 tarihinde Gümülcine'nin (Komotini) kuzeyine doğru yapılmış olan saldırıda yaralanmış ve tedavisi için Bulgaristan'a götürülmüştür. Mihri Belli bu dönemde, Bulgaristan'da Yunanlı olarak biliniyordu.

[242] Mihri Belli, *İç Savaş Anıları Rigas'ın Dediği,* Dönem Yayıncılık A.Ş., Nisan 1988, s. 15

[243] "Yunanistan Amerika'dan Yardım İstedi", Akşam, 05 Mart 1947, s. 1

II. Dünya Savaşı sonrası dış politikasını güçlendirmek isteyen ABD Başkanı Harry Truman, 12 Mart 1947'de, bu talebi fırsata dönüştürerek tarihte "Truman Doktrini" olarak adlandırılan konuşmasında, Yunanistan'a ABD haricinde başka bir ülkenin ekonomik olarak yardım edemeyeceğini bundan dolayı senatoya Yunanistan için 250 milyon dolar yardım edilmesini vurgulamıştır. Truman Doktrini, Yunanistan için büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü bu dönemde, Yunanistan iç savaştan yeni çıkmış bir ülkeydi ve ekonomisi ciddi anlamda kötüydü. "Truman, Yunanistan'ın bağımsız bir devlet olarak ortadan kalkmasının gerek Türkiye gerekse de II. Dünya Savaşının yaralarını sarmakla meşgul Avrupa'yı zora sokacağını, Senatoda yaptığı konuşmasında vurgulamıştır". Komünist taraf haricinde tüm Yunanistan bu konuşmaya sevinmiştir. Yunanistan'ın II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşadığı bu zorlu mücadele dönemi için ABD tarafından yardım edilmesi ile büyük ölçüde değişeceğine inanılmıştır. Bu bağlamda, artık bu süreçten sonra ekonomik anlamda değil askeri anlamda yardımlara geçilmesine karar verilmiştir.[244]

22 Mayıs 1947 tarihinde, ABD Başkanı Truman, Amerika'nın Yunanistan'a Yardım Misyonunu kuran Geçici Yardım Yasası'nı imzaladı. Bir aydan kısa bir süre sonra, Dışişleri Bakanı George Marshall, Truman Doktrini'nin ilkelerini genişleterek, tüm Avrupa ülkeleri için daha uzun vadeli ekonomik iyileşme önerdi. Çünkü Yunanistan ve Türkiye haricinde II. Dünya Savaşı'ndan büyük yıkımlarla çıkan ve ekonomisi altüst olmuş başka ülkeler de vardı ve bu durumun bir düzen bozukluğuna neden olmaması için ABD-Avrupa devletleri arasında ekonomi üzerine anlaşmalar yapıldı. Bu bağlamda, bir yardım paketinin hazırlanması görüşülmüş ve 16 ülkeyi kapsayan yardım paketi, 5 Haziran 1947'de ABD Bakanı George Marshall tarafından hazırlanmıştır. Marshall Planı, verilen yardımlarda karşılık beklenmeyen bir ekonomik kalkınma planıdır. Bu plana göre, Avrupa ülkeleri kendi aralarında ekonomik anlaşmaya varacaklar, oluşabilecek açıkları ise ABD karşılayacaktır.[245]

---

[244] İlhan Sayıcı, *Yunan İç Savaşı'nın Türk Basınına Yansıması (1946-1949),* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı), İstanbul 2011, s. 40-41

[245] Serra Yazıcı Özel, *Basında Türk-Yunan İlişkileri (1950-1954)*, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı), Edirne, 2018, s. 8

2.2.5. İç Savaş Sonrası Yunanistan

İç savaş sonrası Yunanistan, siyasi engellemelerin devam ettiği yarı demokratik bir politika edinmiştir. Yunanistan, ABD'nin ekonomik ve politik müdahaleleri ile yönlendirilmiştir. Yunanistan iç savaş sonrası, Kuzey Atlantik Teşkilatı (NATO) üyesi olmuştur. 1950'li ve 1960'lı yıllar siyasi istikrarsızlıkla devam etmiştir. 1967'de siyasi zorlukların üstesinden gelemeyen Yunanistan'da sistem çökmüş ve 1974 yılına kadar hükmeden cunta yönetimiyle karşı karşı kalmıştır.

Birçok iç savaşta olduğu gibi, Yunanistan'da da tarafların savaşı fazlasıyla acıydı. İç Savaş nihayet sona erdiğinde Yunanistan berbat bir duruma düşmüştür. Ülke ABD'nin yardımına ekonomik olarak bağımlı hale gelmiştir. 1960'lara kadar nüfusun bir kısmı Avustralya, Kanada ve Almanya'ya göç etmiştir. İç savaştan sonra Yunanistan, Batı demokrasilerine katılmaya çalışmış ve 1952'de Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) üye olmuştur.[246]

II. Dünya Savaşı'nın ardından, SSCB'nin 1948 tarihinde Berlin'i işgal etmesi ve işgal sonrasında komünistlerin Çekoslovakya'nın devlet yönetimini ele geçirmeleriyle birlikte Batı Avrupa Birliği'nin görüşü ile NATO'nun kurulması konuşulmaya başlanmıştır.[247] 4 Nisan 1949 tarihinde, ABD'nin Washington Şehri'nde Birleşik Krallık, Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, Amerika Birleşik Devletleri'nin bir araya gelmesiyle imzalanan Kuzey Atlantik Teşkilatı (NATO) 24 Ağustos 1949 tarihinde yürürlüğe girmiştir. NATO'nun başlangıç üye sayısı 12 iken, 18 Şubat 1952 tarihinde Yunanistan ve Türkiye'nin, 9 Mayıs 1955 tarihinde Almanya'nın, 30 Mayıs 1982 tarihinde İspanya'nın katılımı, 12 Mart 1999 tarihinde ise Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'nın katılması ile üye sayısı 19'ya yükselerek geniş bir hal almıştır. NATO, üye ülkelerin güvenliğini sağlamak ve bu ülkelerin birbirlerine askeri, siyasi ve ekonomik denge kurmasını amaçlamıştır. Bu bağlamda, üye

[246] Dimitris Tsarouhas, "Explaining an Activist Military: Greece until 1975", *Southeast European Politics,* Cilt: 6, Sayı: 1, 2005, s. 8
[247] Serra Yazıcı Özel, *Basında Türk-Yunan…*, s. 9

devletlerden birisinin saldırıya uğraması durumunda diğer üye devletler saldırgan ülkeye karşı, işbirliği içinde savaşmayı kabul etmişlerdir.[248]

İlk başlarda, Yunanistan ve Türkiye NATO üyeliğini alma konusunda, üye ülkeler arasında bulunan İskandinav ülkeleri (Danimarka, Norveç ve Belçika) tarafından olumsuz yanıt almıştır. İskandinav ülkeleri kendileri ile ilişkisi olmayan Akdeniz ülkeleri ile herhangi bir savaş durumunda ABD'nin kendilerine yapmış olduğu askeri yardımda kısıtlamaya gidebileceğinden tedirgin olmuş ve bu nedenden dolayı Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya katılmasına olumlu bir cevap vermemişlerdir. Ancak İskandinav ülkelerinin bu olumsuz tavrına rağmen, diğer NATO üye ülkeleri ile gerçekleştirilen görüşmeler ile Yunanistan ve Türkiye'nin üyeliğinin kabulü açıklanmıştır. Bu açıklamadan sonra 22 Ekim 1951 tarihinde, Yunanistan ve Türkiye'nin NATO üyeliğinin kararlaştırıldığı Londra Protokolü imzalanmıştır. 16 Şubat 1952 tarihinde, Lizbon'da, diğer NATO üyeleri tarafından yapılan toplantı üzerine ABD Başkanının da desteklediği gibi NATO'nun Güneydoğu kanadı düşünülerek, Yunanistan ve Türkiye resmi olarak NATO üyesi olarak kabul edilmiştir.[249] Yunan yöneticiler, Yunanistan'ın NATO'ya katılmasının tarihin ilk zamanlarından itibaren istemiş oldukları Kıbrıs'ın alınmasını kolaylaştıracağını düşünmüşlerdir.[250] 12 Ekim 1953 tarihinde ise ABD ve Yunanistan arasında Tesisler Antlaşması imzalanmış ve bu antlaşma ile ABD, Yunanistan'ın ulaşım yollarını kullanma hakkına sahip olmuştur.[251] Bu nedenler ile NATO'nun ilk büyüme dönemi olarak 1952 tarihi bilinmektedir.[252]

Yunanistan, NATO'nun 1974 tarihinde Türkiye'nin Kıbrıs'a karşı olan müdahalesine karşı koymadığından şikâyetçi olarak, askeri anlamda NATO'dan geri

---

[248] Dinçer Bayer, *Türk-Yunan İlişkilerinde Nato'nun Tutumu ve Bunun Türkiye-NATO İlişkilerine Yansımaları,* (Basılmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı), Ankara, 2013, s. 28

[249] Ali Oğuz Diriöz, "NATO'nun Ortadoğu'ya…", s. 50

[250] Dinçer Bayer, *Türk-Yunan İlişkilerinde Nato'nun Tutumu …*, s. 83

[251] Serra Yazıcı Özel, *Basında Türk-Yunan…, s.* 13-16; Ali Oğuz Diriöz, "NATO'nun Ortadoğu'ya Yönelik Politikası ve Kurumsal Programları", *Ortadoğu Analiz,* Cilt:4, Sayı: 40, Nisan 2012, s. 50

[252] Ali Oğuz Diriöz, "NATO'nun Ortadoğu'ya…", s. 50

çekilmişse de, NATO, 1980 tarihinde Yunanistan'ın tekrar askeri anlamda NATO'ya dönmesini sağlamıştır.[253]

ABD, 1952'de Yunanistan'ın NATO'ya kabul edilmesinde ve ülkenin silahlı kuvvetlerinde kesinlikle muhafazakar bir hiyerarşi oluşturulmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Soğuk Savaş sırasında, "kuzeyden gelen tehdit" doktrini, Yunan dış ve savunma politikası düşüncesine 1970'lere kadar egemen olmuştur.[254]

Uzun süren iç savaşın ardından 1940'ların sonunda komünistlerin, sol görüşte yer alanların yenilgisinden sonra, milliyetçi ve Batı yanlısı Yunan güçlerinin koalisyonu ülkede "güdümlü demokrasi"[255] rejimi kurmuştur. Yunan savaş sonrası toplumu, en travmatik bir şekilde, soğuk savaş bölümünü içselleştirmiştir. 1974'e kadar iç savaş ve anti-komünistlerin avcılığı, meşru baskı mekanizmaları devam etmiştir.[256]

Savaş kazananları, çatışma sonrası ortamların çoğunda egemendir. Yunanistan da bu kuralın istisnası değildi. Bununla birlikte, savaştan sonraki ilk yıllar, çeşitli merkezî hükümetlerin uzlaşma girişimlerine sahne olmuştur. Yunanistan siyaseti daha geniş bir destek temeli inşa etme ihtiyacından dolayı, sağ ve sol arasındaki ayrımı köprüleme girişimleri içermiştir.[257]

İç savaşın ardından eski EAM üyelerinin öncülük etmesiyle kurulan Birleşik Demokratik Sol (EDA), 9 Eylül 1951 seçimlerinde oyların % 10.7'sini almıştır.[258]

Papagos, 114 sandalye kazanmış; ancak uygulanabilir bir hükümet oluşturulamamıştır. Papagos bu durum üzerine derhal yeni seçim istemiş ve bir

---

[253] Dinçer Bayer, *Türk-Yunan İlişkilerinde Nato'nun Tutumu …*, s. 3
[254] Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 37, Aralık 2016, s. 522-523
[255] Yönetilen demokrasi olarak da adlandırılan rehberli demokrasi, fiili bir otokrasi olarak işlev gören resmi olarak demokratik bir hükümettir.
[256] Nikos Mouzelis-George Pagoulatos, *Civil Society and Citizenship İn Post-War Greece: Citizenship and the Nation-State in Greece and Turkey,* Routledge, 2004, s. 88
[257] Peter Siani Davies-Stefanos Katsikas, "National Reconciliation After Civil War: The Case of Greece", *Journal of Peace Research,* Cilt: 46, Sayı: 4, 2009, s. 563
[258] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı…*, s. 443

koalisyona katılmayı reddetmiştir.[259] Eleftherios Venizelos Sağ'la koalisyon kurmaya çalışmış, Amerikalıların desteklediği Mareşal Papagos geri planda kalmıştır. Plastiras ise, çok zayıf bir merkezci çoğunluğun yardımıyla hükümetin başına geçmiştir. Ancak, ABD Büyükelçisi Peurefoy hükümeti devirmek için baskı uygulamış ve oyların çoğunluğunu Papagos'un lehine çevirmeye çalışarak Yunanistan'ı tekrar seçime yönlendirmiştir. Plastiras çoğunluğun isteklerine boyun eğmiş ve 16 Kasım 1953'te yapılan seçimden Papagos zaferle çıkmıştır. Oyların % 49.22'sini alan Papagos Ulusal Meclis'teki sandalyelerin % 82.30'una sahip olmuştur.[260]

Yunan İç Savaşı, Yunan siyasi hayatında sancılı bir dönemdir. İç savaşın ardından sol görüşlerin yer aldığı koalisyon hükümetlerinin arka arkaya düşüşü ve ardından sağ kanadın öne çıkışı göze çarpmaktadır. ABD'nin de bu sürece Yunanistan'da demokrasiyi korumak adına müdahalesi ve sağ kanadı destekleyen tutumu, sağ görüşü iktidara getirmiştir. Bu süreç sağ ve sol taraflar arasında dengesiz güç dağılımıyla seyretmiştir. Siyasi alanda monarşi ile birlikte sağın yükselişi, çatışmalı yaklaşımları körüklemiştir. Bu durum uzun yıllar boyunca Yunan siyasetinin baskın karakterini oluşturacaktır. 1952'de sağın yükselişiyle Amerika müdahalesini gevşetmiştir. Amerika'nın denetimi yavaş yavaş azalırken, monarşi daha baskın hale gelmiştir.[261]

Papagos'un Ekim 1955'te ölümüyle, Amerikalılar ve Saray Papagostan, boşalan yere Konstantin Karamanlis'i getirmiştir. Karamanlis, Papagos'un partisini dağıtmış ve Ulusal Radikal Birlik (ERE)'yi kurmuştur. ERE, 19 Şubat 1956 seçimlerinde meclisteki sandalyelerin çoğunluğunu kazanmıştır.[262]

1950'ler ve 1960'lar, Yunanistan için aşırı muhafazakarlık dönemi ve komünist fobi içermiştir; ayrıca iç savaşın sağcı zaferleriyle 1940'ların geleneksel görüşü hakim olmuştur. Bu süreçte pek çok seçim istikrarsız sonuçlarla devam

---

[259] Dimitrios N. Venieris, *The development of social security in Greece, 1920-1990: Postponed decisions* , (Doctoral dissertation, London School of Economics and Political Science), United Kingdom, 1995, s. 166
[260] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı…*, s. 444
[261] Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Modern Yunanistan'ın …", s. 522
[262] Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı…*, s. 444

etmiştir. 1963'te başbakanlığı önce Aleksandros Papagos, ardından Konstantinos Karamanlis'in üstlendiği sağ iktidar gelmiştir. Ancak bu dönemde muhalefet tekrar ortaya çıkmıştır. Kral II. Konstantinos'un baskıları sonucu Papandreou, 15 Temmuz 1965'te istifa edişinin ardından iki yıllık istikrarsız bir süreç yaşamıştır. 21 Nisan 1967'de, 7 yıl sürecek Cunta dönemi[263] ülkeyi bir kez daha sarsmıştır.[264]

İç savaş sonrası, sol örgütlerin partileri devlet tarafından yakından takip edilmiş ve ordunun iktidarında olduğu 1967'den 1974'e kadarki süreçte tamamen yasaklanmıştır.[265] Albay Georgios Papadopulos'un başkanlık ettiği askeri bir cuntanın iktidara getirdiği 1967 darbesi, soldan veya sağdan gelen her türlü eleştiriyi sert bir şekilde susturmuştur. Hapishaneler yargılanmadan tutuklanan siyasi mahkûmlarla dolmuş, kimileri adalarda sürgüne gönderilmiş ve binlerce kişi yaşanan siyasi ve toplumsal şartlardan dolayı yurt dışına kaçmıştır. Albay'ın diktatörlüğü, baskıcıydı ve başarısızlıklarla doluydu. Cunta dönemi, Yunan siyasetini yeniden tanımlamıştır. Albay rejimi Kıbrıs siyasetine karıştıktan sonra ise çöküşe geçmiştir. Cuntanın yıkılışı, Kıbrıs üzerindeki ulusal aşağılanma ve Türkiye ile savaş olasılığıyla bağlantılıydı. Diktatörlük ve çöküşü, Yunanistan'ın politik alanını yalnızca kökten değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda devam eden kentleşme ve diğer derin toplumsal değişimler arasında, toplumun temel normlarının yeniden yapılandırılması için alan yaratmıştır. Yunan nüfusu diktatörlükten daha homojen; fakat aynı zamanda daha radikal bir şekilde çıkmıştır.[266]

İç savaş, Yunanistan'ı 1967-1974'teki Yunan askeri cuntasının kurulmasına ve 1980'lere kadar süren siyasi kutuplaşma mirasının kurulmasına yol açacak şiddetli bir komünizm karşıtı yaklaşımı geride bırakarak terk etmiştir. İç savaş, Yunanistan'a

[263] 1967-1974 yılları arasında Yunanistan'da iktidarda bulunan askeri yönetim.
[264] Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Modern Yunanistan'ın …", s. 522-552
[265]Dimitri A. Sotiropoulos- Evika Karamagioli, *Greek Civil Society: The Long Road To Maturity (2005): Civicus Civil Society Index Shortened Assessment Tool Report For The Case Of Greece*, Athens 2006, Access2democracy Publishing, s. 19
[266] Peter Siani Davies-Stefanos Katsikas, "National Reconciliation After Civil War: The Case …, s. 565-566

1970'lere kadar süren ve günümüze kadar tartışmalı bir konu olmaya devam eden ciddi ekonomik sorunlar ve siyasi bölünme mirası bırakmıştır.[267]

20 Temmuz 1974'te Türkiye'nin Kıbrıs'ı işgal etmesinin yol açtığı Yunan askeri cuntanın yıkılmasının ardından, 24 Temmuz 1974'te Konstantinos Karamanlis, cunta yönetiminin gelmesiyle sürgün olduğu Paris'teki sürgününden dönerek, Yunan siyasi sisteminin dönüşümünü yürütmek ve demokrasiyi pekiştirmek için geri dönmüş ve ülkedeki demokrasiyi yeniden canlandırmıştır. Karamanlis, diktatörlükten demokrasiye geçişi kolaylaştıran kişi olarak kabul edilmiştir. [268]

1974'te Yunanistan demokrasiye geçtikten sonra, devlet ile sivil toplum arasındaki ilişkilerin boyutu değişmeye başlamış, iç savaş ve ardından gelen süreçle zirveye ulaşan merkezi devletin gücü yeni taraflarca dengelenmeye çalışılmıştır.[269]

[267] Dimitris Tsarouhas, "Explaining an Activist Military…, s. 8-10
[268] Eirini Karamouzi, "A Strategy for Greece: Democratization and European Integration 1974-1975", *Cahiers de la Méditerranée,* Sayı: 90, 2015, s. 12
[269] Dimitri A. Sotiropulos, "The Remains of Authoritarianism: Bureaucracy and Civil Society in Post-Authoritarian Greece", *Cahiers d'Etudes Sur La Méditerranée Orientale Et Le Monde Turco-Iranien,* Sayı: 20, 1995, s. 240

SONUÇ

Yunanistan'da, büyüme arzusu, yaşanan savaşların mirası, kurumların istikrarsızlığı, kaçınılmaz değişim karşısında eski siyasi dünyanın taraflarca özlemi ve korkusu, Balkanlar'daki uluslararası çıkarlar, Yunanistan'ı herhangi bir şekilde etki alanı içinde tutmak için tasarlanan dış ülkelerin müdahaleleri II. Dünya Savaşı sırasında başlayan 1942'den 1949'a kadar süren acı bir "İç Savaş"ın koşullarını oluşturmuştur.

İç Savaş, istikrarsız politikalar ve Ioannes Metaxas'ın diktatörlüğünden sonra gelmiştir. İç savaşın ilk aşamaları II. Dünya Savaşı'nda, Yunanistan'ın işgali sırasında ortaya çıkmıştır. İşgal sürecinde farklı görüşlerin yer aldığı direniş örgütlerinin baş göstermesinin ardından örgütlerin aralarındaki iktidar yarışıyla geçen bir iç mücadeledir.

Yunanistan İç Savaşı, 20. yüzyılın başlarından beri devam eden Kral yanlısı ve farklı bir siyasi sistem arayışı içinde olanlar arasında iki kutuplu sürüp giden ve gelişen sürtüşmenin karakterize ettiği bir savaşı işaret etmektedir. II. Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan Yunanistan'daki komünist ve komünizm karşıtı güçler arasında bir çatışmadır. Yoğunluğu ve yıkıcılığı bakımından öne çıkan Yunan iç savaşı, Avrupa'nın en kanlı çatışmalarından biri olmuştur. Savaş, kraliyetçi ve anti-komünist güçlerin kazandığı bir zaferle sona ermiş ve Soğuk Savaş'ın geri kalanı için Ege'deki güç dengesini belirlemiştir.

Savaş sonrası Yunan toplumu, 1967'de demokrasinin çöküşüne kadar örgütlü çıkarların taht, ordu ve muhafazakâr hükümetlerin hegemonik koalisyonu tarafından yönetilmiştir. Ardından gelen 1967-1974 Cunta dönemiyle Yunanistan sarsılmaya devam etmiştir.[270]

Yunanistan, II. Dünya Savaşı ve İç Savaşla birlikte, hem fiziksel hem de ekonomik olarak harap olmuş, açlıkla mücadele edilmek zorunda kalınmıştır. Bu

[270] Dimitri A. Sotiropulos, "The Remains Of Authoritarianism: Bureaucracy and Civil Society İn Post-Authoritarian Greece", *Cahiers d'Etudes Sur La Méditerranée Orientale Et Le Monde Turco-Iranien,* Sayı: 20, 1995, s. 240

zorluklardan kaçmak için Yunanistan'da yaşayan birçok insan göç etmiştir. Yunan göçünde yükselen diğer ihtilaflar arasında İç Savaş sonrası çalkantılı dönem ve Askeri Cunta da bulunmaktadır.

Yunan solu için, yenilgi sadece uzun ve korkunç bir sıkıntının başlangıcı olmuştur. Yunanistan, on yıllarca sağ kanat yönetimi altında kalmıştır. Günümüze kadar Yunan toplumu iç savaşın mirasıyla da kutuplaşma yaşamıştır.

KAYNAKÇA

Akgün, Seçil, "Yunanistan'da Kurtuluş Savaşı'nı İzleyen Gelişmeler*", DEU Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 3, 1993, s.10-20

Akgül, Selin, "Kechriotis Yunan İç Savaşını Anlatıyor", *Toplumsal Tarih Dergisi,* Sayı: 193, Ocak 2010.

Akkor, Mahmut, "II. Dünya Savaşı'nın Sonu ve Truman Doktrini'nin Ortaya Çıkışı", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 2, Sayı: 2, 2017, s. 1-17

Aktan, Temuçin Faik, "Sevr ve Lozan Antlaşmaları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Sayı:58, Bahar 2016, s. 21-37

Albanidis, Evangelos – Ioannidis, Panatgiotis, "The role of sports in the totalitarian regime of Metaxas in Greece (1936-1941) compared to National Socialism in Germany (1933-1945)", *Aloma: Revista de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport,* Cilt: 32, Sayı: 2, s. 15-23

Alexandris, A. "Turkish Policy towards Greece during the Second World War and its impact on Greek-Turkish detente", *Balkan Studies*, Cilt: 23, Sayı: 1, 1982, 157-197

Apo Tin Sindiki Ton Dervon (1920) Sti Sinthiki Tis Pozanis (1923), *Efimerida Prothotema*, https://www.protothema.gr/stories/article/739850/apo-ti-sunthiki-ton-sevron-1920-sti-sunthiki-tis-lozanis-1923/, 14.03.2019.

Athens Info Guide, "History of Athens: Greek Civil War", http://www.athensinfoguide.com/history/t9-95war.htm, (08.02.2019)

Armanoğlu, Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, 2009.

Arslan, Pervin, *Albaylar cuntası döneminde Türkiye'nin Yunanistan politikasının Türk basınına yansıması (1967-1974)*, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Konya 2018.

Athens Info Guide, "History of Athens: Greek Civil War", http://www.athensinfoguide.com/history/t9-95war.htm, (08.02.2019)

Aydın, H. Veli, "Muhalefet Lideri General Ioannis Metaksas ve Yunanistan'da Muhacir Meselesi", *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks,* Cilt: 6, Sayı: 1, Aydın 2014, s. 123-138

Bakar, Bülent, "Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 24, 2008, s. 413-444

Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye'ye Etkileri İle Balkanlar-Türkiye Otoyol Projesi, Harp Akademileri Yayınları, Yenilevent-İstanbul, Mayıs-1999.

Başer, Aysel Gizem, "*İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa'nın inşasında ABD'nin rolü* ", (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi) .

Bayer, Dinçer, *Türk-Yunan İlişkilerinde Nato'nun Tutumu ve Bunun Türkiye-NATO İlişkilerine Yansımaları,* (Basılmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı), Ankara, 2013.

Bedlek, Emine Yeşim, "Küçük Asya'dan Yunanistan'a: Tarih, Bellek ve Göç", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, Temmuz 2017, s. 9-24

Belli, Mihri, *İç Savaş Anıları Rigas'ın Dediği,* Dönem Yayıncılık A.Ş., Nisan 1988.

Beyazıt, Ebru, *20. Yüzyıl Yunan Tarihindeki Politik Dönüşümler ve Bunun Theodoros Angelopoulos Sinemasındaki Temsili*, (Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sinema-Tv Ana Sanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2010.

Birecikli, İhsan Burak, "Londra Büyükelçiler Konferansında Arnavutluk'un Sınırları Meselesi 1912-1913", *Zeıtschrift Für Dıe Welt Der Türken/ Journal Of Turks*, Cilt: 8, Sayı: 3, s. 235-258

Broue, Pierre, Marxists Internet Archive "How Trotsky and the Trotskyists confronted the Second World War,",

https://www.marxists.org/history/etol/revhist/backiss/vol3/no4/brouww2.html, (18.03.2019).
Brown, Keith, *The Past İn Question: Modern Macedonia and TThe Uncertainties of Nation*, Princeton University Press, 2003; Danforth, Loring M., *The Macedonian Conflict*, Princeton University Press, 1997.

Christodoulakis, Nicos, Country Failure and Social Grievances in The Greek Civil War 1946–1949: An Economic Approach, *Defence and Peace Economics*, Cilt: 26, Sayı:4, Mart 2015.

Christodoulakis, Nicos, *The conflict trap in the Greek Civil War 1946-1949: an economic approach,* London School of Economics and Political Science (LSE Library), 2014, s. 1-83

Clogg, Richard, Çev. Dilek Şendil, *Modern Yunanistan Tarihi* , İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

Clogg, Richard, "The Greek Government-in-Exile 1941–4", *The International History Review,* Cilt:1, Sayı: 3, 1979, s. 376-398

Close, D.H., "The Police in The Fourth-of-August Regime", *Journal Of The Hellenıc Dıaspora*, Cilt:13, Sayı: 1-2, s. 91-105

Çelebi, Ayten, "İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası", *Tarih Kritik Dergisi,* Cilt: 3, Sayı: 2, 2016, s. 94-103

Çelikçi, Abdül-Kakışım, Can, "İtalyan Faşizmi ve tarihsel gelişimi", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 1, Sayı:2, Aralık 2003, s. 83-99

Çetin, İsmigül, "Osmanlı Kaynaklarına Göre Yunanistan'ın I. Dünya Savaşı'na Girişi, *Karadeniz Araştırmaları X/V 59,* Güz 2018, s. 169-170

Çınar, Burak, "İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İki Cepheli Savaş Sorunu", *Güvenlik Stratejileri Dergisi,* Cilt: 10, Sayı: 20, 2014, s. 149-197

Davies, Peter Siani – Katsikas, Stefanos, "National Reconciliation After Civil War: The Case of Greece", *Journal of Peace Research,* Cilt: 46, Sayı: 4, 2009, s. 559-575

Demirözü, Damla, "Megali İdea'dan Ankara Antlaşmasına (1930) Eleftherios Venizelos", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Cilt: 9, Sayı: 35, 2005, s. 291-312

Demirözü, Damla, *İşgal Direniş İç savaş: Yunan Edebiyatında II. Dünya Savaşı Yılları,* Birimci Basım, İstos Yayın, Karaköy-İstanbul, Mayıs 2015.

Diriöz, Ali Oğuz, "NATO'nun Ortadoğu'ya Yönelik Politikası ve Kurumsal Programları", *Ortadoğu Analiz,* Cilt:4, Sayı: 40, Nisan 2012, s. 49-57

Erim, Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri,* , Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1953, Cilt 1.

Ertuğ, Deniz, *Yunan Komünist Partisi (KKE) ve Makedonya sorunu 1946-49,* (TC. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009.

Eudes, Dominique, *Kapetanios Yunan İç Savaşı 1943-1949*, Birinci Baskı, Belge Yayınları, İstanbul Ekim 1985.

Eudes, Dominique, *Kapetanios: Yunanistan'da Partizanlar ve İç Savaş 1943-1949,* Monthly Review Press, New York 2009.

Farajova, Turan, İstanbul'un İşgali (18 Kasım 1918-16 Mart 1920), (İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü), İstanbul, 2015, s. 2-10

Fouka, Vasiliki – Voth, Hans-Joachim, "Reprisals remembered: GermanGreek conflict and car sales during the Euro crisis. Stanford Center for International Development Working Paper", *CEPR Discussion Paper*, Sayı: 587, 2013, s. 1-63

Gartzonikas, Panagiotis, *Amphibious and Special Operatıons In The Aegean Sea 1943-1945,* (Operatıonal Effectıveness And Strategıc Implıcatıons, Yüksek Lisans Tezi), Aralık 2003.

Gerolymatos, Andre, *Red Acropolis, Black Terror: The Greek Civil War and the Origins of Soviet-American Rivalry,* Basic Books, New York 2004.

Gkritzonas, Kostas, *Ta Paidia Tou Emfiliou Polemou - Prosopiki Martiria,* Filistor, Athina, 1998.

Gluckstein, Donny, *A People's History of the Second World War: Resistance versus Empire,* Pluto Press, London 2012.

Goeschel, Christian, "Suicide at the End of the Third Reich", *Journal of Contemporary History,* Cilt: 41, Sayı: 1, 2006, s. 153-173

Gonsalves, Simon, "The Italian Army in the Second World War: A Historiographical Analysis", *The Great Lakes Journal of Undergraduate History,* Cilt: 5, Sayı: 1, Eylül 2017, s. 3-23

Gornenski, Nikifor, *1941-1944 Silahlı Mücadelesi*, Yar Yayınları:85, İstanbul Nisan 1998.

Gökdağ, Bilgehan A. - Karatay, Osman, *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1: Tarih, Akçağ Yayınları, Ankara, 2013.

Göktürk, Fuat, *Komşuda İç Savaş Yunanistan'da Yurtsever Direnişin Öyküsü,* Yazılama Yayınevi, Mayıs 2008.

Grynberg, Henryk, "Appropriating the Holocaust", *Commentary,* Cilt: 74, Sayı: 5, 1982, s. 54

Gül, Nihat, *Balkan Harbi ve Takip Eden On Yıllık Süreçte Yunan Dış Politikası Esasları Ekseninde Türk ve Gayrimüslimleri Hedef Alan Baskıcı ve Asimilasyona Matuf Uygulamalar ve Günümüze Yansımaları* (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi) Edirne, Ekim 2007.

Hall, R. C. (Ed.), *War in the Balkans: an encyclopedic history from the fall of the Ottoman Empire to the breakup of Yugoslavia,* ABC-CLIO, 2014.

Han, Changhee, "The Greek Civil War", https://www.zum.de/whkmla/sp/0708/hch/hch1.html, (07.03.2019).

Hancock I., "Downplaying the Porrajmos: the trend to minimize the Romani Holocaust", *Journal of Genocide Research,* Cilt: 3, Sayı: 1, 2001, s. 78-85

Hart, Liddell, Çev: Bağrıaçık, *II. Dünya Savaşı Tarihi,* 1. Baskı İstanbul Mart 1998, 4. Baskı İstanbul Şubat 2002, Yapı Kredi Yayınları.

Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Araştırma ve Yayıncılık, Çorum 2006.

Hionidou, Violetta, "Relief and Politics in Occupied Greece, 1941–4", *Journal of Contemporary History,* Cilt: 48, Sayı: 4, 2013, s. 761-783

Ioannides, Yannis M., "Economic Consequences Of World War II For Greece", 2004.

İ İdisi Tu Kinimatos Tu Stratıotıku Sindesmu Ston Atinayko Tipo, https://www.mixanitouxronou.gr/i-stratiotiki-ipochreonoun-tous-politikous-na-psifisoun-nomous-ke-allazoun-tin-istoria-tis-choras-to-kinima-sto-goudi-pou-stirixe-o-laos/, (24.04.2019).

James, Alice, "Memories of Anatolia: generating Greek refugee identity", *Balkanologie, Revue d'études pluridisciplinaires*, 2001, Cilt: 5, Sayı: 1-2.

Jenkins, Mary A., *To Megali Idea-Dead or Alive? The Domestic Determinants of Greek Foreign Policy,* Naval Postgraduate School Monterey CA, 1994.

Kalelioğlu, Oğuz, *Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Cilt:11, sayı 41, Mayıs 2008, s. 105-123

Kallis, Aristotle A., "Fascism and religion: the Metaxas regime in Greece and the 'Third Hellenic Civilisation'. Some theoretical observations on 'fascism','political religion'and 'clerical fascism", *Totalitarian Movements and Political Religions*, Cilt: 8, Sayı:2, Haziran 2007, s. 229-246

Karamouzi, Eirini "A Strategy for Greece: Democratization and European Integration 1974-1975", *Cahiers de la Méditerranée,* Sayı: 90, 2015, s. 11-24

Kasalak, Kadir – Baş, Ramazan, "İtalyan Saldırısında Yunanistan'a Türkiye'nin Yardımları (1940-1941)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 2015, s. 123-136

Kasimis, Charalambos – Kassimi, Chryssa, "Greece: A History Of Migration", *Migration Information Source,* Temmuz 2004.

Keser, Ulvi, "İkinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Yunanistan: İç Savaşta Türk ve Rum Partizanlar", *Toplumsal Tarih Dergisi,* Sayı: 154, İstanbul Ekim 2016, s. 14-24

Keser, Ulvi, *Kızılay belgeleri ışığında, Yunanistan'da ölüm, açlık, işgal, 1939-1949,* Birinci Baskı, Türkiye Kızılay Derneği, Ankara 2010.

Kılavuz, Nuran, "Mondros'tan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılışına Kadar Milli Mücadele'nin Siyasal Gelişimi", *Ekev Akademi Dergisi,* Sayı: 51, Bahar 2012, s. 61-72

Kılıç, Seçil, *A comparative analysis of the Metaxas regime and Golden Daw,* (Doctoral dissertation, İstanbul Bilgi Üniversitesi), İstanbul 2018, s. 27; Close, D.H., "The Police in The Fourth-of-August Regime", *Journal Of The Hellenıc Dıaspora*, Cilt:13, Sayı: 1-2

Kılıçoğlu Cihangir, Çiğdem, "Lozan Barış Konferansının İlk Aşaması ve Konferansının Kesintiye Uğradığı Dönemde Yunanistan", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 53, (Lozan Antlaşması Özel Sayısı) 2013, s. 129-154

Kılıçoğlu Cihangir, Çiğdem, "Yunanistan'da Monarşi Üzerine Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Cilt: 15, Sayı:58, Bahar 2016, s. 99-121

Kılıçoğlu Cihangir, Çiğdem, "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 37, Aralık 2016, s. 518-539

Kırlı Ntokme, Outkou, *Yunanistan'da Ulusal Kimlik Oluşumu Ve Dış Politikaya Etkileri*, (Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005.

Kırlı Ntokme, Outkou, "Ulus Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği: Büyük Ülkü-Megali İdea", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Sayı: 46, Güz 2010, s. 401-424

Kiselinovski, Stoian, *History of Contemporary Greece,* Risto Stefov Publications, Canadaa: Toronto 2018.

Kitromilidis, Pashalis M. , *Neoellinikos Diafotismos, İ Politikes ke Kononikes İdees*, Themelıo, Atina, Nisan 1998.

Kokosalakis, Nikos- Psimmenos, İordanis, Modern Greece: a profile of identity and nationalism: *Representations of Europe and the Nation in Current and Prospective Member-States: Media,* Elites and Civil Society, 2003.

Kotzampopoulos, Theofanis – Marios, *British-Greek Special Forces In The Aegean 1943-1945: A Case Study Of 'Hybrid' War In German-Occupied Maritime Greece,* (Lancester University, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), 2018.

Llalla, Arben P., *The Greek collaborationists, designers and leaders of the genocide in Chameri (1944-1945),* Luma Publishing, Tetova 2017 .

Macar, Elçin, İki Dünya Savaşı Arası Türkiye ve Yunanistan, http://www.obarsiv.com/cagdas_turkiye_seminerleri_0607.html, 11.04.2019.

Marantzidis, Nikos – Antoniou, Giorgos, "The axis occupation and civil war: Changing trends in Greek historiography, 1941–2002", *Journal of Peace Research,* Cilt: 41, Sayı: 2, 2004, s. 223-231

Marantzidis, Nikos – Antoniou, Giorgos , "The Greek Civil War (1944–1949) and the International Communist System", *Journal of Cold War Studies*, Cilt: 15, Sayı:4, s. 25-54

Mouzelis, Nikos – Pagoulatos, George, *Civil Society and Citizenship İn Post-War Greece: Citizenship and the Nation-State in Greece and Turkey*, Routledge, 2004.

Othon, Evangelos Anastasakis, *Authoritarianism in 20th century Greece: Ideology and education under the dictatorships of 1936 and 1967*, (London School of Economics and Political Science (United Kingdom , Doktora tezi), 1992.

Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Araştırma ve Yayıncılık, Çorum 2006

Özçelik, Mücahit, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 29, 2010, s. 253-269

Özdemir, Selman, "İdareler Arası Uyuşmazlıklarda Mecburi Tahkim", *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 475, Aralık 2012, s. 171-212

Özel Yazıcı, Serra, *Basında Türk-Yunan İlişkileri (1950-1954)*, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı), Edirne, 2018.

Özer, İlbeyi, Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devletinde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam, *OTAM – Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Dergisi,* sayı:14, Ankara 2003, s. 247-271

Özgür, Pınar Selçuk, *Anılarda Yunanistan'da İç Savaş,*(Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2013.

Özgür Selçuk, Pınar, "Yunanistan İç Savaşı ve Dış Güçlerin Rolü", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Cilt: 15, Sayı: 57, Güz 2015.

Özsüzer, Esra, "I.Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı Venizelos-"Entente Cordiale" İşbirliği ve Propaganda Çalışmaları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi",* Cilt:16, Sayı: 63, Güz 2018, s. 241-274

Panourgi, Neni, *Dangerous citizens: The Greek left and the terror of the state,* Fordham University Press, New York 2009.

Papandreou, Andres G., *Namlunun Ucundaki Demokrasi,* Çev: Semih Koray-Mehmet Emin Yıldırım, Bilgi Yayınevi, Ankara 1988.

Paparrigopulos, Konstandinos, *İstoria Tu Elliniku Ethnus*, Pelekanos Yayınevi, Haziran 2013.

Pavlıdou, Despoına, *The political affiliations and behavoirs of the Pontos refugees in Greece in the interwar period (1923-1936) following the exchange of populations between Greece and Turkey of 1923,* (İstanbul Bilgi Üniversitesi, Doctoral dissertation), 2014.

Petmezas, Socrates D., "Agriculture and Economic growth in Greece", *İn XIV İnternational Economic History Congress Helsinki*, 2006, Session 60, s. 2-20

Phantis, "Greek Civil War", https://wiki.phantis.com/index.php/Greek_Civil_War, (08.05.2019)

Pirinççi, Ferhat, Yunan Ulusal Kimliğinin Oluşumu Sürecinde İçsel ve Dışsal Parametrelerin Analizi*, Atatürk Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: 46, Sayı: 1, 2006, s. 53-78

Pomeroy, Wıllıam J., Çev: A. Sarıali, *Marksizm ve Gerilla Savaşı,* Belge Yayınları:165, Eylül 1992.

Rempelakos, Leonidas - Poulakou,Rebelakou, Effie – Ploumpidis, Dimitrios, "Health Care For Refugee Children During The Greek Civil War (1946-1949)", *AMHA-Acta Medico-Historica Adriatica,*Cilt: 12, Sayı: 1, 2014, s. 135-152

Rençberler, Özgür, *Küçük Asya Felaketi'nin Yunan Siyasetine Etkisi*, (Tc. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2014.

Sander, Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994*, 19.Baskı, İmge Kitapevi, Ekim 2010.

Sayıcı, İlhan, *Yunan İç Savaşı'nın Türk Basınına Yansıması (1946-1949),* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı), İstanbul 2011.

Siadima, Maria, "Immigration In Greece During The 1990'S: An Overview", *Ma In Mediterranean Studies Dissertation Paper King Colege London,* s. 1-28

Sofuoğlu, Adnan, "İzmir İşgali Sonrasında Yunanlıların Batı Anadolu'da İşgali Genişletmeleri ve Bölgede Oluşan Milli Direniş", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 29-30, Mayıs-Kasım 2002, s. 131-142

Sotiropoulos, Dimitri A. – Karamagioli, Evika, *Greek Civil Society: The Long Road To Maturity (2005): Civicus Civil Society Index Shortened Assessment Tool Report For the Case of Greece,* Athens 2006, Access2democracy Publishing

Sotiropulos, Dimitri A., "The Remains of Authoritarianism: Bureaucracy and Civil Society in Post-Authoritarian Greece", *Cahiers d'Etudes Sur La Méditerranée Orientale Et Le Monde Turco-Iranien*, Sayı: 20, 1995, s. 1-20

Stefanidis, Yiannis D., "Macedonia in the 1940s", *Modern and Contemporary Macedonia*, Cilt: 2, 1992, s. 64-103

Stefanos, Katerina-Kovras, Iosif, *Buried silences of the Greek Civil War. Necropolitics: Mass Graves and Exhumations in the Age of Human Rights, edited by F. Ferrándiz and ACGM Robben*, Unıversty Of Pennsylvania Press Phıladelphia, 2015

Svorovos, Nikos, *Episkopisi Tis Neoelinikis İstorias*, Themelio Ekdosis, Athina, 1976.

Tağmat, Çağla Derya, "Yunanistan'da Büyük Açlık ve Ege'de Yardım Köprüsü: Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları (1941-1942)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Cilt: 12, Sayı: 46,Güz 2010, s. 457-483

Tağmat, Çağla Derya, "Sevr Barış Antlaşması Sürecinde Eleftherios Venizelos: Görüşmeler", Konferanslar ve İmza, *Avrasya İncelemeleri Dergisi,* Cilt:5, Sayı:2, 2016, s. 307-339

Thorpe, Andrew, "'In a Rather Emotional State'? The Labour Party and British Intervention in Greece, 1944–5", *The English Historical Review,* Cilt: 121, Sayı: 493, s. 1075-1105

Tsarouhas, Dimitris, "Explaining an Activist Military: Greece until 1975", *Southeast European Politics,* Cilt: 6, Sayı: 1, 2005, s. 1-13

Tsoutsoumpis, Spiros, *Irregular warfare in occupied Greece 1941-1944: masculinity and morale in the British Special Operations Executive and the Greek Resistance*, (Doctoral dissertation, University of Manchester), 2012.

Tucker, Spencer C., *The Roots and Consequences of Civil Wars and Revolutions: Conflicts that Changed World History,* ABC-CLIO 2014.

Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitapevi, İstanbul 1995.

Utkugün, Ceren, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan İnsani Yardım Faaliyetleri", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 18, Sayı: 2, Aralık 2016, s. 199-219

Venieris, Dimitrios N., *The development of social security in Greece, 1920-1990: Postponed decisions* , (Doctoral dissertation, London School of Economics and Political Science), United Kingdom, 1995.

Veremis, Thanos (1977). The significance of the forces behind the organisation of the March 1935 coup. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, *29*(29), 116-126

Vervenioti, Tasoula, "The Adventure of Women's Suffrage in Greece": Claire Duchen-Irene Bandhauer,Schoffmann, When The War Was Over. Women, War and Peace İn Europe, 1940-1956, Leicester University Press, London and New York 2000, s. 103-118

Viliotis, Stephen, *From Skeptical Disinterest To Ideological Crusade: The Road To American Participation in the Greek Civil War, 1943-1949,* (University of Central Florida, Yüksek Lisans Tezi), Florida 2013.

Vournas, Tasos, *İstoria Tis Neoteris kaı Singhronis Elladas O Emfilios,* Ekdosi Pataki, Atina 2009.

Yalçın, Emruhan, "Yunanlıların Bitmeyen İdeali: "MEGALİ İDEA"", *İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt:4 Sayı:7, Aralık 2017, s. 33-48

Yaz, Nadir, *Ağlayan Batı Trakya*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları No:1, İstanbul, 1986.

Yellice, Gürhan, "Birinci Dünya Savaşı ve Yunanistan: Çanakkale'den Milli Bölünmeye", *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* s. 205-242

Yellice, Gürhan, "İzmir'de Megali İdea'nın Son Günleri: 30 ağustos 1922'den 15 Eylül 1922'ye Yunan Basınında "KÜÇÜK ASYA FELAKETİ"", *The Journal of Academic Social Science Studies-International Journal of Social Science*, Sayı:70, Bahar 2018

"Yunanistan Amerika'dan Yardım İstedi", Akşam, 05 Mart 1947.

Zink, Allan, *Greece: Political Crisis and Authoritarian Takeover: Conditions of Democracy in Europe, 1919–39,* Palgrave Macmillan, London, 2000, s. 213-241

Zorba, Nikollaou, *Apomnimonevmata H Epanastasi Tu Gudi,* Metron Yayınevi, Atina Ekim 2005.

Woodhouse, C. M.- Clogg, R, *The struggle for Greece, 1941-1949,* Hurst snd Company, London, 2002.